

**TEKNİK BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU SON SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU AKGÜÇ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KADIN ARAŞTIRMALARI
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
AĞUSTOS – 2020**

**TEKNİK BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU SON SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU AKGÜÇ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KADIN ARAŞTIRMALARI
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA**

**MERSİN
AĞUSTOS – 2020**

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

28 Ağustos 2020 / 28 August 2020

İmza / Signature

Ebru AKGÜÇ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmanın verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'ndaki bölümlerin son sınıflarında öğrenim gören 48 öğrencinin katılımıyla ve yarı yapılandırılmış bir görüşme formu yardımıyla toplanmıştır. Görüşme formu, eğitim ve cinsiyet, çalışma hayatı ve cinsiyet, kariyer ve cinsiyet, aile içi ilişkiler ve cinsiyet, cinsiyet kalıp yargıları ve katılımcıların toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili bilgi durumları başlıkları çerçevesinde 20 sorudan oluşmaktadır. Görüşme metinleri bu kategoriler çerçevesinde analize tabi tutulmuştur. Eğitime ilişkin görüşlere göre, katılımcıların eğitime erişim konusunda eşitlikçi görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Kız öğrenciler ise eğitimde cinsiyete dayalı ayrımcılığa erkek öğrencilere göre daha fazla değinmişlerdir. Çalışma hayatı ve cinsiyete ilişkin görüşler incelendiğinde ekonomik özgürlük ve bağımsız bir birey olabilmek için kadınların çalışması gerektiğini vurgulayan ifadelerin çoğunluğuna kadın öğrencilerin sahip olduğu, kadınların çalışmaması gerektiği, aileleriyle ve çocuklarıyla meşgul olmaları ve fiziksel güç gerektirmeyen işlerde çalışmaları gerektiği yönünde ifadeleri ise çoğunlukla erkek öğrencilerin vurguladıkları görülmüştür. Kariyer ve cinsiyet ilişkisi konusundaki bulgulara göre evliliğin kadının kariyerinde etkili olduğunu çoğunlukla erkek öğrenciler belirtmişlerdir. Evi geçindirenin erkek olduğu, bu sebepten de erkeğin kariyerinin daha önemli olduğu ve yüksek gelir getiren işlerde çalışmaları gerektiğini belirten erkek katılımcı görüşleri belirgindir. Kadın öğrencilerin kadınların kariyerinin daha önemli olduğunu belirten ifadeleri ise daha fazladır. Aile içi ilişkiler ve cinsiyet konusunda erkek katılımcıların görüşleri kendi ebeveynlerinin farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik davranışlarının cinsiyetçi olmadığı yönündedir. Kadın öğrenciler ise ailelerinin cinsiyetçi bir görüşte olduklarını belirtmişlerdir. Cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin bulgularda öğrencilerin tamamına yakının toplumun kendilerinden toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmalarını beklediğini vurguladıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra erkek öğrencilerin büyük bir oranda erkek oldukları için avantajlı olduklarını belirttikleri görülürken kadın öğrencilerin ise cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı olduklarını belirten tek bir görüşe bile rastlanmamıştır. Son olarak, katılımcıların çoğunluğunun cinsiyet kavramı hakkında zayıf bir bilgisi olmasına rağmen, toplumdan beklentilerinin tüm cinsiyetlerden bireylerin eşit olması gerektiği şeklinde olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Roller, Meslek Yüksekokulu Öğrencileri

Danışman: Prof. Dr. F. Ayşe Balcı KARABOĞA, Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the opinions of the senior students of technical sciences vocational high school on gender roles. The data were collected from 48 senior students in the departments of Mersin University Technical Sciences Vocational School in 2018-2019 academic year with a semi-structured interview form which consists of 20 questions grouped under headings of education, working life, career, family relations, gender stereotypes and knowledge of the concept of gender. Interview texts were subjected to analysis under these categories. According to views on education, it was observed that the participants have egalitarian views on access to education. On the other hand female students mentioned gender-based discrimination in education more than male students. Related to views on working life, the majority of the statements emphasizing that women should work for economic freedom and being an independent individual are mostly stated by female participants. It was observed that opinions like women shouldn't work, they should be busy with their families and children, and women should work in jobs that don't require physical strength were stated by the male participants. According to the findings on career and gender, male students mostly stated that marriage was effective in the career of a woman. The views of male participants stating that it is the man who supports the house and therefore the man's career is more important and they should work in higher income jobs are evident. According to the views on family relations, the male participants found their parents' behaviors as non-sexist while female participants stated that their families had a sexist view. In the findings regarding gender stereotypes, it was found that almost all of the students emphasized the society's gendered expectations. While the male students have stated that they are advantageous because of their gender, there isn't even a single opinion by female students emphasizing an advantage due to their gender. Finally, although the majority of the participants had a poor knowledge of the concept of gender, it was observed that their expectations from society were that individuals of all genders should be equal.

Keywords: Gender, Gender Roles, Technical Sciences Vocational High School Students

Advisor: Prof. Dr. F. Ayşe Balcı KARABOĞA, Department of Women's Studies, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın gerçekleştirilmesindeki zorlu süreçte bana sabır ve hoşgörüyle yol gösteren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA'ya çok teşekkür ederim. Kadın Araştırmaları Anabilim Dalında ders aldığım tüm hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde beni yalnız bırakmayan ve veri toplama sürecime katkıda bulunan Kader(Gece)'e ve Arş. Gör. Özen KURTULUŞ'a teşekkür ederim. Gösterdikleri iyi niyet ve yardımlarından dolayı başta Şube Müdürüm Teslime DEMİR olmak üzere servis arkadaşlarım Nazlı, Nilay ve Gökhan'a çok teşekkür ederim.

Benden hiçbir zaman sevgi ve desteğini esirgemeyen, yaşamımın tüm evrelerinde karşılaştığım tüm zorluklarda yolumu aydınlatan en kıymetli varlığım olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
KISALTMALAR ve SİMGELER	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırma Soruları	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar	0
2. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR, YAKLAŞIMLAR VE KAYNAK ARAŞTIRMALARI	1
2.1. Cinsiyet Nedir?	1
2.2. Toplumsal Cinsiyet Nedir?	1
2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar	3
2.2.1.1. Biyolojik Kuram	3
2.2.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	4
2.2.1.3. Bilişsel Gelişim Kuramı	5
2.2.1.4. Psikanalitik Kuram	6
2.2.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	7
2.3. Toplumsal Cinsiyet Roller	8
2.3.1. Kadınlık ve Erkeklik Roller	9
2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Etkileyen Faktörler	10
2.4.1. Aile ve Farklı Aile Tiplerinin Etkileri	10
2.4.2. Arkadaş Çevresi	11
2.4.3. Eğitim ve Cinsiyet	12
2.4.4. Kitle İletişim Araçları	13
2.4.5. Çalışma Hayatı, Kariyer ve Cinsiyet	14
2.4.6. Mesleki Eğitim ve Cinsiyet Roller	15
2.4.6.1. Meslek Yüksekokulları ve Cinsiyet	16
2.5. Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	18
3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	26
3.1. Örneklem	26
3.2. Veri Toplama Araçları	27
3.3. Veri Toplama Süreci	28
3.4. Verilerin Analizi	28
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	30
4.1. Eğitim ve Cinsiyet	30
4.2. Çalışma Hayatı ve Cinsiyet	37
4.4. Aile İçi İlişkiler ve Cinsiyet	64
4.5. Cinsiyet Kalıp Yargıları	77
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	101
5.1. Tartışma	101
5.2. Sonuç	106
5.3. Öneriler	108
KAYNAKLAR	110

TABLÖLER DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Programları ve Cinsiyete Göre Dağılımları ve Kullanılan Katılımcı Kodları	26
Tablo 4.1. Eğitime Erişim ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Alt Kategoriler	31
Tablo 4.2. Çalışma Hayatı ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Alt Kategoriler	38
Tablo 4.3. Evliliğin Kadının İşıyaşamındaki Yerine Etkilerine Yönelik Görüşler	46
Tablo 4.4. Eşler Açısından Aile Bireyleri Arasında Kariyerin Önemine Dair Görüşler	50
Tablo 4.5. Meslek Seçimi ve Cinsiyetin Önemine Yönelik Görüşler	54
Tablo 4.6. Yönetici Pozisyonu ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Görüşler	57
Tablo 4.7. Ailede Yüksek Gelirli İşler ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Görüşler	60
Tablo 4.8. Ebeveynlerin Farklı Cinsiyetteki Çocuklarına Yönelik Davranışları Konusunda Katılımcı Görüşleri	64
Tablo 4.9. Ev İşlerinin Cinsiyete Göre Şekillenmesine Yönelik Görüşler	69
Tablo 4.11. Evlilikte Çocuk Sahibi Olma Konusunda Eşlerin Söz Hakkına Dair Görüşler	75
Tablo 4.12. Toplumun Cinsiyet Kaynaklı Beklentilerine Yönelik Görüşler	78
Tablo 4.13. Cinsiyet Kaynaklı Avantajlı Olunan Durumlara Dair Görüşler	79
Tablo 4.15. Çocukların Giysilerindeki Renklerin Önemine Yönelik Görüşler	88
Tablo 4.17. Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kavramı Hakkında Bilgi Durumu	94
Tablo 4.18. Birey Olarak Toplumdan Cinsiyet Eşitliği İle İlgili Beklentiler	97

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısalma / Simge	Tanım
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel veya Travesti
Vb	ve benzeri
Bl	Bilgisayar Teknolojileri
El	Elektrik
ET	Elektronik Teknolojisi
EH	Elektronik Haberleşme
ECS	Endüstriyel Cam ve Seramik
GT	Gıda Teknolojisi
HT	Harita ve Kadastro
İST	İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi
İT	İnşaat Teknolojisi
KT	Kimya Teknolojisi
KT'T	Kuyumculuk ve Takı Tasarımı
Mk	Makine
MD	Mobilya ve Dekorasyon
LV	Laboratuvar ve Veterinerlik
OT	Otomotiv Teknolojisi
SBGH	Saç Bakımı ve Güzellik Hizmetleri
UTH	Ulaştırma ve Trafik Hizmetleri

1. GİRİŞ

Cinsiyet, bireylerin kadın ve erkek olmak üzere doğduklarından itibaren sahip oldukları fizyolojik ve biyolojik özelliklerdir (Beauvoir, 2010; Dökmen, 2009; Oğuz, 2019). Toplumsal cinsiyet ise, toplum tarafından kadın ve erkek bireylere yüklenmiş sorumluluk ve görevlerin tümünün tanımıdır (Köse, 2013; Scott, 2013). Her kültürde farklılık göstermekle birlikte kadınlara ve erkeklere bir takım sorumluluk ve görevler atfedilerek kişilerin bunlara uyması beklenmektedir ve bu yönde kalıp yargılar oluşmaktadır. Oluşturulan bu kalıp yargılar toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasına zemin hazırlayarak cinsiyete dayalı bir rol dağılımını meydana getirmektedir. Oluşan bu rollerin devamlılığı için de toplumdaki kalıp yargılardan beslenmesi gerekmektedir. Yaşamın her alanına nüfuz eden geleneksel roller cinsiyet rollerine de etki etmekte ve kadınları edilgen olarak tanımlamaktadır. Kadınların ailenin devamı için çocuk doğurmaları ve aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamaktan başka bir başat sorumluluk yüklenmedikleri görülürken erkekler için daha atılgan bir misyon biçildiği görülmektedir. Erkekler ailenin geçimini sağlamak, evin maddi ihtiyaçlarının temini ve alınan kararlarda belirleyicilik gibi sorumlulukların verildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyet rolleri erkeklere statüsü daha yüksek bir konum tanımlarken kadınların ikincil konumu toplumsal yaşamın birçok alanındaki ilişkilerde yeniden üretilmektedir. Kadınların dezavantajlılığını ifade eden bu problem genel olarak bakıldığında tüm insanlığın bir sorunudur ve bu durumun adil bir şekilde çözümü için cinsiyet temelli kalıp yargıların etkisine yönelik farkındalığın artırılması ve eşitlikçi bir yaşamın inşa edilebilmesi için bireylerin eğitim alıp bilinçlenmeleri gerekmektedir.

Kadın ve erkek bireyler toplumsallaşma sürecinde toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünü görüp içselleştirerek toplumun onlardan istediği kalıp yargılara bürünürler. Toplumsal, ekonomik ve siyasal mecralarda cinsiyet kimliklerine uygun olduğu düşünülen roller çerçevesinde bir işbölümünü benimseyerek gündelik yaşamlarına uygulamaktadırlar. Kadınların ve erkeklerin biyolojik farklılıklarından kaynaklı toplumda nitelikli, yüksek gelirli işler, teknolojik donanım gerektiren işler, kaynaklara ulaşma ve emir verme gibi işlerin erkeklere özgü işler olduğu belirtilirken, kadınların ise daha az gelir getiren, fiziksel güç gerektirmeyen işler, ev işleriyle aynı niteliğe sahip işlerin uzantısı olan işler ve duygusallık, sakinlik vb. özelliklerin önde olduğu iş kollarına yönelmeleri belirtilmektedir. Kadınlar evin içindeki işlerle tanımlanırken erkekler ev dışı işlerle bütünleşip söz söyleme yetkisini ataerkil düzenin de yardımıyla kendinde toplamaktadır. Cinsiyete dayalı işbölümü, ataerkil düzenin devam edebilmesi için kadın ve erkek bireylere sistemin menfaatleri doğrultusunda görev ve sorumluluklar verilerek erkek egemenliğinin sürdürülüp devam ettirilmesi için kadınların baskı ve denetim altında tutulmalarına neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri zaman içerisinde değişiklik göstermekle birlikte günümüzde hala önemini korumaktadır. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını araştıran birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların tümünün lisans öğrencileriyle yapıldığı ve Sosyal Bilimler (Arıcı , 2011; Seçgin ve Tural, 2011; Öngen ve Aytaç, 2013; Yıldız ve Keçeci, 2016) ve Sağlık Bilimleri alanlarında (Vefikuluçay vd., 2007; Atış,2010; Çelik Bekleviç, 2013; Aydın vd., 2016) yoğunlaştığı görülmekle birlikte literatür incelendiğinde bölüm ayrımı yapılmaksızın yapılan çalışmaların genellikle anket yöntemiyle yapıldığı görülmektedir. Teknik konuların öğretildiği ön lisans programlarında eğitim veren yüksekokul öğrencileriyle yapılan çalışmalara rastlanmamıştır.

Eğitim sürecinde kalıp yargıların olumsuzlukları hakkında bilgi verilmesi ve bu olumsuz davranışların düzeltilebilmesi açısından eğitimin değişim üzerindeki etkisi ortadadır. Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu erkek öğrencilerin ve kız öğrencilerin program türlerine dağılımında cinsiyete dayalı bir ayrımın belirgin olarak görüldüğü bir örnek oluşturmaktadır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda eğitim görmekte olan öğrencilerle yürütülen mülakatlar aracılığıyla bu çalışmada mesleki ve teknik eğitim alan öğrencilerin geçmiş yaşamlarından taşıdıkları cinsiyet rolleri ve bu rollerin eğitim, çalışma hayatı, ekonomi, siyaset, evlilik gibi pratik yaşamdaki karşılığı üzerine görüşleri araştırılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada nüfusunun çoğunluğunu erkek öğrencilerin oluşturmuş olduğu Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılında farklı programların son sınıflarında öğrenim görmekte öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin neler olduğu ve olan kadın ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair görüşlerinin nasıl bir farklılık gösterdiği araştırılmıştır.

Bu çalışmada Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulunda öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet kavramına yönelik bilgi durumları, toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim, çalışma hayatı, kariyer, evlilik ve aile yaşamı gibi toplumsal yaşamın çeşitli alanlarına yansımaları üzerine görüşleri incelenmiştir.

1.2. Araştırma Soruları

Bu araştırmanın temel problemleri şöyledir:

1. Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Kadın ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair görüşleri arasında nasıl bir farklılık vardır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada araştırma konusu olarak Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılında son sınıfta öğrenim görmekte olan önlisans öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki görüşleri seçilmiştir. Bu çalışma teknik konuların işlenip öğrenildiği, fiziksel gücü önde tutan ve cinsiyet işbölümüne göre düzenlenmiş mesleki eğitimin öncelikli olduğu bir yüksekokulda gerçekleştirilmiştir. Erkeklerin tercih ettiği bir okul olarak algılanan teknik bölümlerin yer aldığı yüksekokulda öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair bakış açılarının araştırılması bu açıdan önem taşımaktadır. Çoğunluğunu erkek öğrencilerin oluşturduğu bu önlisans programlarının geleneksel bakış açısıyla donatılmış olan bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Sanayi alanları ve teknik alanlarda istihdam edilmek üzere ara eleman yetiştirmek amacıyla teknik okulların öğrenci aldığı bu bölümlerin çoğunluğunu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Fiziki güç gerektiren ya da sayısal beceri ve teknolojik maharet gerektiren bu alanların erkeklerle özdeşleşmesinden kaynaklı kadın öğrencilerin sayısının az olması ve belli başlı bölümlerde ise kadın öğrencilerin bulunmaması dikkat çekmektedir. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin farkındalıkları araştırılacağı bu çalışmada öğrencilerin kadın ve erkek olarak toplumun beklentilerini ne kadar karşıladıkları ve toplumsal cinsiyet rollerinin inşasında bilinçli veya bilinçsiz olarak nasıl bir katkı sundukları da anlaşılmaya çalışılacaktır.

Yapılan literatür incelemesinde konuyla ilgili yükseköğretim düzeyinde yapılmış çalışmaların daha çok lisans programları ve sosyal bilimlerdeki önlisans bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrencileri kapsadığı görülürken cinsiyet temelli bir işbölümünün olduğu ve erkeklerin tercih ettiği bir okul olarak anılan teknik konuların işlendiği yüksekokullarda herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığı için tez çalışmamızın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca literatürde yükseköğretim öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili görüşlerinin daha çok nicel yöntemlerle araştırıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Mevcut çalışma nitel araştırma yöntemi izlenerek yapılacağından önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde farklı programların son sınıflarında öğrenim görmekte olan kadın ve erkek öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır.

2. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR, YAKLAŞIMLAR VE KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Cinsiyet Nedir?

“Cinsiyet kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri karşılayan kavramdır” (Akın & Demirel, 2003:73). Türk Dil Kurumu’na göre (TDK, 2018) cinsiyet kavramı bireylere, üreme faaliyetinde farklı roller atfeden ve erkekle dişiği ayırt edici özelliklerin yaradılışlarından var olan özellikleri, eşey, cinslik, seks olarak tanımlanmaktadır. Dökmen ise cinsiyet terimini biyolojik bir yapıya karşılık gelen, bireyleri kadın ya da erkek olarak kategorilendiren bir değişken olarak ele alabileceğimizi belirtmektedir (Dökmen, 2009:20). Cinsiyeti, erillik ve dişilik kavramları arasında, temel farklılıkları içerisinde barındıran özellikler olarak ifade edebiliriz.

Cinsiyet kelimesinin sosyolojik ya da kavramsal bir kategori olarak kullanıldığını ve bu sebeplerden dolayı cinsiyete çok özgün bir anlam verildiğini ifade eden Bhasin’e (2003:7-9) göre cinsiyet, kadın ve erkek bireylerin sosyo-kültürel açıdan tanımlanmasını, kadın ve erkeği birbirinden ayırt etme şeklini toplumun onlara verdiği/yüklediği toplumsal rolleri şekillendirmektedir. Cinsiyetin cinsel organlardaki görünür farklılıklarına bağlı olarak üreme işlevindeki farklılıklara işaret edilir, cinsiyet her yerde aynıdır ve değiştirilemez, cinsiyet biyolojik olduğu için de doğallaştırılmıştır. Beauvoir ise kadınların ve erkeklerin farklılaşmış iki tür birey olduğunu ve cinsiyetin de cinsellik üzerinden tanımlanan bir kimliği oluşturduğunu ifade etmektedir (Beauvoir, 2010:41). Oğuz (2019:98) ise cinsiyeti, biyolojik boyutuyla ele almayı tercih etmiştir. Yani cinsiyeti toplumun genel algısı üzerinden kadın ve erkek olarak ele alıp kadınlığın ve erkekliğin doğuştan geldiğini belirtmektedir.

Cinsiyet ikili bir sınıflandırmaya karşılık gelmektedir, kadın ve erkek. Bebekler doğduğunda sahip oldukları cinsel organa bakılarak ya kadın ya da erkek cinsiyet grubuna kimliklendirilmektedirler. Ancak buna karşı duranlar beş ayrı cinsiyetten söz edilebileceğini vurgulamaktadırlar. Kadın ve erkeğin yanı sıra biyolojik olarak hem kadın hem de erkek olanlar, baskın olarak kadın olan ama erkek özellikleri de taşıyanlar, baskın olarak erkek olan ama kadın özellikleri de taşıyanlar (Dökmen, 2009:21). Buradan hareketle cinsiyet oluşurken biyolojik ve toplumsal bir çok farklı etkene maruz kalmakta olduğunu ve bu maruz kalma biçiminin de bireyin cinsiyetini belirlediğini söyleyebiliriz.

2.2. Toplumsal Cinsiyet Nedir?

1970’lerde akademik çalışmalarda yer almaya başlayan toplumsal cinsiyet kavramı, ilk olarak kadın-erkek ayrımcılığının tanımlanmasında kullanıldığını görmekteyiz. Köse, toplumsal

cinsiyetin tarihi, bu tarihin “doğal” göstereni olarak varsayılan cinsiyetten farklı olarak toplumsal ilişkiler ve hegemonya ile girdiği ilişkiyle biçimlenerek, zamanla değişen “kimlik” meselesine de vurgu yaptığını ifade etmektedir (Köse, 2013:40).

Bu kavramı 1972’de sosyolojiye sokan Ann Oakley’e göre, cinsiyet; biyolojik erkek-kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet; erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine vurgu yapmaktadır (akt. Marshall, 1999:98).

Connell, toplumsal cinsiyetin sağduyunun hakim olduğu toplumlarda insanların normal bir özelliği olduğunu, biyolojik olguları tek temel alınmadığında bile kişisel karakter çerçevesinde görüldüğünü belirtmektedir (Connell, 2017:207-205). Ersöz, toplumsal cinsiyet kavramının bireye ait bir özellik olmadığını ifade eder ve toplumların, sosyal kurumların ve sosyo-kültürel yaşamın meydana getirdiği bir durum olarak açıklar (Ersöz, 2016:20).

Toplumun ve kültürel yapının kadın ve erkeğe biçmiş olduğu rolleri, bireylerden yaşamları boyunca devam ettirmelerini beklediğini belirten Scott toplumsal cinsiyetin, kadınlar ve erkekler için uygun görülen rollerin tümüyle toplum tarafından belirlenip üretildiğini belirten “kültürel inşalar” a işaret etmenin bir yolu olduğunu vurgulamaktadır (Scott, 2013:181-182). Toplumsal cinsiyetin, içerisinde yaşadığımız toplumun dayatmaları olduğunu ifade eden Akın’a (2007:2) göre ise, toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğin sosyal olarak oluşturulan davranışlarını ve sorumluluk alanını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak farklılık gösteren özelliklerimizden kaynaklanmayan, kadın ve erkek bireyleri toplumun nasıl gördüğünü, nasıl algıladığını ve bir birey (kadın, erkek ve lgbti+) olarak nasıl düşüneceğimizi ve nasıl davranmamız gerektiğini ifade eden bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet (gender), kadın ve erkeğe içinde yaşadığı toplum tarafından atfedilen belli başlı sorumluluk ve görevleri ifade etmektedir. Bu tanımlara Bhasin’in toplumsal cinsiyet tanımını eklersek, toplumsal cinsiyetin sosyo kültürel bir yapıda olduğu, insan icadı, eril ve dişi vasıflara, davranış şekillerine işaret edip toplumsal cinsiyetin değişken bir yapıda olduğunu zamana, kültüre, coğrafyaya ve hatta aileye göre bile farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz (Bhasin, 2003: 8-12). Taner, toplumsal cinsiyet kavramını bütün cinsiyetler için belirlenmiş olan toplumsal roller ve sorumluluklar olarak ifade eder (Taner, 2018:19). Öztürk’e göre ise toplumsal cinsiyet, sosyo-kültürel olarak çizilen çerçeve içerisinde bireyde oluşması istenen roller, davranış biçimleri ve alınması gereken sorumluluklar olarak değerlendirmektedir (Öztürk, 2012:97). Sosyo ekonomik yapı ve kültürel faktörlerin toplumsal cinsiyet üzerinde çok etkili olduğu ve bu kavrama ilişkin çalışmalarda bu faktörlerin etkisini dikkate almamız gerektiğini görmekteyiz.

Oğuz, toplumsal cinsiyeti yani kadın ve erkek olmayı sosyo-kültürel açıdan tanımlarken toplumsal cinsiyeti kadını; ötekileştirilen, erkeğe kıyasla ikinci planda olan ve cinsiyetinden kaynaklı uğradığı ayrımcılık olarak ifade eder (Oğuz, 2019:97). Özetleyecek olursak Kaylı'ya (2018:5) göre, cinsiyet kavramı biyolojik bir ayrımı yani kadın ve erkek olma durumunu belirtirken, toplumsal cinsiyet kavramı kadınlık ve erkeklik arasında oluşturulan hegemonik ilişkileri ve bu ilişkilerden kaynaklı meydana gelen dezavantajlı durumları ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyetin belli bir bölgeye veya bir coğrafyaya ait olmadığını, kadın ve erkeğin olduğu her yerde mevcut olduğunu Kimmel şöyle ifade etmektedir; “Toplumsal cinsiyet biyolojik değil toplumsaldır. Bireyin kadınlık veya erkeklik rollerini nasıl algıladığıyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet sadece basit ve doğal bir sınıflandırma sistemi olmayıp, kadın ve erkek arasındaki evrensel eşitsizliğin bir ifadesidir”(akt. Giray ve Başçı, 2016: 119).

Giddens, bilinen toplumların hepsinde erkeklerin kadınlara baskın geldiğini söylemektedir. Kimi sosyologlara göre bu durum biyolojik farklılığın sonucu olmakla beraber toplumsal cinsiyetin kadın ve erkek arasındaki rollerin, toplum tarafından bu bireylere atfedilmesi olarak ifade edildiği görülmektedir (Giddens, 2015:107-108).

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

“Toplumsal cinsiyetin kazanımına ve cinsiyetler arası farklılıkların açıklanmasına ilişkin çeşitli kuramlar vardır”(Dökmen, 2009:41). Bu bölümde biyolojik kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, psikanalitik kuram ve toplumsal cinsiyet şeması kuramı yaklaşımlarının cinsiyet kavramına yönelik tanımlamalarına yer verilmiştir.

2.2.1.1. Biyolojik Kuram

Bazı bilim insanları farklı cinsiyetlerin varlığını biyolojik etkenlere bağlayarak açıklamaya çalışmışlardır. Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları farklı bir şekilde dile getirmişlerdir. Kadını; hassas, sevecen, kıskanç vb. sıfatlarla tanımlanmaktadır. Kadın ve erkeğin beyin yapılarının farklı olduğu ve bu sebepten dolayı da işlevsel olarak da farklılık gösterdiği, erkeklere nazaran kadınların daha zayıf oldukları dile getirilmiştir. Bu zayıflık kız çocuklarının daha sosyal olmalarını sağlarken erkek çocuklarının daha bağımsız olduğu ve davrandığı yönünde açıklamalar söz konusudur. Bu düşünce kız ve erkek çocukların yaşamlarının ileriki evrelerini de etkilemektedir (Dökmen, 2009:48-50).

Pilcher'e (2005:109) göre, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin en önemli nedenlerinden biri de biyolojiye dayanmaktadır. Bu alanda çeşitli tartışmaların bilim insanları tarafından yapıldığı bilinmektedir. Yani insan biyolojisinin hangi yönünün – hormonlar, genetik

ya da beynin boyutları – gibi nedenlerden hangisi ya da hangileri “doğal olarak” cinsiyet eşitsizliğini doğurduğuna dair tartışmalara devam edildiği görülmektedir.

Connell, toplumsal cinsiyeti toplum tarafından üretilmiş olan bireysel karakter çerçevesinde görür. Tamamıyla bireylerin özelliğiyle açıklanamayacak fakat yine de bireylere özgü özelliklerin büyük bir kısmını kapsayan bir unsurdur. Bireylerin eril ve dişil olarak, üreme faaliyetlerine göre bölünmesi bağlamında biyolojik temelli olarak doğurma ve annelik-babalık yapma gibi pratikler olarak ifade edilmektedir. Kadın-erkek ikiliğinin neden herhangi bir toplumsal cinsiyet nizamının önemli bir parçası olduğunu da aynı şekilde açık ve net olması gerektiğini belirtmektedir (Connell, 2017:207-208).

Amman, cinsiyetin ve cinselliğin temelde X ve Y kromozomlarının varlığına dayandığını ve bu kromozomların da erillik ve dişiliği sağladığını belirtmektedir (Amman, 2012:33). Pehlivan ise biyolojik kuramın cinsler arasındaki farklılığı biyolojik ve psikolojik farklılıklara dayandırmakla birlikte bireylerin doğumdan sonra salgıladıkları hormonların belli dönemlerden geçerken işlevsel ve yapısal olarak farklılaştığını belirtmektedir. Cinsiyet farklılığının biyolojik olarak açıklanması erkek egemenliğini meşrulaştırıp sosyal ve siyasal eşitsizliği beraberinde getirmektedir (Pehlivan, 2017:503). Bu kuramın belki de en tartışmalı yönü kadınların ve erkeklerin davranış, rol ve statülerinde zaman ve mekana bağlı olarak görülen farklılıkların ve değişkenlik gösteren verilerin görmezden gelinmesidir.

2.2.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

“Kuramın orijinali, Bandura (1977) tarafından, öğrenmenin sosyal etkilerinin ortaya konması amacıyla geliştirilmiştir ve bu kuram Bandura ve arkadaşları tarafından cinsiyet rollerinin bir açıklaması olarak da temel alınmıştır” (akt. Dökmen, 2009: 59). Bu kuramda edimsel koşullama ve model alma ve taklit olmak üzere iki öğrenme süreci mevcuttur. Toplum tarafından cinsiyet kimliğine uygun olduğu düşünülen davranışların ödüllendirilerek tekrarlanması sağlanır, böylelikle bu davranışlar pekiştirilerek devamlılık haline getirilir. Uygun görünmeyen davranışlar da onaylanmayıp cezalandırılarak unutturulmaya çalışılır. Edimsel koşullama da özellikle anne ve babalar çocuklar üzerinde çok etkili olmaktadır. Model alma ve taklitte ise davranışların gözlem yoluyla anlamlandırılıp rol model alınmasıyla oluşur. Çocuklar için önemli olan kişiler etkilidir. Anne-baba, televizyon kahramanları, sevilen arkadaş vb. bireyler çocuğun davranışlarını şekillendirir. Ödül ve ceza yöntemiyle çocuklar cinsiyetlerine uygun davranışları öğrenmeye başlarlar. Aile içerisinde çocuklarla olan iletişim bu süreç için hayati önem teşkil etmektedir çünkü cinsiyet rolleri aile de öğrenilip içselleştirilmektedir (Dökmen, 2009:59-62).

Bayrakçı ise sosyal öğrenme kuramına göre gözlem yaparak öğrenmenin söz konusu olduğunu, davranışçı yaklaşımdan farklı olarak bu öğrenmenin davranışa yansımalarının zorunlu olmadığını, algılarımızın öğrenme sürecinde önemli bir role sahip olduğunu ve bu kuramın davranışçı ve bilişsel öğrenme kuramları arasında bir ilişki veya geçiş görevinde olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca sosyal öğrenme kuramının bazı temel kavramları vardır. Bu kavramların öğrenme sürecini etkilediğini söyleyebiliriz. Sosyal pekiştireçler, öznel pekiştireçler, dolaylı pekiştireçler, dolaylı ceza, dolaylı güdüleme ve dolaylı duygu gibi kavramlar sosyal öğrenme sürecini etkilemektedir. (Bayrakçı, 2007:201-203).

Sosyal öğrenme kuramına göre, çevrenin birey davranışları üzerinde çok etkili olduğunu belirten Pehlivan ise, çocukların cinsiyet rollerine uygun olan ya da olmayan davranışları gözlem ve örnek almayla edindikleri, kız ve erkek çocuklara farklı davranıldığını görüp, davranışlarına öyle şekil verdiklerini belirtmektedir. Kız çocuğu annenin davranışlarını erkek çocuğu ise babayı ya da ailenin diğer erkeklerini taklit ederek cinsiyetlerine uygun rolleri sergilemektedirler. Sosyal öğrenme kuramı geleneksel olan kültürlerde daha etkili olup bireylerin davranışlarına yön verirken geleneksel olmayan kültürlerde durum biraz daha farklıdır. Geleneksel olmayan kültürlerde bireysellik ön planda olduğu için cinsiyet rollerinin beklentileri tam olarak tanımlanmamıştır (Pehlivan, 2017:504). Sonuç olarak sosyal öğrenme kuramında davranışın kendisi davranışın sonuçlarından etkilenmektedir, bireyin etkileşimde bulunduğu çevreyi biçimlendirmektedir ve bu kuram için kişi kendisi olayı ya da durumu yaşamasa da başkalarının yaşantısından gözlemleyerek birçok duygu geliştirebildiği görülmektedir.

2.2.1.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bu kuramın en önemli çalışmalarını yapan kişinin Jean Piaget olduğu bilinmektedir. Piaget'in öne sürdüğü üzere bilişsel gelişim süreci dört dönem (Duygusal-motor dönem, İşlem öncesi dönem, Somut işlemler dönemi ve Soyut işlemler dönemi) içinde meydana gelmektedir.

Piaget bilişsel gelişimi biyolojik nedenlerle açıklamaktadır. Bu sürecin gelişim, kalıtım ve çevrenin birbirinden etkilenmesi sonucu oluştuğu ifade edilmekle birlikte bilişsel gelişimi etkileyen temel etkenlerin olgunlaşma, yaşantı, uyum, örgütlenme ve dengeleme olarak ifade edilmektedir (Kol, 2011:3).

Vygotsky'e göre bilişsel gelişim sürecini etkileyen faktörler ise şöyledir;

- Kültür ve sosyal çevre etkisi
- Çocuk ve yetişkin ilişkisi
- Çocukların birbirleriyle olan ilişkisi

- Dili öğrenme
- Öğretmenlerin bu sürece etkisi
- Nesne ve olaylarla somut yaşantılar olarak ifade ettiği görülmektedir (Kol, 2011:7).

Güneş'e göre bilişsel gelişim süreci üç aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar eylemsel, imgesel ve sembolik dönem olarak sıralanmakla birlikte bilişsel gelişimi kişinin zihinsel etkenlerinin gelişimi ve zihinde meydana gelen olayları anlamlandırmak için kullanılan bir terim olarak ifade ettiği görülmektedir (Güneş, 2017:37-39). Toparlayacak olursak bilişsel gelişim kuramı kişinin çevresini tanıma ve anlama süreci olduğu görülmektedir.

Bilişsel gelişim kuramına göre, çocuklar öncelikle cinsiyet kimliklerinin farkına varırlar ve toplumda iki cinsin olduğunu, bunların da kadın ve erkek diye ayrıştırıldığını öğrenip bu sürece kendileri de dahil olurlar. İçinde yaşadıkları toplumun bu iki cinse biçtiği rolleri görerek kendi cinsel kimliklerine uygun olanı seçip, cinsiyet kalıp yargılarına bürünürler. Çocuklar cinsiyet kimliklerinin farkına vardıkları andan itibaren cinsiyet odaklı yaşamaya başlamaktadırlar (Pehlivan, 2017:505-506).

Dökmen'e göre bu yaklaşımın temel kabulleri insanların tutarlılığa ihtiyaçları olduğu ve bu ihtiyaçların kendilerine ve dünyaya dair tutarlılık oluşturmaları yönündedir. Çocuklar bu tutarlılığı cinsiyetlerini öğrendikten sonra cinsiyetlerine uygun davranışlarda bulunarak göstermeye başlarlar. Bu kuramda ödül ve ceza faktörleri devre dışı kalır, çocukta aidiyet duygusu oluşmaya başladığı için kendisini kız ya da erkek olarak tanımladığı ileri sürülmektedir (Dökmen, 2009:65).

2.2.1.4.Psikanalitik Kuram

Bu kuram bir kişilik modeli ve psikoterapi yöntemi olarak ifade edilmekle beraber psikanalizin amacı birey davranışlarının odağında yer alan bilinç dışı nedenleri ortaya koymak ve nedenlerini bilimsel verilerle ortaya çıkarmayı hedefler (Dinler, 2015:128). Tuzcuoğlu psikanalitik kuramın, yirminci yüzyılın başında genişleme ve yayılma alanı bulduğunu ve Freud tarafından geliştirilen bu kuramın, psikoterapi ile bağlantılı çalışmalar içerdiğini ifade etmektedir (Tuzcuoğlu, 1995:275). Freud'un libido kavramlaştırmasına dayanıp toplumsal cinsiyetin gelişimine etki eden ilk kuramsal açıklamalardandır. Freud, libidoyu erkek cinsel organını merkeze alıp biyolojik ve toplumsal cinsiyeti organize eden, biyolojik temeli olan cinsel enerji olarak açıklamıştır (Dökmen, 2009: 42).

Psikanalitik kurama göre, çocukluk döneminin ilk yılları kişiliğin oluşumunda önemli rol oynadığı için kritik önemdedir. Bunun yanı sıra kişiliğin oluşumunda köklü değişiklikler ilerleyen yıllarda da oluşmaktadır. Sağlıklı bir kişiliğin oluşmasında aile başta olmak üzere, kültürel ve sosyal etkenlerin öneminin büyük olduğu ifade edilmektedir (Gündoğdu, 2016:401).

Pehlivan'a göre psikanalitik kuram, Freud'un psikoseksüel gelişim kuramlarından en bilinenidir. Psikoseksüel gelişim dönemleri; oral, anal, fallik, latent ve genital dönemlerdir. Dönemleri belirli kılan unsur bebeklerin ilgi alanlarıyla alakalıdır.

Oral dönemde (0-18 ay aralığında) bebeğin ağızla olan davranışlarını (meme emme, ağza alma) kapsar. Anal dönemde (1,5-3,5 yaş aralığında) dışkılamayla ilgili olmakla birlikte ilgi makattadır. Fallik dönemde (3-5 yaş aralığında) ilgi cinsel organa kaymaktadır. Latent dönemde (5-13 yaş aralığında) cinsel ilgi azalıp kaybolur gibi olur. Genital dönemde (12-13 yaştan itibaren) ise yetişkin cinselliği gibi cinsel dürtüler ortaya çıkmaktadır (Pehlivan, 2017:507).

Çıtak ise kuramı toplumsal cinsiyete uygun davranışlarda bulunma sürecinde çocukların aileleriyle bağlantı kurduğunu, kız çocukların annelerinden kadınlığı erkek çocukların ise babalarından erkekliği öğrendiklerini belirtmektedir. Toplumla uyum sağlanabilmesi için kişilerin biyolojik cinsiyetlerine uygun davranmalarının beklendiği ifade edilmektedir (Çıtak, 2008:12).

2.2.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Sandra Lipsitz Bem'in ileri sürdüğü kuram, çocukların cinsiyete dair düşünce ve davranışlarının nasıl kazanıldığıyla ilgilidir. Sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarının birleşmesiyle oluşan toplumsal cinsiyet şeması, toplumun kadınlık ve erkeklik rolleri çerçevesinde sunduğu kodlamalar aracılığıyla çocukların cinsiyetleri ayırtırmaya başladıkları ifade edilmektedir (Dökmen, 2009:68-69).

Çıtak tüm kültürlerin kendince belirlemiş olduğu kadınsı ve erkeksi özelliklerin olduğunu, kadın ve erkeğin yapacağı işler, görev ve sorumlulukların cinsiyetleri üzerinden temellendirilip ayırtırıldığını belirtmektedir. Çocuklar da gelişim sürecinde bu olayları gözlemleyerek kadın ve erkeğin davranışlarında görev ve yükümlülükleri öğrenirler. Çocuklar kodlama yöntemiyle bu davranışları algılayıp toplumda iki cinsiyetin rollerini görür, kendi cinsiyetine ait olduğunu düşündüğü bilgileri alıp cinsiyetini tanımlar (Çıtak, 2008:15-16).

Pehlivan ise cinsiyet şemasını toplumdan gelen bilgilerin şekillendirdiğini belirtir. Buna göre kadınsı ve erkeksi kategoriler oluşturulur. "Fiziksel gücü temsil eden özellikler erkeklere atfedilir (kartal, aslan, mantıklı, tutarlı, kararlı, atılgan...), kadınlara ise duygusal özellikler yakıştırılır (nazık, hassas, çekingen, kırılgan...)". Bu temalar aracılığıyla çocuklar kendilerini kadınsı ve erkeksi tanımına uygun bir şekilde güdüleyip toplumun istediği şekle girerler. Bu süreçten sonra çocuklar kendi cinsiyetlerine uygun davranmaya başlayacaklardır (Pehlivan, 2017:506-507).

2.3. Toplumsal Cinsiyet Roller

G. H.Mead, “Mind, Self and Society” adlı kitabını 1934 yılında yazmış ve rol kavramını, bireyin toplumun bir parçası olması olarak değerlendirmiş ve ön plana çıkarmıştır. Rallph Cinton ise 1936 yılında rol kavramını sosyolojinin temel kavramlarından biri haline getirdiği “The Study on Man: An Introduction” kitabını yayınlamıştır. Rol, toplumsal durumlara ilişkin beklenen davranışlar veya toplumda yaşayan bireylerden beklenen durum olarak ifade edilmektedir (Vatandaş, 2007: 33).

“Rol, sosyolojik kuramda, belirli bir statü ya da toplumsal konumlara atfedilen toplumsal beklentileri ortaya koyar ve bu tür beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmeme sürecini analiz eder” (Marshall, 1999:624). Dökmen ise “rol” ü tiyatrodan alınan bir terim olarak açıklar. Roller bireyin yaşadığı toplumda kendisine yüklenen görev ve kuralları kapsar, birey toplumda birden fazla rol üstlenmek zorundadır. Bu roller kadınların yapabilecekleri ve erkeklerin yapabilecekleri işler olarak ayrılmaktadır. Bu ayrımı belirleyen faktörler toplumun belirlediği geleneksel kalıplar içinde görev dağılımıyla ilgilidir. Kısaca belirtmek gerekirse toplumsal cinsiyet rolleri toplum tarafından kadın ve erkek bireylere cinsiyetlerine uygun bir takım davranışların öğretilip içselleştirilmesidir (Dökmen, 2009:28-31).

Doğacak olan bireyin cinsiyeti aile tarafından öğrenildikten sonra doğum öncesi ya da sonrası fark etmeksizin toplumsal cinsiyetin doğacak bireyin cinsiyetine göre uygun özellikler oluşturulmaya başlamaktadır. Doğum sonrası süreçte ise kültür ortamı ile birlikte toplumsal cinsiyetin kuralları gereği doğan bireyin içselleştireceği rollerle bir süreç inşaa edilmekte olduğunu görmekteyiz (Vatandaş,2007:48). Güney ve Bener bireyin içine doğduğu toplumun kadın ve erkeğin nasıl davranacağına, nasıl düşüneceğine ve nasıl hareket edeceğine dair beklentileri ortaya koyan, kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran ve kalıba sokan davranışları oluşturmakta olduğunu ifade etmektedirler (Günay & Bener, 2011:158).

Başçı ve Giray, toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasını çocukların biyolojik cinsiyetlerinin farkına vardıklarında, cinsiyetlerine uygun görülen davranışları içselleştirerek toplumda onaylanan hal ve hareketler sergileyerek toplumsallaştıklarını belirtmektedirler (Başçı ve Giray, 2016:119).

Sonuç itibariyle toplumsal cinsiyet rolleri her toplumda farklı olmakla birlikte, toplumun kadın ve erkek bireylerden cinsiyetlerine uygun davranışlar sergilemeleri için bu bireylere attettikleri rollerdir. Geleneksel kültürlerde bu rol dağılımı daha çok ataerkil bir yapıda kendini hissettirir. Erkekler fiziksel ve zihinsel gücü belirten özellikler yüklenirken kadınlara ise daha güçsüz ve duygulara dayalı özellikler yüklenmektedir.

2.3.1. Kadınlık ve Erkeklik Rollerı

Bireylerin içine doğdukları toplumda kadın ve erkeğe cinsel kimliklerinden kaynaklı yüklediği bazı sorumluluklar vardır. Yaşadığımız toplumu göz önünde bulundurursak geleneksel kültürlerde kadın olmak dezavantajlı bir durumu işaret etmektedir. Bu kültürde, fiziksel güç kıyas olarak alınıp bireyler öyle değerlendirilmektedir.

Cinsiyet rolleri içerisinde kadına biçilen rol genellikle erkeğin maddi desteğine karşılık erkeğin cinsel ihtiyaçlarını ve evin temel ihtiyaçlarını gideren kişi olarak ifade edilmekte ve kadınların görevleri arasında ilgili ve şefkatli bireyler olmak ve başarıdan korkan kişiler olmanın yer aldığı görülmektedir (Kaypakoğlu, 2003:20)

Bireylerin biyolojik farklılıklarını cinsiyet rollerine bağlayan Dökmen ise, kadınların duygusal olmalarından dolayı daha sevecen, duyarlı, duygusal olduklarını ve bu durumun da hayatlarının tüm evrelerine yön verdiğini belirtmektedir (Dökmen, 2009:33-35).

Budak ve Küçükşen toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar açısından sadece duygusallıkla sınırlı kalmadığını, geleneksel kültürlerde eşitlikçi olmayan durumlar doğurduğunu ifade etmektedirler. Kadının birincil görevleri olarak, evlenip soyun devamı için çocuk doğurmak, ev halkının yaşamını kolaylaştıracak tüm sorumlulukları üstlenmek, ailesi için gerekirse iş yaşamına son vermek ya da hiç başlamamak gibi kendi hayatını hiçe sayan sorumlulukları üstlendikleri ifade edilmektedir (Budak ve Küçükşen, 2018:563).

Cinsiyet rolleri kamusal ve özel alan örgütlenmesi içinde tanımlana gelmektedir. Kamusal alanda çalışma,otorite, güç, para ve görünürlük (prestij) ile mükafatlandırılırken özel alanda çalışma ise soyutlandırılmış ve kıymetsizleştirilmiş bir çalışma olarak onaylanmıştır. Kadınlar genellikle erkeklerin maddi desteğine karşılık onların cinsel ve ev içerisindeki tüm ihtiyaçlarını karşılamak zorunda bırakıldıklarını belirtmektedir (Kaypakoğlu, 2003:20). Bunun yanı sıra kadınların meslek yaşamında cinsiyet kokan meslekleri icra etmek zorunda kaldıklarını, yarı zamanlı işler (öğretmenlik, temizlikçili, çocuk bakmak...) gibi işler yaparak hayatlarını idame ettikleri ifade edilmektedir (Pehlivan, 2017:500).

Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilerek edinildiğini bu sebepten de biyolojik bir duruma bağlanılmaması gerektiğini, tamamen kültürel bir durum olduğunu belirten Bhasın, bu rollerin sosyokültürel bir icraat olduğunu ve zamana göre de değişkenlik gösterebildiğini belirtmektedir. Bu roller geleneksel kültürlerde baskın olmakla birlikte kültürden kültüre değişiklik gösterebildiği gibi aileden aileye de farklılık gösterebilmektedir yani düşünüldüğü gibi değişemez bir yapıya sahip olmadığı ifade edilmektedir (Bhasın, 2003:9).

Toplumsal cinsiyet rollerinin zaman ve mekan faktörlerinden etkilenmediğini düşünen Pehlivan ise, erkek bireylerin doğdukları günden itibaren sosyalleşme süreçlerinin her evresinde avantajlı kalıp yargılar öğrendiklerini ve bunların devamlılığından hoşnut olduklarını

belirtmektedir. Evin reisliği adı altında aile bireylerini korumak, karar alma süreçlerinde baskın olmak, evde fiziksel güce ihtiyaç duyulan işleri üstlenmek, mantıklı, analitik düşünme vb. özellikler toplumun erkeklerden beklediği ve onlara atfettikleri roller olduğunu ifade eder (Pehlivan, 2017:500). Kaypakoglu ise; erkeklerin cinsiyet rollerinin açık bir biçimde ifade edildiği durumlarda lider olarak emreden, görev odaklı, daha objektif, güçlü, bağımsız, sert, saldırgan, başat ve duygusal olmayan kişiler olarak ifade edildiğini belirtmektedir (Kaypakoglu, 2003:21-22).

Sancar'a göre büyük oranda biyoloji, anatomi ve kısmi olarak da psikolojinin araştırma konusu olmasının yanısıra erkekliğin toplumsal bağlamda var olan bir olgu olduğunun kabulünün ilk olarak feminist kuramların sosyal bilimler alanında tartışılması ile gerçekleşmiştir. Erkekliğin de kadınlık gibi cinsiyet rejimi ilişkileri içerisinde şekillenmiş, yani "cinsiyetlendirilmiş" toplumsal yapının bir çıktısı olduğunu ifade etmektedir (Sancar, 2013:24). Sancar'ın da kullandığı cinsiyet rejimi ifadesinde hareketle Connell kadınlık ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı ilişkisinin, yapısal olarak kendini tek bir gerçeklik üzerinden kurduğunu, bunun da erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu küresel egemenlik olduğunu söylemektedir. Connell, erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm sahibi olmalarından kaynaklı kadınların baskı altında tutulduklarını ve kadınların kendi konumlarını değiştirmeden önce var olan tahakküme karşı çıkması gerektiğini vurgulamaktadır (Connell, 2017:67).

Tüm bunlara ek olarak Bora'nın belirttiği üzere bu rollerin özel alanda ve kamusal alanda ne derece etkili oldukları önemlidir. Toplumun ayrıcalıklı bireyleri olan erkeklerin toplumsallaşma adına bu rolleri seve seve kabul ettikleri belirtilmektedir (Bora, 2008:11-15).

2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Etkileyen Faktörler

2.4.1. Aile ve Farklı Aile Tiplerinin Etkileri

Bireyin anne karnında cinsiyetinin öğrenilmesiyle birlikte cinsiyetine uygun oyuncak ve kıyafetlerin alınmasıyla çocuk için toplumsal cinsiyet rollerinin temelleri atılmaya başlanmaktadır. Bebeğin doğumuyla birlikte kız veya erkek çocuk diye ayırt edilip, cinsiyetine uygun oyuncaklar alınır, cinsiyet temelli oyunlar oynanmaya başlanır. Kız çocukları için küçük ev eşyaları alınıp evcilik oyunları oynatılır, erkek çocukları için daha mekanik oyuncaklar alınıp ev dışı işler odaklı oyunlar oynatılır. Ailenin sosyalleşme aşamasının başlangıcı olduğunu düşünen Başçı ve Giray, çocukların cinsiyet kimliğine ait ilk bilgileri ebeveynlerinden öğrendiklerini belirterek, öğrenme yöntemiyle kız çocukların anneyi erkek çocukların ise babayı örnek alıp onların davranışlarını taklid edip öğrendiklerini belirtmektedirler (Başçı ve Giray, 2016:121).

Zeyneloğlu ise ebeveynlerin çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, sosyal öğrenme kuramıyla cinsiyetleri farklı olan çocukların tümünün baba figürünün etkisinde kaldıklarını belirtmektedir. Babaların annelere nazaran daha geleneksel bakış açılarına sahip oldukları ve çocukları da bu yönde etkiledikleri, toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri ve benimsettikleri ifade edilmektedir (Zeyneloğlu, 2008:11).

Aile yapısının zamanla değişime uğradığını ifade eden Giddens, sanayileşme süreciyle birlikte geleneksel aile tipinden mecburi olarak çekirdek aileye geçiş ile beraber cinsiyet kimliğine yüklenen rollerin az da olsa değiştiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin eskisi kadar hat safhada olmadığını belirtmektedir (Giddens, 2015:181-182).

Toplumsal cinsiyet rollerinin temel yapısının aile olduğunu bilmekteyiz. Aile içindeki anne ve babanın çocuklar için erkeksi ve kadınsı rollerin ilk örnekleri olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır. Aile içindeki davranış biçimleri çocukların toplumsal cinsiyet algısını oluşturmaktadır. Örneklendirecek olursak kız ve erkek çocukların farklı renkler (mavi ve pembe) giymeleri, farklı oyuncaklara (araba, bebek) yönlendirilmeleri ve farklı hitap biçimleriyle (aslanım, prenses) karşılaştıklarını görmekteyiz. Toplumsal cinsiyet rolleri sadece çocukların bebeklik dönemleriyle sınırlı kalmamakla birlikte bu süreç ergenlik döneminde de devam etmektedir. Örneğin bir erkek çocuğu gece geç saatlerde dışarıda vakit geçirebiliyorken bir kız çocuğu gece geç saatlerde dışarıda vakit geçirememektedir.

2.4.2. Arkadaş Çevresi

Arkadaşlık kavramı genel olarak kız ve erkek çocuklarda aynı öneme sahiptir. Uzun vadeli olduğu düşünülen arkadaşlık, dönemsel olarak cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir. Kız çocukları daha samimi ve özel oyunlar oynayıp, sakin birebir ilişkiler tercih edip daha çok konuşarak oyunlar oynarken, erkek çocukları ise grup oyunlarını tercih edip daha sert, hareketli bir ilişki geliştiren oyunlar oynarlar, ilişkilerinde çok az konuşma vardır, genelde grup çalışmalarına dayalı oyunlar oynamaktadırlar (Dökmen, 2009:155-156).

Aktaş'a göre akran oyunları çocukların toplumsallaştığı bir başka alandır. Erkek çocuğu oyunları daha rekabetçi daha karmaşık iken kız çocuğu oyunları daha az rekabet içerirken daha çok ip atlamak sek sek gibi oyunlardır (Aktaş, 2010:13). Oyunların ve oynama pratiklerinin de yine toplumsal cinsiyet algısının nasıl gelişeceği ve nasıl dönüşeceğine dair bir ön bilgi oluşturduğunu söyleyebiliriz. Eğitim hayatıyla birlikte gelen yeni arkadaş çevresiyle beraber cinsiyete ilişkin roller giderek daha da pekişmektedir.

Çocuklar üzerinde etkili olduğu düşünülen arkadaş ve arkadaş gruplarının toplumsal cinsiyet rollerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu belirten Zeyneloğlu, arkadaş gruplarının cinsiyetçilik üzerine oyunlar ve davranışlar temelinde şekillendiğini söylemektedir. Buna göre

okul öncesi ve ilkokul süreçlerinde cinsiyet kimliklerine uygun davranmaları telkin edilip, uyumlu olan davranışlar olumlanarak ödüllendirilirken cinsiyete uygun olmadığı düşünülen davranışlar olumlanmayarak cezalandırılıp cinsiyetçilik aşılanmaktadır. Aynı cinsiyete ait olanların birbirleriyle oyun oynayıp zaman geçirmeleri, karşı cinsle oyun oynamamaları telkin edilmektedir. Bu sayede bireyler daha çocukluk döneminden başlayarak toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeye başlamaktadırlar (Zeyneloğlu, 2008:13-14).

Çocuklar aile bireylerinden ayrı oldukları zamanlarda bile cinsiyet temelli davranışlara maruz kalmaktadırlar. Aynı cinsiyet kimliğine ait oldukları bireylerle zaman geçirmeleri ve arkadaş gruplarına dahil olabilmek adına cinsiyetçi davranmak zorunda kalabilmektedirler.

2.4.3. Eğitim ve Cinsiyet

Eğitim sürecinin de tıpkı aile gibi cinsiyet kültürünü pekiştirdiğini bilmekteyiz. Eğitim kurumları kız ve erkek öğrencilerin nasıl giyinmeleri gerektiğinden tutun da toplumda nasıl davranmaları gerektiği hatta kendilerine uygun meslekleri seçmelerine kadar bir çok alanda etkili olarak toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmektedir. İlk olarak aile içinde başlayan toplumsal cinsiyet algısının okul hayatı ve arkadaş çevresiyle güçlendirildiğini görmekteyiz.

Toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında etkili olan bir başka etkenin ise öğretmenler ve ders materyalleri olduğunu belirten Zeyneloğlu'na (2008) göre çocukların okul hayatıyla birlikte artık davranışlarına etki eden başka bir model daha vardır. Çocukların otorite olarak gördükleri öğretmenler aracılığıyla davranışları şekil almaktadır. Genel olarak öğretmenler çocukları disiplin altında tutmaya yönelik daha yumuşak başlı ve itaatkâr bir öğrenci profili görmek istedikleri için bu yönde telkinlerde bulunmaktadır. Kız öğrenciler bu durumu kabullenirken erkek öğrencilerin daha dik başlı oldukları belirtilmiştir. Bu davranışlar çocukların akademik başarılarını etkileyip kız çocuklarını daha geleneksel mesleklere yönlendirirken erkek çocuklarını ise daha girişken mesleklere sevk etmektedir. Bu durum ders materyalleri için de geçerlidir. Geleneksel roller çerçevesinde çocuklara cinsiyet kimlik rolleri öğretilmektedir (Zeyneloğlu, 2008:14).

Sonuç itibarıyla okul ve ders materyalleri kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirildiği yerler ve araçlardır. Geleneksel roller çerçevesinde çocukların meslek seçimleri ve uygun meslek kavramı nedeniyle okullar daha önceki gelişim dönemlerinde inşa edilen cinsiyetçiliğe ek yaparak katkı sunmaktadır.

2.4.4. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçlarının toplumu, aileyi ve bireyleri yönlendirmedeki gücü bilinmektedir. İlk olarak bir kitle iletişim aracı olan radyo aracılığıyla savaş propagandasının kitle üzerinde kullanıldığını bilmekteyiz. Günümüzde kitleleri yönlendiren en önemli iletişim aracının televizyon olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Televizyonun bireyler üzerinde etkili olmasının en önemli nedeni görsel ve işitsel yönünün olmasıdır. Televizyonda yapılan dizi ve program gibi içeriklerinde toplumsal cinsiyet rolleri pekiştirilerek izleyicilere aktarıldığını görmekteyiz. Aile ile başlayan sonrasında eğitim hayatıyla devam eden toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilme sürecinin, kitle iletişim araçlarıyla da giderek kuvvetlendirildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kadınlara ve erkeklere atfedilen hali hazırda geleneksel hale gelen bu kalıp yargılar olarak izleyicilere aktarılmaktadır.

Zeyneloğlu, toplumsallaşma aracı olarak kitle iletişim araçlarından en etkili olan ve kolay ulaşılabilen televizyonun, çocukların davranışları üzerinde ciddi bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Televizyon programlarının geleneksel cinsiyet rollerini pekiştiren bir yayın içeriğine sahip olduğunu izleyici ve çocuklarında bunlardan etkilendiğini dolayısıyla da toplumsal cinsiyet rollerinin devamlılığını sürdürdüğünü belirtmektedir (Zeyneloğlu, 2008: 14-15). Çocuklar da bu toplumdaki bireyler olarak kitle iletişim araçlarından en yaygın olanı, televizyon aracılığıyla cinsiyet rollerine toplumsallaşmaktadırlar.

Dündar, kitle iletişim araçları arasında televizyonun kitleyi en çok etkileyen ve en çok yönlendiren etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Hem göze hem de kulağa hitap ederek yani birden fazla duyu organını uyardığı için daha etkili olduğunu ifade etmektedir (Dündar, 2012:123). Dökmen ise televizyonun kitle iletişim araçlarından biri olduğunu, okuma alışkanlığı olmayan kültürlerde televizyonun belirleyici olduğunu belirtmektedir. Gazete, kitap ve sinema gibi basın organları bu kategoriye girmekte ve insanlar üzerinde etkili olmaktadır. Bu kitle iletişim araçlarının kadınları ve erkekleri nasıl yansıttığı önemlidir. Televizyon programları yayın akışını kadınlar ve erkekler için farklı şekilde oluşturmaktadır, kadın izleyiciler için gündüz kuşağı, kadın programları, dizi vb. tarzında yayın yaparken erkek izleyiciler için ise spor, tartışma programları tarzında bir yayın akışı izlemektedir. Kadınlık ve erkeklik rolleri toplumun belirlediği gibi gün boyunca televizyonda tekrar tekrar verilmektedir. Çocuklarda ve yetişkinlerde toplumunsal cinsiyet rollerini basın organlarında verilme şekli ile anlamaktadırlar (Dökmen, 2009:132-143).

Sonuç olarak kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisini göz önünde bulunduracak olursak, bireylerin düşünce yapılarını şekillendiren unsurların bu araçlar vasıtasıyla verildiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirildiği görülmektedir. Mora'ya göre kitle iletişim araçları hali hazırda kabul gören feodal değerleri yeniden üreterek var olan

toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam etmesine neden olmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla dayatılan toplumsal cinsiyet rolleri toplumda normleştirilmektedir (Mora, 2005:6). Kitle iletişim araçlarının var olan ataerkil ideolojiyi sürdürecektir şekilde kadın ve erkeğe biçilen rolleri pekiştirme aracı olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Kitle iletişim araçlarında gösterilen karakterler aracılığıyla kalıp yargıların üretimi sağlanmaktadır.

2.4.5. Çalışma Hayatı, Kariyer ve Cinsiyet

Cinsiyet rollerinin toplumsal yaşamdaki yerini anlayabileceğimiz temel alanlardan birini de çalışma yaşamı oluşturmaktadır. Toplumun sahip olduğu cinsiyet rejimine bağlı olarak cinsiyete yönelik farklılaşma tüm işkollarında belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu farklılıkların kadın ve erkek çalışma alanları oluşturduğunu belirten araştırmacılar bu tarz ayrımların içselleştirilip kadın-erkek işi olarak sektörel bir ayrımın meslek ve kariyer planlarında kendini gösterdiğini belirtmektedirler (Bulut, 2014: 205; Yenihan, Balcı ve Vardar, 2018:179-180).

Cinsiyete dayalı işbölümünün tarihsel ve toplumsal olarak var olduğunu, erkeklerin öncelikli olduklarını ve üretim alanlarının üst kademelerinde bulunduklarını ve toplumsal değeri olan fonksiyonları denetim altına alan işlerde çalıştıklarını belirten Yılmaz, kadınların da görünürlüğü daha az olan işlerde yeniden üretim alanlarına dahil olduklarını belirtmektedir (Yılmaz, 2018: 65-66).

Geleneksel toplumlarda kadının rolü annelik ve evin işlerinden sorumlu olmakla sınırlı olduğu için toplumun kadına atfettiği rollerden kaynaklı kadının çalışma hayatının olması ve kariyer planlaması gibi birşeyden söz etmek zorlaşmaktadır. Kadınların genellikle ev geçindirmek için değil evin geçimine katkıda bulunmak için çalıştığını belirten Dursun ve İstar, bu sebeple çalışma saatlerinin esnek olduğu işlerde ve belli mesleklerde çalıştıklarını belirtmektedirler (Dursun ve İstar, 2014:128-129). Toplum tarafından üretimden uzak tutulan kadınlar, kendilerine dayatılan toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışları benimseyip, bunlara göre yaşadıklarını ifade eden Mert, Deniz ve Taştan, kadınların toplumun dayattığı biçimde var olmaya çalıştıklarını belirtmektedirler (Mert, Deniz ve Taştan, 2019: 7217). Çoban ise toplumun kadınlara ve erkeklere cinsiyetlerine uygun mesleklerde ve iş alanlarında istihdam edildiklerini belirtip işgücü piyasasında cinsiyetçi bir farklılığın oluştuğunu ifade etmektedir (Çoban, 2005:62).

Toplumsal normların küçük yaşlardan itibaren bireylerin yaşamlarına girip yön verdiğini belirten Demir, toplum toplumsal normlar aracılığıyla kadınların yapmaları gerektiği düşünülen mesleklere yönlendirildiğini belirtmektedir (Demir, 2020:3-4). Dolayısıyla kadınların mesleki kimliklerinin süreçlerini de etkilemektedir. Toplumsal normları, kişilerin

yaşamlarının farklı yerlerindeki görev ve sorumluluklarını etkilediğini vurgulayan Özçatal, toplumun genel algısının değerler ve normlar çerçevesinde biçimlendiğini ve çalışma yaşamında da bu alanlar gözetilerek çalıştıklarını belirtmektedir (Özçatal, 2011: 21-39).

Yönetim konuları çalışma yaşamı ve cinsiyet ilişkilerinin gözlemlenebildiği önemli bir alanı oluşturur. Toplumun cinsiyetlere biçtiği roller ve bireylerin de kabullenmelerinden kaynaklı olarak kadınların üst düzey yönetici pozisyonlarında yer almadıkları ya da oldukça sınırlı bir sayıda yer aldıkları görülmektedir. Ön yargılar ve toplumsal normların kadınların aleyhine olduğunu belirten İnandı vd., ise bu durumun kadınların kariyeri önünde büyük bir sorun olarak görmektedir (İnandı, Özkan, Peker ve Atik, 2009:77-96). Cinsiyet kalıp yargılarının en yoğun yaşandığı alanların çalışma hayatı ve eğitim kurumlarının olduğu bilinmektedir.

2.4.6. Mesleki Eğitim ve Cinsiyet Roller

Toplumsal yaşamda kadın ve erkek olarak maruz kalınan ilk ayrımın sebebinin cinsiyet olduğunu belirten Altuntaş ve arkadaşları, toplumun bireylerden beklentileri ve bireylerin yaşamlarında pek çok durumu etkileyen cinsiyet faktörünün, bireylerin dahil oldukları toplumsal yapıların da etkisiyle kadın ve erkeğe farklı roller ve davranışlar yükleyerek bireylerin mesleki tercihlerini de etkilediğini belirtmişlerdir (Altuntaş, Atlı ve Kış, 2016: 90-92).

Cinsiyetlere atfedilen roller, bireylerin yapmış oldukları işler ve meslekleri de ayırtmış ve cinsiyet farklılığı çerçevesinde yapılan bu ayrım, süreç içerisinde kimi mesleklerin kadın mesleği kimi mesleklerin ise erkek mesleği olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Uyguç'a göre bu ayırtışmanın en önemli sebeplerinden biri erkeklerin doğduklarından itibaren toplum tarafından bireysel değerlerle (eril, güçlü, bağımsız, iktidar vb), kadınların ise hizmet etmeye ve insanlara yardımcı olma gibi değerlerle yetiştirilmeleridir (Uyguç, 2003: 94-95).

Gökçen ve Büyükgöz ise, tarihsel süreçlerde tüm toplumların kadınları ev ve aile ile ilişkilendirip kadını evin içine hapsettiğini, erkeği ise ev dışı alanlarla bütünleştirip siyasal ve yönetsel mecralarda aktif bir rol verdiğini belirtmektedirler. Bu anlayışa göre kadının görevi aile yaşantısını düzenlemek, çocuklarının bakımıyla ilgilenip aile yaşamının devamlılığı iken erkeğin görevi ise aile reisliği ve ailenin geçimini sağlamaktır (Gökçen ve Büyükgöz, 2018: 49-50).

Yaşamın her alanında kendini etkin bir şekilde hissettiren cinsiyetçilik, eğitim alanında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Kişiler kadın ve erkek olmalarından dolayı doğal hakları olan eğitim hakkından eşit bir şekilde yararlanamamaktadırlar. Geleneksel toplumlarda erkeklerin eğitimlerine daha çok önem verilirken kızların eğitimi göz ardı edilmektedir. Erkek çocukları için eğitim, meslek sahibi olmak ve evin maddi yükünü üstlenmek gibi algılanırken kız

çocukları için ise ev içi işleri ile ilgilenmek ve görünmeyen emeği üstlenmek olarak algılanır. Eğitim hakkından yararlanabilen kız çocuklarının daha çok toplumsal cinsiyet rollerine en yakın mesleklere yönlendirildiği görülmektedir. Kızlar öğretmenlik, hemşirelik ve sekreterlik gibi daha çok “kadın meslekleri” diye tabir edilen meslekler seçerken, erkekler ise teknolojinin daha ağırlıklı olduğu bölümlere (mühendislik, bilgi teknolojisi...) yönlendirildikleri ifade edilmektedir (Demirbilek, 2007:21).

Özdemir ise, toplumsal cinsiyet rolleri ve eğitim ilişkisini açıklarken, toplumsal yapı içerisinde yer alan ve etkisi yadsınamayan faktörlerin de (siyasal, kültürel ve ekonomik) göz önünde bulundurulmasını belirtmektedir. Bu faktörlerden birinin göz ardı edilmesi konuyla ilgili yanlış bilgiler doğurabileceğinden birlikte ele alınmasını daha yararlı bulmaktadır. Toplumu oluşturan ve dönüştüren bu faktörler eğitim üzerinde de etkili olmaktadır. Eğitim aracılığıyla egemen güçlerin ideolojileri halka benimsetilirken siyasal faktörün önemi göz önünde bulundurulmalıdır, kişilerin yaşadıkları toplumun kültürüyle şekillenmeleri kültürün eğitim üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır ve son olarak da ekonominin tartışmasız gücü devreye girmektedir. Mesleki kariyerin diploma ve sertifika gibi belgelerin ağırlıklı olarak iş yaşamına girmesi ve bunlar içinde ciddi bir maddi varlığın olması gerekmektedir. Tam da bu sebeplerden toplumsal cinsiyet rolleri ve eğitimin ilişkisini açıklamaya çalışırken bu üç faktörün gözden kaçırılmaması gerektiği belirtilmektedir (Özdemir, 2006: 25-34).

Meslek seçimi insanların tüm yaşamlarını etkileyen bir durum olduğu için kişilerin ilgi ve meziyetleri doğrultusunda mesleklerine karar vermeleri önem arz etmektedir. Ancak mesleğe yönelme ve kariyer tercihleri büyük ölçüde toplumsal cinsiyet düzeninin etkisi altındadır. Toplumsal cinsiyet sadece meslek seçimini değil genel olarak insanların tüm yaşamlarını etkileyen bir durumdur. Toplumsal cinsiyet odaklı işbölümü de kadın ve erkek mesleklerini ortaya çıkarmıştır (Avcı, Tozar, Hasret, Yiğit ve Özdemir, 2019: 253-255). İnsanların doğar doğmaz kız ve erkek olarak ayrıştırıldığı ve bu ayrıştırma çerçevesinde yetiştirilmeleri ileride meslek seçimlerinde de çok etkili olmaktadır.

2.4.6.1. Meslek Yüksekokulları ve Cinsiyet

Mesleki eğitimin verildiği kurumların başında meslek yüksekokulları gelmektedir. Üniversitelerde ön lisans eğitimi veren meslek yüksekokulları verdiği mesleki eğitim ile ekonomik kalkınmaya ve eğitilmiş insan gücüne katkı sundukları için bu kurumların önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu okulların ticaret, sanayi ve hizmet sektörlerine yetenekli ve kalifiye ara elaman yetiştirdikleri görülmektedir. Bu meslek yüksekokullarındaki programların kendi aralarında farklılaştığı ve erkek ile kadın öğrencilerin yoğunlaştığı cinsiyet temelli

bölümlerde bir ayrışmanın olduğu görülmektedir (Kaya ve Hacıoğlu, 2007; Şahin ve Fındık, 2008; Gül vd., 2019).

Meslek yüksekokulları iş hayatının ihtiyaçları arasında teknik becerilere sahip meslek elemanlarının yetiştirilmesi için önemli bir yer teşkil ederler. Meslek yüksekokulları ülkelerin meslek alanında kalifiye eleman yetiştirmenin stratejik olarak önemli olduğunu belirten Aslanyürek vd., geliştirmekte olan ülkelerin sanayi ve hizmet sektöründe güçlenebilmeleri için meslek yüksekokullarına öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Hizmet ve sanayi sektörlerinde kalifiye eleman yetiştirmenin hem ülkenin ekonomik olarak kalkınmasına yardımcı olacak hem de ülkenin uluslararası arenada rekabet gücünü artıracak bir unsur olduğunu belirtmektedirler (Aslanyürek, Demirel ve Altay, 2019:50-52).

Turkaya ise meslek yüksekokullarının mesleki eğitim için önemli kurumlardan biri olduğunu belirtip ön lisans seviyesinde verilen mesleki eğitimin ekonomik olarak kalkınmanın yanı sıra eğitilmiş insan gücü olarak da ülkeye katkı sunduğunu belirtmektedir (Turkaya, 2013:6-7). Belli başlı mesleklere yönelik kalifiye insan gücü yetiştiren bu okullar aracılığıyla teknolojik ve ekonomik hayatta oluşan hızlı değişimlere uyum sağlamak mümkün hale gelmektedir.

Meslek yüksekokullarının öğrencilere mesleki değerlerin yanı sıra genel yeteneklerini geliştirme, farklı işler yapma, yeteneklerinin farkına varıp kendilerini ifade etmelerine yardımcı olduğunu belirten Kuzgun, öğrencilerin topluma hizmet etmenin erdemli bir davranış olduğunu ifade etmektedir. Kadın ve erkek öğrencilerin mesleki eğitim sürecinde erkeklerin; bağımsız çalışma, mevki-rütbe ve iktidar sahibi olmaya çalıştıkları, kadın öğrencilerin ise topluma yararlı olmak ve başkalarıyla birlikte çalışmak gibi davranışlar sergilediklerini belirtmektedir (Kuzgun, 2003:50-51).

Yazıcı ise Teknik ve Mesleki Yüksekokullarının farklı sektörlerde nitelikli eleman yetiştirme görevi üstlendiğini belirtirken ihtiyaç duyulan mesleklerde programların türleri ve kapasiteleri arasında bir dengesizliğin olduğunu ifade etmektedir (Yazıcı, 2009:34-35). Bu dengesizlik toplumun normlarından kaynaklı cinsiyetçi meslekler ve bölümlerin oluşmasına yol açmaktadır. Bölümlerdeki kız ve erkek öğrencilerin sayıları arasında bir eşitsizlik olduğu ve kimi bölümlerin erkeklerle (otomotiv, makine vb) kimi bölümlerin ise kadınlarla (saç bakım ve güzellik uzmanlığı vb) bütünleştiği görülmektedir.

Mesleki eğitimde var olan cinsiyetçilik ile ilgili araştırmalarında Özkazanç vd., kadınların mesleki eğitimin önündeki engellerin bulunup bunların ortadan kaldırılmasını belirtmektedirler. Mesleki eğitimin programlarını çeşitlendirerek arttırmak ve geleneksel toplumun bittiği cinsiyet rollerinden farklı mesleklerin seçilmesi ve eğitim programlarında cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılması gerektiğini ifade etmektedirler (Özkazanç, Sayılan ve Akşit, 2018:152-153). Bu doğrultuda öğrenciler için meslek seçiminde veya program seçiminde

cinsiyetsiz bir alan oluşturularak tüm programlarda kadın-erkek tüm bireylerin yer almasını sağlamak gerekmektedir.

2.5. Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Toplumsal cinsiyet rolleri zaman içerisinde değişiklik gösterse de günümüzde hala önemini korumaktadır. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını araştıran birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Alanyazına baktığımız da yapılan çalışmaların tümünün lisans öğrenimi görmekte olan öğrencilerle yapılmış olduğu ve toplumsal cinsiyet rollerine etki eden faktörlerin araştırıldığı görülmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda bu konuda yapılan çalışmaların büyük bir kısmının sosyal bilimler ve sağlık bilimleri alanlarında yürütüldüğü ve yine çalışmaların bu bölümler de öğrenim görmekte olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yapıldığı görülmektedir.

Sağlık bilimleri alanıyla ilgili yapılan çalışmaların bir kısmında öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını öğrenmek, sağlık bilimleri bölümlerinde toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili seçmeli bir ders açmak gibi amaçların izlendiği görülmektedir. Aydın vd., (2016) hemşirelik bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına yönelik çalışmalarında hemşirelik eğitimi alan öğrencilere 12 sorudan oluşan “ Tanıtıcı Bilgi Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği” uygulanarak öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair görüşleri üzerine bilgi toplanmıştır. Ölçek beş alt boyuttan oluşmuş olup alt ölçekler arasında farklı sonuçlar elde edilmekle birlikte genel sonuç hemşirelik bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eşitlikçi oldukları ve hemşirelik bölümünün bu eşitlikçi tutumu destekleyici eğitim verdikleri yönündedir.

Türkmenoğlu ve Vefikuluçay'ın (2018) hemşirelik 1. ve son sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerle yapılan bir başka çalışmada Kişisel Bilgi Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği kullanılarak öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollere etki eden unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda 1. sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine kıyasla daha eşitlikçi oldukları, erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere nazaran daha eşitlikçi ve modern bir tutum sergiledikleri belirtilmekle birlikte genel anlamda öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının eşitlikçi oldukları yönünde bulgular paylaşılmaktadır.

Atış (2010) Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan ebellek ve hemşirelik bölümü 1. ve 4. sınıfta ki kız öğrencilerle yaptığı çalışmada, 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıftaki öğrencilere kıyasla daha eşitlikçi oldukları belirtmekte ve kız öğrencilerin genel tutumlarının eşitlikçi olduğunu söylemektedir.

Varol vd., (2016) yapmış olduğu tıp fakültesi 1. Sınıf öğrencilerini kapsayan çalışmalarında Pulerwitz & Barker'in geliştirdiği Cinsiyet Eşitliği Ölçeği'nin Türkçe'ye uygun hale getirilmiş haliyle öğrencilere uygulanmıştır. Bu çalışmada "Cinsiyet eşitliği ölçeği, cinsel partnerine şiddet, hastalıkların önlenmesi ve üreme sağlığı için sorumlulukları paylaşma, cinsel ilişkideki cinsiyet rolleri ve çocuk bakımı"nı içeren maddelerinden oluşan formlar verilip öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularından toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen unsurların eğitim, çalışma ve gelir düzeyi ve yaşanan yer olduğu saptanmıştır. Çalışma sonucunda anne ve babanın çalışıyor olması ev içi ve ev dışı sorumlulukları konusunda çocuklara eşitlikçi bir tutum sergilemelerine etki ettiği vurgulanmıştır. Ayrıca yaşanan yerin etkisi de önemli görülmüştür, İzmir ili dışında yaşayan öğrencilerin daha geleneksel bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir.

Direk ve Irmak (2017) öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarına yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. ve 6. sınıf öğrencileriyle yapmış oldukları bir çalışmada annenin eğitim durumunun öğrenciler üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Bulgular kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine daha duyarlı oldukları göstermekle beraber öğrencilerin genelinin toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi oldukları yönündedir.

Çelik Bekleviç (2013) Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezinde 128 araştırma görevlisiyle(doktor) yaptıkları çalışmada doktor adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumları araştırılmış, elde edilen bulgular doğrultusunda doktorların toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eşitlikçi bir tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Ancak doktor adaylarının branş seçiminde cinsiyetçi bir söylemde bulundukları ("cerrahi branşlar erkeklerin başarabileceği bir alandır") görülmüştür. Çalışma genelinde ise örnekleme yer alan doktor adaylarının cinsiyet temelli bir ayrımdan yana olmadıkları belirtilmiştir.

Önder vd., (2013) Ankara Üniversitesi Sağlık Kurumları Yöneticiliği Bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencilerini kapsayan araştırmalarında öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelendiğinde genel olarak öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri eşitlikçi bir tutumda çıkmış olsa bile alt önermelerin sonuçları evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolünde öğrencilerin geleneksel bir tutum sergiledikleri yönünde olup ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla eşitlikçi cinsiyet rolünde daha eşitlikçi oldukları yönündedir.

Unutkan vd., (2016) Sağlık Yüksekokulu öğrencileriyle yapılan çalışmada, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin bölümler arasında farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Ebelik bölümü öğrencilerinin diğer bölümlerden daha eşitlikçi oldukları, sınıf bazında ise üst sınıfların alt sınıflara göre daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir.

Genel olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha geleneksel bir tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Kul Uçtu ve Karhan'ın (2016) Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha geleneksel tutum sergiledikleri ifade edilmiştir. Geleneksel tutumların şiddet konusunda iyi sonuçlar doğurmadığı ve öğrencileri şiddete meyilli hale getirdiği tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde Sosyal Bilimler alanıyla yapılan çalışmalara baktığımızda toplumsal cinsiyet rollerinin iletişim becerileri üzerine olan etkisi, toplumsal cinsiyet rollerine etki eden cinsiyet, okunan bölüm, sınıf, ekonomi gibi etkenlerin ele alındığı görülmektedir. Öngen ve Aytaç (2013) Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü öğrencileriyle yapılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisini araştıran çalışmalarında bazı demografik unsurlardan dolayı öğrencilerin tutumlarının değişkenlik gösterip göstermediği incelemişlerdir. Yapılan araştırmada “toplumsal cinsiyet rolleri tutumları; eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü” başlıkları altında değerlendirilmiştir. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde kız öğrencilerin toplum içinde eşitlikçi rolleri benimsedikleri görülürken erkek öğrencilerin ise daha gelenekçi bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Toplumsal cinsiyet rollerine etki ettiği düşünülen başka bir faktör de öğrencilerin doğum yerlerinin farklılığıdır. Kırsal bölgede yaşayan öğrencilerin kentte yaşayan öğrencilere nazaran daha gelenekçi oldukları görülmüştür. Annelerin çalışıp çalışmadığı unsuru da öğrencilerin tutumunu etkilemektedir. Sonuç itibarıyla yapılan araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla toplumsal cinsiyet rolleri konusunda daha eşitlikçi oldukları yönündedir.

Görmüş vd., (2013) Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencilerinin katılımıyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin iletişim konusundaki becerilerinin cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi yapılmıştır. Bem (1974) tarafından geliştirilmiş olan Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri Türkçe'ye uygun hale getirilmiş şekilde öğrencilere uygulanmıştır. Şemaya göre kadınsı, erkeksi, androjen ve belirsiz şeklinde kategorilendirilen cinsiyet rollerinden iletişim becerilerinde en iyi ve en anlamlı sonucu androjen olan bireyler vermiştir. Hem kadın hem de erkek davranışları gösteren bireylerin daha sosyal olduğu ve iletişim becerilerinin üst safhada olduğu ve bu bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri daha eşitlikçi oldukları tespit edilmiştir.

Arıcı (2011) farklı fakültelerde eğitim görmekte olan öğrencilerle onların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin arasındaki etkiyi öğrenmek amacıyla yapmış olduğu çalışmada erkek öğrencilerin geleneksel tutum sergilediklerini belirlemiştir. Cinsiyet fark etmeksizin geleneksel tutum sergileyen öğrencilerin

kişisel gelişim boyutu dışındaki tüm alt önermelerde psikolojik iyi oluş seviyelerinin yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda bireyler toplumla uyum içindeyken kendilerini daha rahat hissettiklerinden psikolojik olarak da daha iyi bir durumda oldukları belirtilmiştir.

Seçgin ve Tural (2011) Gaziosmanpaşa Üniversitesi ve Kocaeli Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğretmen adaylarının katılımıyla yürüttükleri çalışmada, öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını Zeyneloğlu tarafından geliştirilmiş olan “Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği”ni kullanarak değerlendirmiştir. Geleneksel ve kültürel değerlerin etkili olduğu ülkemizde öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ataerkilliğin etkisiyle, gelenek ve görenekler çerçevesinde şekillendiği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri bakımından geleneksel tutum sergiledikleri belirtilmiştir.

Ünal vd., (2017) Bartın Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü öğrencileriyle toplumsal cinsiyet rollerine dair algılarının araştırıldığı çalışmada çıkan sonuçlar alanyazınla benzer çıkmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla toplumsal cinsiyet rolleri bakımından daha eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları belirtilmiştir. Erkek öğrencilerin sosyal ve kültürel menfaatlerine uygun olduğu için geleneksel tutum sergiledikleri ifade edilmiştir.

Düşmez’in (2016) Giresun Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencilerini kapsayan çalışmasında, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla Toplumsal Cinsiyet Tutum Ölçeği ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu kullanılarak “toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, anne iş durumu, baba iş durumu, mezun olunan okul türü, aile biçimi ve yaşanan yer bakımından” (Düşmez, 2016:489) bilgi toplanılmıştır. Bulgular sonucunda çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri eşitlikçi bir tutumda olduğu tespit edilmiştir.

Yazıcı (2016)’nın farklı üniversitelerde müzik öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları incelemek amacıyla toplumsal cinsiyet rollerine dair görüşlerini Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından geliştirilmiş olan “Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği” kullanılarak öğrenilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumları eşitlikçi bir yapıda olduğu ve ölçeğin alt önermelerinde de eşitlikçi tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Yaşar (2011) İlköğretim Eğitimi bölümü 4. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerle yapmış olduğu öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelendiği çalışmada öğrencilerin genel olarak toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eşitlikçi bir yapıda oldukları belirtilmiştir.

Yıldız ve Keçeci (2016)Ege Üniversitesi Spor Bilimleri öğrencileriyle yaptığı çalışmada spor bilimleri öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumlarını Zeyneloğlu tarafından

geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” kullanarak öğrenmeye çalışmıştır. Araştırma bulgularında toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin alt boyutlarında sonuçlar değişmekle birlikte çeşitli değişkenlere göre anlamlı bir farklılık tespit edildiği belirtilmektedir. Öğrencilerin yaş gruplarından sınıflarına, tek çocuk olup olmamalarına ve anne babanın eğitim seviyelerine kadar tüm önermelerde kız öğrencilerin ve erkek öğrencilerin farklı tutum sergiledikleri ifade edilmektedir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla toplumsal cinsiyet rolleri bakımından daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir. Genel olarak yaşları ilerledikçe kız öğrencilerin ve erkek öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ataerkillikten ve geleneksellikten uzaklaştıkları ifade edilmiştir.

Bölüm ayrımı yapılmaksızın üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda genellikle anket yönteminin kullanıldığı ve öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumlarının ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Vefikuluçay vd., (2007) Kafkas Üniversitesi Son Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açılarının araştırıldığı çalışmada “çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamıyla ilgili” görüşlerinin alındığı çalışmada kız öğrencilerin evlilik yaşamı hakkındaki görüşleri toplumsal cinsiyet rolleriyle paralellik gösterdiği görülürken erkek öğrencilerin bu konuda daha eşitlikçi bir görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir. “Çalışma yaşamı, toplumsal yaşam ve aile yaşamı” hakkında ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha geleneksel bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir.

Vefikuluçay vd., (2009) Hacettepe üniversite son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin alındığı bir diğer çalışmada ise son sınıf öğrencilerinin “çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri” alınmıştır. Araştırmanın sonucunda ataerkil yapının da etkisiyle çalışma ve evlilik yaşamıyla ilgili önermelerde erkek öğrenciler hayatlarını kolaylaştırdığı için geleneksel bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir. Toplumsal yaşam ve aile yaşamıyla ilgili önermelerde hem kız öğrencilerin hem de erkek öğrencilerin eşitlikçi bir tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Başçı ve Giray (2016) üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizini yaptıkları çalışmalarında Marmara Üniversitesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının “cinsiyete, yetiştikleri coğrafi bölgeye, mezun oldukları lise türüne, yaşa, öğrenim görmekte oldukları fakülteye, aile tipine, anne ve babalarının eğitim düzeyine ve sosyo-ekonomik düzeye” göre inceleyip önermeler arasında değişkenlik olup olmadığını incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sosyo-ekonomik düzeyin öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri bakımından daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri saptanmıştır.

Karasu vd., (2017) Gaziantep ilindeki Vakıf Üniversitelerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet konusunda neler bildiklerini öğrenmek amacıyla yapılan bu çalışmada alt boyutlardaki başlıklarda farklılık gözlenirse de genel olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran toplumsal cinsiyet rolleri bakımından daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça ve yaş ilerledikçe bireylerdeki geleneksel tutumların yerini eşitlikçi bir yapıya bıraktığı ifade edilmiştir.

Esen vd., (2017) Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencilerinin katılımıyla yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinde cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerinin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisi araştırıldığında genel olarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumlarının daha eşitlikçi-modern bir tutum içerdiği belirtilmekle birlikte toplumsal cinsiyet algısı üzerinde “cinsiyet, cinsiyet rolleri ve cinsiyet olarak etkisinin anlamlı olduğu ancak cinsiyet rolleri temel etkisinin anlamlı olmadığı “ (Esen vd., 2017:54) ifade edilmiştir.

Pınar vd., (2008) Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan öğrencilerle yapmış oldukları çalışmada İmamoğlu tarafından geliştirilen “Kadın-Erkek Anlayışı Tutum Ölçeği ve Tanıtıcı Bilgi Formu” kullanılarak öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına dair tutumları incelenmiştir. Araştırma bulgularından hem kız öğrencilerin hem de erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirtilmiştir. Bu çalışmada annenin eğitim düzeyi ve çalışma durumu öğrencilerin tutumlarında etkili olmuştur. Yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada öğrencilerin yaşları ilerledikçe ebeveynleri gibi daha geleneksel bir tutum sergiledikleri belirtilmiştir.

Büyükaşahin Çevik’in (2017) Adıyaman Üniversitesi öğrencileri ile yapmış olduğu toplumsal cinsiyet rolleri ve çatışma stillerinin incelenmesi çalışmasında ise öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eşitlikçi tutum sergileyenlerin çatışmadan kaçtığı, çatışma ortamında bulunmadıkları görülürken geleneksel tutum sergileyenlerin ise çatışma ortamlarında bulunup çatışmaya müdahale de bulundukları belirtilmiştir.

Özbay vd., (2011) farklı bölgedeki 11 üniversiteyi kapsayan çalışmalarında öğrencilerin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeylerini araştırmışlardır. Bu çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha kolay yardım aradıkları, kendi sorunlarını daha rahat anlattıkları görülürken erkeklerin geleneksel cinsiyet rollerinin bireylere dayattığı tutumlar yüzünden daha az yardım aramaya yöneldikleri ve önerilen yardımları olumsuz algıladıkları belirtilmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları eşitlikçi olan bireylerin cinsiyet fark etmeksizin profesyonel yardım alma konusunda daha istekli oldukları tespit edilmiştir.

Derya vd., (2017) İnönü Üniversitesi öğrencilerinin katılımıyla öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile şiddet davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapmış oldukları

bir çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha eşitlikçi oldukları ve fiziksel şiddete karşı oldukları belirtilirken erkek öğrencilerin geleneksel bir tutum sergileyip fiziksel şiddete daha yatkın olduklarını bulmuşlardır. Bu çalışmada genel olarak toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel olan bireylerin fiziksel şiddete daha meyilli oldukları ve fiziksel şiddeti onayladıkları belirtilmiştir.

Bilgili (2012) Türkiye'nin farklı illerindeki üniversitelerde öğrenim gören "spor yapan ve yapmayan kadın" öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada sporun kadınsı ve erkeksi özellikler üzerinde ne derece etkili olduğu araştırmıştır. Bulgular sonucunda spor yapan kadınların spor yapmayan kadınlara kıyasla daha erkeksi özelliklere sahip oldukları, yaşları arttıkça daha erkeksi davrandıkları görülürken spor yapmayan kadınların yaşları ilerledikçe kadınsı özelliklerinin arttığı görülmüştür. Yani sonuç olarak spor yapmanın kadınların toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde farklılıklara sebep olduğu görülmüştür. Spor yapan kadınlar hem kadınsı hem de erkeksi davranışları bünyesinde barındıran androjen bir yapıya sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çavdar (2013) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi öğrencilerinin katılımıyla yapmış olduğu çalışmada toplumsal cinsiyet rollerinin romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançları araştırmıştır. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi bir yapıda olduğu ve bu eşitlikçi tutumun ikili ilişkilerde daha akılcı oldukları belirtilirken geleneksel tutum sergileyen bireylere nazaran daha modern ve eşitlik çerçevesinde ilişkiler yaşadıkları belirtilmiştir.

Oflas (2017) tarafından yapılan araştırmada toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik dayanıklılığa etkisinin araştırıldığı ve öğrencilerin bu durumdan ne kadar etkilendiği incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel olan öğrencilerin psikolojik dayanıklılığının düşük düzeyde olduğu, toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eşitlikçi bir tutum sergileyen öğrencilerin psikolojik dayanıklılığının yüksek olduğu ve sorunlar karşısında çözüm üretebilecek durumda oldukları belirtilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumlarını ölçmeye yönelik yapılan çalışmaların büyük bir kısmını anket yöntemiyle yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmaların az olması sebebiyle çok fazla veriye ulaşılamamaktadır. Çetin ve Bilir Güler'in (2018) Trakya Üniversitesi öğrencisi olan 8 kız ve 8 erkek öğrenciyle nitel araştırma tekniklerinden biri olan yapılandırılmış görüşme tekniğiyle öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve liderlik kavramına yönelik algılarını öğrenmek amacıyla yaptıkları çalışmada katılımcıların çoğunun liderlik vasfının erkeklik kavramıyla örtüştüğünü, erkeklerin liderliğe daha uygun olduğunun düşünüldüğü belirtilmiştir. Çalışmada ataerkil yapının da etkisiyle geleneksel roller çerçevesinde liderlik için gerekli tüm özelliklerin erkek bireylerde mevcut olduğu ifade edilirken toplumsal cinsiyet rollerinin hayatın tüm alanına nüfuz ettiğinin ve toplumun kadınlar ve erkekler için belirlediği roller çerçevesinde

liderliğin erkekler için daha uygun olduğu ve liderlik kavramının erkek bireylerle bütünleştiği belirtilmiştir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu araştırmada Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan önlisans öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki görüşleri nitel araştırma yöntemi ile incelenmiştir. Bu araştırmanın verileri sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde anlamaya ve araştırmaya olanak tanımasından (Yıldırım ve Şimşek, 2007) dolayı nitel araştırma yöntemleri izlenerek elde edilmiştir

3.1. Örneklem

Bu araştırma evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem oluşturulurken Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'ndaki aktif olan 17 ön lisans programında öğrenim gören son sınıf öğrencilerinden seçilen en az bir kadın ve bir erkek öğrenciye ulaşmak hedeflenmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü dönemde 17 ön lisans programında toplam 206 kadın öğrenci ve 415 erkek öğrenci kayıtlı olup bazı programlarda kadın öğrenci bulunmamaktadır. Araştırmada gönüllü olarak katılım gösteren ve yaşları 19 ile 48 yaş aralığında değişen 48 öğrenciye ulaşılmıştır.

Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Programları ve Cinsiyete Göre Dağılımları ve Kullanılan Katılımcı Kodları

Programlar	Katılımcı sayı ve kodları	
	Kadın	Erkek
Bilgisayar Teknolojileri (Bl)	K-42 Bl	E-41 Bl, E-43 Bl
Elektrik (El)	-	E-8 El, E-9 El
Elektronik Teknolojisi (ET)	K-36 ET	E-4 ET, E-25 ET, E-26 ET
Elektronik Haberleşme (EH)	K-21 EH	E-5 EH, E-6 EH, E-7 EH
Endüstriyel Cam ve Seramik (ECS)	K-13 ECS	E-40 ECS
Gıda Teknolojisi (GT)	K-23 GT	E-22 GT, E-24 GT
Harita ve Kadastro (HT)	K-20 HT	E-19 HT
İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi (İST)	-	E-44 İST, E-45 İST, E-46 İST
İnşaat Teknolojisi (İT)	K-28 İT	E-27 İT, E-29 İT
Kimya Teknolojisi (KT)	K-3 KT	E-1 KT, E-2 KT
Kuyumculuk ve Takı Tasarımı (KTT)	K-10 KTT K-12 KTT, K-16 KTT	E-11 KTT, E-14 KTT
Makine (Mk)	K-39 Mk	E-37 Mk, E-38 Mk
Mobilya ve Dekorasyon (MD)	K-31 MD	E-30 MD
Laboratuvar ve Veterinerlik (LV)	K-32 LV	E-33 LV

Tablo 3.1. (devamı)

Otomotiv Teknolojisi (OT)	K-35 OT	E-34 OT
Saç Bakımı ve Güzellik Hizmetleri (SBGH)	K-17SBGH, K-18 SBGH	E-15 SBGH
Ulaştırma ve Trafik Hizmetleri (UTH)	K-48 UTH	E-47 UTH

Not: Kodlar oluşturulurken önce cinsiyet, sonra katılımcı numarası ve üçüncü olarak programı işaret eden harfler kullanılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamak için nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma çalışmalarında sıklıkla tercih edilen görüşme yöntemi katılımcıların tutumları, davranışları, ilgi ve görüşlerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Ritchie ve Lewis (2003), görüşme yönteminin katılımcı ile araştırmacı arasında samimi ve doğal bir etkileşim sağladığı daha detaylı yanıtlar alabilmek için araştırmacıya sondaj sorular sorma ve katılımcılara kendilerini ifade etme olanağı sağladığı ve bire bir yapılmasından kaynaklı araştırmacıya esneklik sağladığını ifade etmektedir. Bu sebeple çalışmada görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış bir görüşme formundan yararlanılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanması sürecinde öncelikle ilgili alanyazın incelenmiştir. Oluşturulan sorular hakkında kadın araştırmaları alanında çalışmaları bulunan 3 uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşlerine göre görüşme formuna yeni sorular eklenmiş ve biçimsel düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerden sonra pilot uygulama amacıyla 2 katılımcı ile görüşülmüştür. Uzman görüşleri ve pilot uygulama bu araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının bir kısmını oluşturmaktadır. Ayrıca yöntem kısmının detaylı olarak aktarılması ve bulguların sunumunda katılımcıların yanıtlarına büyük oranda yer verilmesi de çalışmanın tekrarlanabilirliği açısından olanak sunmaktadır. Yapılan pilot görüşmeden sonra bazı sorular daha basit ve anlaşılır bir hale getirilmiş ve bazı sorular da alternatif sorularla desteklenip yeniden düzenlenmiştir. Nihai olarak ulaşılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 20 soru alanyazın taraması sonucunda elde edilen araştırma konusuna ait altı başlık altında gruplandırılmıştır. Eğitim ve cinsiyet, çalışma hayatı ve cinsiyet, kariyer ve cinsiyet, aile içi ilişkiler ve cinsiyet, kalıp yargılar ve cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili bilgi durumu temel başlıkları altında gruplanmıştır. Görüşme formunda demografik özelliklerin elde edilmesine yönelik soruların da yer aldığı bir bölüme de yer verilmiştir. Teknik Bilimler Yüksekokulu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini öğrenmeye yönelik görüşme formunun son hali Ek 1'de verilmiştir. Görüşme formuna eklenen sorular kapsamında pilot görüşme yapılan katılımcılara tekrar ulaşılmış ve bu katılımcıların görüşmeleri de araştırma verilerine dahil edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmada veriler öğrencilerle yapılan görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi yoluyla toplanmıştır. Üniversite yönetiminden gerekli izinler alınarak (Ek 3) ilgili yüksekokulun idarecileriyle de görüşülüp idarecilerin ve öğrencilerin onayıyla birebir görüşmeler yapılmıştır. Her bölümden gönüllü olarak araştırmaya katılacak birer kadın ve erkek öğrenciye ihtiyaç duyulduğu bölüm öğretim elemanlarına bildirilmiştir. Görüşmeden önce bölüm hocalarıyla görüşülüp uygun bir gün belirlenmiştir. Gönüllülük esasına göre toplanan öğrencilerle bir toplantı yapıp ön bilgi verilerek görüşme için uygun gün ve saat alınmıştır. Görüşmeler katılımcıların da onayıyla derslerinin olmadığı bir zaman diliminde araştırmacının bürosunda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında vazgeçip görüşmeyi yarıda bırakan katılımcıların yerine tekrardan bölüm hocalarıyla görüşülüp yeni katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan tüm görüşmeler katılımcıların izni dahilinde ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Kaydedilen ses kayıtları verilerin analizi için yazılı hale getirilmiştir. Katılımcılarla yapılan bu görüşmelerin ortalama süresi 25-45 dakika arasındadır. Görüşmelerimiz 29.04.2019 ile 14.06.2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları araştırmacı tarafından Microsoft word ortamına metin olarak aktarılmıştır. Times New Roman yazı karakteri ve 1,5 satır aralığından oluşan metinler toplam 168 sayfadır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ile toplanılan verileri açıklayacak kavramlara ulaşma hedeflenmektedir. İçerik analizi tekniği ile dört aşamada oluşmaktadır.

- **Verilerin Kodlanması;** Ulaşılan bilgiler anlamlı bölümlere (sözcük, cümle...) ayrıldığı aşamadır.
- **Temaların Bulunması;** İlk etapta ortaya çıkanların kodlanarak belirli kategoriler altında birleşen temaların oluşturulduğu aşamadır.
- **Verilerin Kodlara ve Temalara Göre Düzenlenmesi;** Oluşturulan kodlar ve temalar çerçevesinde verilerin yorumlandığı aşamadır.
- **Bulguların Yorumlanması;** Detaylı bir şekilde tanımlanan ve sunulan verilerin araştırmacı tarafından yorumlandığı ve yorumlardan çıkarımların yapıldığı aşamadır (Yıldırım & Şimşek, 2007:227-240).

Bulguların analizinde ilk olarak ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler yazılı bir hale getirilmiştir. Görüşme kayıtlarının detaylı bir şekilde okunması ve araştırma probleminin

içeriğine dayanarak kodlama çalışması yürütülmüştür. Benzerliklerine göre kodlar gruplandırılarak kategorilere ayrılmıştır. Katılımcıların sorulara vermiş oldukları cevaplar kodlarına göre ayrı ayrı dosyalanmıştır. Daha sonra benzer içerikte birleşen kodlardan yola çıkarak kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Katılımcı yanıtları bu akış içinde tekrar gruplanmıştır. katılımcıların ürettiği ifadeler her bir tema ve kategori çerçevesinde sayılmış ve frekans tabloları oluşturulmuştur. Bulgular temalar doğrultusunda, tablolar yardımıyla ve katılımcı görüşleri ile desteklenerek yazılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde ‘Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşlerine Yönelik’ araştırmacı tarafından yapılan görüşmelerin kodlanıp çözümlenmesiyle elde edilen bulgular incelenmiştir. Öğrenci görüşmelerine ait metinler nitel araştırma yöntemi çerçevesinde betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu’nda öğrenim görmekte olan 2. sınıf öğrencilerinden her bölümden “gönüllü” olarak seçilen 1’er kız öğrenci ve 1’er erkek öğrenci olmak üzere toplamda 48 kişi oluşturmaktadır.

Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılan bu çalışmada ilgili literatür değerlendirilerek aşağıdaki kategorilere ulaşılmış ve görüşmelerden elde edilen veriler bu ana kategoriler çerçevesinde analiz edilmiştir.

1. Eğitim ve cinsiyet
2. Çalışma hayatı ve cinsiyet
3. Kariyer ve cinsiyet
4. Aile içi ilişkiler ve cinsiyet
5. Kalıp yargılar ve cinsiyet
6. Toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili bilgileri

Bulguların sunumunda da kategorilerin sırası izlenmiştir. Öğrenci görüşleri kategoriler ışığında tekrar tekrar okunarak kodlanmış temel görüş farklılıkları alt kategoriler biçiminde ayrıştırılmış ve tablolar halinde sunulmuştur. Tablolarda yer alan sayılar yanıt sayısına göre dağılımları göstermektedir. Görüşmelerin analizlerinden elde edilen bulgular katılımcı ifadelerinden yapılan alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır.

4.1. Eğitim ve Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramının, farklı toplumsal mekanizmalarla olan ilişkilerini göz önünde bulunduracak olursak eğitim alanının bu toplumsal yapılar içinde önemli bir mekanizma olduğunu söyleyebiliriz. Toplumsal yapının inşasında mevcut cinsiyet ayrışmaları ve eşitsizliğin, eğitim alanına da nasıl sirayet ettiğini ve hangi aşamalardan geçip yaşamımızda ne denli yer edindiğini görmektedir.

Görüşme yapılan kadın ve erkek katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan eğitim ve cinsiyet ilişkisi konusunda elde edilen bulguların farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu doğrultuda 11 farklı alt kategori elde edilmiştir. Elde ettiğimiz bu alt kategoriler aşağıda Tablo 4.1.1.’de gösterilmiştir

Tablo 4.1. Eğitime Erişim ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Alt Kategoriler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
'Eğitime erişimde cinsiyet farklılığı yoktur'	10	14
'Toplumda eğitim alma konusunda cinsiyete dayalı bir ayrım var'	5	4
'Cinsiyet fark etmeksizin ekonomik durum eğitime erişimde engel oluşturabilmektedir'	2	4
'Erkeklerin eğitim alması önceliklidir'	1	4
'Eğitime erişimde cinsiyet eşitsizliği bölgelere ve kent – kır faktörüne göre değişmektedir'	2	3
'Eğitime erişimde kuşak farkı var (eskiden ayrım vardı ama şimdi yok)'	3	1
'Aile tutum ve beklentileri kadınların okullaşmasında etkilidir'	2	2
'Eğitimin parasız olması, projeler ve devlet desteği eğitime erişimi desteklemektedir'	1	2
'Eğitime erişimde cinsiyet önemli değil olay kişide biter'	-	3

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (24 görüş) eğitime erişimde cinsiyetler arasında eşitlik olduğunu ve kendilerinin de eşitlikten yana bir tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Bu konudaki görüşlerini değerlendirdiğimizde kadın ve erkek öğrencilerin görüşlerinin yakın olduğunu görmekteyiz. Erkeklerin eğitim almasının öncelikli olduğunu belirten erkek katılımcıların sayısı dışında diğer kadın ve erkek öğrencilerin görüşlerinde yakın bir dağılım oluşmuştur. Eğitime erişimde eşitlik taraftarı olan bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

"...ailenin ekonomik durumu iyi ise ya da kötüysede hani kız erkek çocuğu ayırt edilmemeli öyle bir etken olmamalı. Ben görmedim çevremde en azından o yüzden zannetmiyorum, böyle şeyler olmamalı ya da benim ailem de öyle olduğu için öyle görüyorum, çevremde arkadaşlarımda da görüyorum." (K-3 KT)

"...Anne babam erken vefat ettikleri için böyle bir durum yaşamadık görmedik çevremde de hiç görmedim. Hiç şahit olmadım şimdiki nesil artık çok farklı herkes varını yoğunu seferber ediyor kız erkek fark etmiyor çocuklarını okutmaya çalışıyorlar öyle bir ayrım olduğunu düşünmüyorum. Kendi çevremde öyle bir şey görmedim çok uzak yerlerden haberim yok." (K-12 KTT)

"Bence yok çünkü cinsiyet ne bileyim sonuçta eğitim hakkını elinden alan bir şey değil, o yüzden ailenin ekonomik durumunun kişinin alacağı eğitimde etkili olduğunu düşünmüyorum." (E-34 OT)

Katılımcıların bir kısmı da (9 görüş) toplumda eğitime erişimde cinsiyetten kaynaklı bir ayrımın olduğunu belirtip kadınların eğitime önem verilmesi gerektiğini çeşitli gerekçelerle açıklayan ifadelerde bulunmuşlardır. Ataerkil yapıdan kaynaklı kız çocuklarının eğitime yeteri kadar önem verilmediğini belirtip kız çocuklarının eğitimde öncelikli olmasını savunan

görüşlerin yanında kızların kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için mutlaka eğitim almaları gerektiğini savunan katılımcılarda bulunmaktadır. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

"...hatta kadınlara daha çok öncelik verilmeli; neden biz aileyiz şeker kızımız bir başkasıyla sonuçta evlenecek, başkasıyla evlenmiş olacak kendi ekonomik özgürlüğünü kadın bilmeli ki onun eline mahkum olmamalı, onun getirdikleri ile yetinmemeli kendi iradesini, kendi ihtiyaçlarını kendi haklarını, kendi hayat standartlarını kendisi belirleyebilmeli. Bu yüzden ben kızlara daha çok özen gösterilmesi taraftarıyım ve bütçe ayrılması taraftarıyım." (E-30 MD)

"...bir erkek ne olursa olsun bir iş tutabilir ama bir kadın öyle değil o yüzden kızların okuması daha iyi ve kendi ayakları üzerinde durması lazım. Yarın öbür gün evlendiğinde kocasına karşı ezilmemesi lazım. Benim annem hep bana bunu söyler, bence de düşüncesi çok doğru kendi ayaklarımın üzerinde durabilmeliyim ki karşımdaki insan da benden güç alabilsin benim düşüncem bu yönde." (K-31 MD)

"...aslında kadınlardan daha çok isteniliyor, eline mesleğini alıp bir erkeğin altında ezilmemesi isteniliyor." (K-42 BI)

Ailenin ekonomik koşullarına vurgu ile eğitim için erkek çocuğuna öncelik verilmesi gerektiğini belirten katılımcıların (5 görüş) görüşlerindeki ortak nokta, toplumun erkeklere biçtiği rollerden dolayı erkeklerin evin geçimini sağlayabilmeleri için onlara öncelik verilmesi yönündedir. Erkek çocukların ileride evlenip evin reisi olma gibi bir misyonları olduğunu belirtip 'ailedeki diğer fertlerin rızkı için' erkeklerin çalışmaları gerektiği belirtilmiştir. Bazı katılımcıların görüşleri şu yöndedir:

"... ailenin durumu yoksa aslında erkekleri tutmaları daha mantıklı çünkü erkek biraz daha iradelidir iş konusunda, çalışma konusunda genel olarak baktığımız zaman ben bile gazete ilanlarını bakıyorum ilanların geneli bayan arıyorlar, ilanları bayan eleman var işe alınanlar hep bayan, hep erkekler sonda kalıyor, evin geçimini sağlayacak olan erkektir. Bayan ikinci planda gelmeli bence." (E-11 KTT)

"Ekonomik durumu kötü ise bence öncelikle erkeği göndermelidir. Çünkü o erkek ileride büyük işler yapacak iyi bir işte çalışırsa sonradan kızı okutabilirler. Çünkü erkek eve yardım etmiş oluyor, evin bütün geçimi erkeğin omuzlarında ben öyle düşünüyorum." (E-5 EH)

“Ailemin durumu kötüyse ve bir kişi okutulacaksa o da erkek çocuğu olur çünkü kız çocuğu çalışmasa da ona babası bakar kocası bakar, erkek çocuğuna yüklenmiş bir sorumluluk illaki çalışmalı ailesine destek olmalı ileride evlenecek çocuğuna çocuğuna vesaire bakması lazım.” (K-36 ET)

Ekonomik durumun eğitime erişimde etkili olduğunu ifade eden katılımcılar (2 görüş) bunun cinsiyet fark etmeksizin her cinsiyetten bireyler için bir engel oluşturduğunu belirtmişlerdir.

“Şöyle söyleyeyim şunu isterim ki ekonomik olarak eğitim alarak tüm aileler gelir sınırının üstünde olsun, zorluk yaşamasin ama maalesef öyle bir durum yok. Maalesef durum kötü olduğunda bakıyoruz ki haberlerde de haber görüyoruz canlı şahit olduğumuz durumlar var eğitimi anlamamış yarıda bırakmış birçok insan var tabii ki de etkiliyor ekonomik durum eğitimi.” (E-24 GT)

Katılımcıların bir kısmı eğitime erişim konusundaki engellerin cinsiyet farklılığından kaynaklanmadığını ve eskiden erkek çocuklarına öncelik verildiğini belirtirken şimdi artık böyle engellerin olmadığını, insanların kız-erkek fark etmeksizin çocuklarını okuttuklarını belirtmişlerdir:

“Biz yeni yeni bilinçlenen bir toplum olduk, önceden erkek çocuğu okusun erkek çocuğu her şeyi yapsın diyorlardı fakat birçok proje yapıldığından bu konu ile ilgili Kardelen Ayşe projesi olsun birçok benzer proje yapıldı. Şuan ben kadınların çok daha yüksek oranda okuması için farklı meslekler gördüğünü düşünüyorum ekonomik anlamda şimdi üniversiteye baktığımızda ya da dershanelere baktığımızda kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından daha fazla olduğunu görüyoruz ekonomik yönden üzerimizde olsun yani karşı cinse farklı bağlı kalmamak için bizim okumamız için avantajlı olduğumuzu düşünüyorum destek olduklarını düşünüyorum adımlar atılıyor.” (K-23 GT)

“Şöyle söyleyeyim; bir kız bir erkek çocuklarının olduğunu varsayalım eğer biri okuyorsa diğerini de okutmak zorundadırlar, biri okumuyorsa diğerini de okutmayacaksınız çünkü siz ayrımcılık yapmış oluyorsunuz. Bunun hiçbir yerde önemi yok, yeri de yok şu an bizim yaşadığımız topraklarda öyle lanse ediliyor, değişik baskılar var öyle davranışlar sergileniyor. Ama bunun yanlış olduğunu düşünüyorum ben. Benim ailem erkek çocuklarını okutup annemi okutmamış mesela ben buna karşıyım ama yapabilecek bir şey yok. Geçmiş zaman kendi çocuklarımıza kendi gençlerimize bunu yapmayacağız.” (E-29 İT)

“...benim annem okumak isteyen biriydi küçükken okumak istermiş ama okuyamamış onu eskiden ailesi okutmamış kız olduğu için, babam da okuyamamış ama babam imkanları el vermediği için annesi babası öldüğü için, mesela ben aynı duyguyu kızım ya da oğlum olsun hiç fark etmeden ikisine de eşit bir şekilde davranacağıma inanıyorum bir kızım olsun çok isterim.” (E-46 İST)

Katılımcıların bir kısmı ise eğitime erişiminin eskiye nazaran daha rahat olduğunu ve eğitime erişimdeki bazı engellerin ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Devletin eğitimi parasız hale getirmesi, kız çocuklarının okumasına yönelik başlatılan kampanyalar ve projelerin olmasıyla beraber eğitime erişimde eşitlik olduğunu söylediklerini görmekteyiz.

“...işte projeler oluşturuldu işte Baba Beni Okula Gönder projesi kız çocukların daha çok eğitim görmesi üzerine şimdi de böyle bir şey olmaya başladı.” (E-1 KT)

“Biz yeni yeni bilinçlenen bir toplum olduk, önceden erkek çocuğu okusun erkek çocuğu her şeyi yapsın diyorlardı fakat birçok proje yapıldığından bu konu ile ilgili Kardelen Ayşe projesi olsun birçok benzer proje yapıldı. Şuan ben kadınların çok daha yüksek oranda okuması için farklı meslekler gördüğünü düşünüyorum ekonomik anlamda şimdi üniversiteye baktığımızda ya da dershanelere baktığımızda kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından daha fazla olduğunu görüyoruz ekonomik yönden üzerimizde olsun yani karşı cinse farklı bağlı kalmamak için bizim okumamız için avantajlı olduğumuzu düşünüyorum destek olduklarını düşünüyorum adımlar atılıyor.” (K-23 GT)

“Ekonomik durumun şuan eğitimi etkileyeceğini düşünmüyorum, zaten devlet bütün kitapları veriyor, gerekli sendikalar, öğretmenler, kurumlar herkes seferber olmuş devletin vermiş olduğu harçlar her şey eğitim için maddi durumun eğitim ile ilgisini pek görmüyorum o öncedenmiş çok eskidenmiş insanların maddi durumu yokken çocuklarını okutamamaları eski zamanlarda, şuan eğitim ve öğretimin maddiyatla ilişkisi yok bence.” (E-43 Bİ)

Bazı katılımcıların (4 görüş) eğitime erişimde bir eşitsizliğin olduğunu ve bu eşitsizliğin temeli olarak da yaşanan bölgenin yapısının baz aldığı görülmüştür. Ülkenin doğusu ile batısı arasında çok büyük farkların olduğunu dile getirip kız ve erkek çocukların gördüğü muameleyi bölge bazlı ele almak gerektiğini belirtmişlerdir.

“...doğuda yaşadığım şeylerden örnek vermek istiyorum. Benim sınıf arkadaşlarım vardı bu sınıf arkadaşlarımdan bir tane kız arkadaşım vardı. İsmi şu an hatırlamıyorum onların pek ekonomik durumları iyi olmadığı için okulu bırakmak zorunda kaldı, kendi yerine erkek kardeşinin

okutulması durumu vardı, aile de öyle bir karar alınmıştı, kararlarına saygı duyarım ama bana sorarsanız yanlış bir durum, kader bu sonuçta kimin ileride ne yapacağı belli olmaz. Mesela ben okuyorum okuduktan sonra belki ben bir şeye sahip olamayacağım belki boş okuyacağım.” (E-2 KT)

“Hep haberlerde görüyoruz işte, örnek Doğu kesimlerinde aşiret olayları falan var birkaç arkadaşımla yaşadığım olay mesela bir bayan arkadaşım vardı, ailesi onu okumaya göndermiyor evde kalsın, filmlerde de konu edilir görürüz ya bunların evde kalması isteniliyor, kimseyle görüşme, erkeklerle konuşma, sürekli hizmet et, bu olaylar işte. Ekonomik durumu kötü ise bence öncelikle erkeği göndermelidir. Çünkü o erkek ileride büyük işler yapacak iyi bir işte çalışırsa sonradan kızı okutabilirler. Çünkü erkek eve yardım etmiş oluyor, evin bütün geçimi erkeğin omuzlarında ben öyle düşünüyorum.” (E-5 EH)

“...Türkiye’de yapı olarak baktığımızda batı ve doğu resim de büyük bir farklılık var ekonomide. Mesela bir çocuğu okutacak kadar güç varsa doğuda genelde erkekler okutuluyor, batıya baktığımızda ise ekonomik durum biraz daha iyi olduğu için batı da ikisini de okutuyorlar, bu konuda doğu-batı olarak biraz farklılık görüyoruz.” (E-9 El)

“Ya ben şahsen düşünmüyorum tabi. Ama bölgesel olarak düşünülüyor onları da tabi ki takip ediyoruz. Kız çocuklarının okutulmadığını biliyoruz, ekonomiden dolayı çalıştırıldığını biliyoruz yani ama ben kendi açımdan asla öyle düşünmüyorum. Benim de kızım var oğlum var. Eşit bir şekilde hepsi okutuluyor, yani hepsi ne olursa olsun paylaştırılıyor.” (K-10 KTT)

Bir katılımcı ise toplumda var olan algıyı açıklarken, eğitime erişimde hem cinsiyetin önemli olduğunu hem de köy-şehir farkının önemli bir yerde olduğunu belirtmiştir.

“Şöyle söyleyeyim İllaki vardır eğitim durumu ekonomik durum çocuğun daha iyi yerlerde okuması için bir etkidir. Günümüz şartlarında herkes eşittir eğitim politikasında ama bu böyle değildir çünkü herkes dershaneye gidiyor ya da ne bileyim köyde okuyan bir çocukla dershaneye giden bir çocuk eşit değildir. Bunu görebiliyorsunuz, aynı sınava giriyorlar ama şartları aynı değil tabii ki eğitim ekonomik durumunuz ne kadar yüksek olursa sizin çocuklarınız bir tık daha önde olur diye düşünüyorum.” (E-38 N)

Katılımcıların ifadelerinde kadın-erkek olarak farklı cinsiyetlerden olma durumunun yaratmış olduğu eşitsizliğin yanında bir de yerleşim yerinin neden olduğu bazı dezavantajlı durumların eğitime erişimde aksaklıklara yol açtığı görülmüştür.

Eğitime erişimde toplumda var olan eşitsizliğin bir diğer sebebi ailelerin takındıkları tavır ve tutumlardır. Katılımcıların görüşlerine göre eşitlikçi tavır sergileyen ailelerin yanı sıra tamamen geleneksel tavır sergileyen ailelerin olduğunu, erkek çocuğuna tanınan olanakların kız çocuklarına tanınmaması ve eğitimde erkek çocuklarına öncelik veren bir yapıyı destekler şekilde tavır takınmaları, var olan eşitsizliği daha da artırmaktadır. Bazı katılımcıların görüşlerinden ailelerinin eşitlikçi tavır takındıklarını görmekteyiz.

"...ben ne gördüysem kız kardeşim de erkek kardeşim de aynı muameleyi gördü. Okumak isteyenler hani gitmek isteyenler için annemle babam ellerinden geleni yaptılar, desteklediler ellerinden geldikleri sürece ne kadar yapabilirlerse o kadar yaptılar." (E-7 EH)

"... annem babam beni eşit gördü ağabeyimle kız-erkek diye ayırım yapmadılar ama öyle ailelerde var, erkek çocuğu okusun kız çocuğu okumasada olur. O nasıl olsa evlenecek bizde öyle şeyler yok." (K-16 KTT)

"Ben kendi ailem için konuşacak olursam kesinlikle bir etkisi yoktur çok şükür ailem maddi olarak iyi durumda ondan yana bir sıkıntı yok yani eğer kız kardeşim olmuş olsaydı eminim böyle bir şey yaşanmazdı." (E-37 Mk)

Bazı katılımcıların ifadelerinde, eğitime erişim konusunda ailelerinin geleneksel tavır sergilediklerini, erkek çocuklarına öncelik tanındığı ve kız çocuklarının ikinci planda kaldıklarını görmekteyiz.

"...bir köyde büyüdük çok zor şartlarda okumaya çalıştık. Ben ortaokulu bitirdikten sonra lise için o köyden çıkmam gerekiyordu, ailemin maddi koşulları buna uygun olmadığı için ve kız çocuğusun okumasan da olur gibi bir söylemle annem bana gelmişti. Bu durumu babamla aşabilmiştik ama kardeşimin ortaokulu bitirip liseye geçmesi durumunda bu tartışma konusu olmadı. Tabii ki okuyacak şartlar bir şekilde zorlanıp okuyacaktı o. Böyle bir durumda kız çocuğu ve erkek çocuğu arasında kesinlikle bir tercih yapılma nedeni olabiliyor maddi durum ama burada da yine tercih edilen erkek çocuk oluyor." (K-13 ECS)

"...Maalesef toplumsal cinsiyet kavramı sonucunda kızlar nasıl olsa evlenecek kocaları bakacak onlara oğlum senin çalışıp okuyup çocuklarına bakman gerekiyor gibi bir zihniyet var." (E-30 MD)

Katılımcıların bir bölümü eğitime erişimde hem gelir düzeyinin etkili olduğunu hem de kız-erkek fark etmeksizin çocuğun da okumak isteyip istememesinin etkili olabileceğini belirtenlerin yanı sıra katılımcıların diğer bir kısmı ise (3 görüş) eğitime erişim konusunda

ekonomik sebeplerin bir önemi olmadığını söyleyip olayın tamamen kişide bittiğini vurgulamaktadırlar. Ailenin ve diğer faktörlerin çok da etkili olmadığını okumaya niyetli olan bireylerin her türlü zorluğa göğüs gerip okuyabileceklerini belirtmişlerdir.

“...eğitime kim açıksa kim meyilli ise bence o okutulmalıdır. Cinsiyetin önemi yoktur hangisinin algısı yüksekse o okutulmalıdır.” (E-45 İST)

“...bence ekonomik düzeyi düşük olsa dahi kız ve erkek eşitliği denen bir durum söz konusu varsa ailede kesinlikle erkekte kızda okumalıdır okutulmalıdır. Tabii bireyin, şahsın kendisi ve bu eğitim düzeyine de emek sarfetmesi lazım budur bu kadar.” (E-47 UT)

“...şimdi bir çocuğa iyi bir olanak sağlarsın o çocuk iyi bir yerde eğitim görür, yine bir çocuğa yine iyi bir olanak sağlarsa o çocuk okumaya niyetli değildir hevesli değildir kafasında okumak yoktur o yüzden kişiden kişiye değişir. Aslında bunlar da dar gelirli bir aile mecbur çocuğunu zorlayarak da okutur o çocuk da isteklidir okumaya. Bence ekonominin etkisi vardır.” (E-19 HK)

Kadın ve erkek öğrencilerin görüşleri incelendiğinde genel olarak eğitim hakkına yönelik öğrencilerin cinsiyet farkı gözetmedikleri görülmüştür. Kadın öğrenciler erkek öğrencilere nazaran eğitim alma konusunda cinsiyete dayalı bir ayırım olduğunu belirtip bu durumdan rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir.

4.2. Çalışma Hayatı ve Cinsiyet

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin çalışma hayatı ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin her alanda olduğu gibi bu alanda da kendini gösterdiğini görmekteyiz. Kadınların çalışma yaşamındaki yeri, çalışma yaşamına katılma koşulları ve engelleri konularına odaklanan kadın ve erkek öğrencilerin görüşlerinin analizinden 8 farklı alt kategori elde edilmiştir. Elde ettiğimiz bu alt kategoriler aşağıda Tablo 4.2.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Çalışma Hayatı ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Alt Kategoriler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
'Kadınlar ekonomik özgürlükleri için, kendilerini geliştirmeleri, iyi hissetmeleri ve başkasına muhtaç olmamaları için çalışmalı ve bunun da kararını kendileri vermeli'	18	12
'Hamile ve çocuk sahibi olan kadınların çalışmaması gerekir çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeleri önceliklidir'	5	15
'Kadınlar eve katkı sunmak için çalışabilir – maddi durumu iyiye çalışmasına gerek yoktur'	3	11
'Kadınların çalışması evli olup olmamalarına bağlıdır'	-	6
'Kadınların çalışması cinsiyet rollerine uygun olmalıdır'	-	5
'Cinsiyet fark etmeksizin herkesin çalışma hakkının olması gerekir'	1	1
'Sağlık durumu çalışmada etkilidir'	1	1
'Kadınların çalışmasında eğitim durumu belirleyicidir'	-	2
'Kadınların çalışma durumları bölgesel farklılıklardan etkilenmektedir'	-	1

Öğrencilerin çalışma hayatı ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşleri incelendiğinde kadın öğrencilerin tamamı kadınların ekonomik özgürlükleri için, kendilerini geliştirmek ve bağımsız bir birey olabilmek için kadınların çalışması gerektiğini vurgularken erkek öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ise kadınların çalışmaması gerektiğini, ailenin ekonomik koşulları ve eğitim durumlarına bağlı olarak çalışmalarının söz konusu olabileceğini ancak temel olarak kadınların aileleriyle ve çocuklarıyla meşgul olmaları ve kadınların fiziksel güç gerektirmeyen ve cinsiyet rollerine uygun işlerde çalışmaları gerektiğini vurguladıkları görülmüştür.

Kadınların çalışmasını gerektiren durumlar ve gerektirmeyen durumlara ilişkin görüşler incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu ekonomik özgürlüğün çok önemli olduğunu, kadınların çalışması gerektiğini ve bu kararı da kadınların kendilerinin vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Kadınların bağımsız birer birey olarak çalışmaları gerektiğini belirtip toplumda var olabilmeleri için mutlaka çalışmaları gerektiğini vurgulayan katılımcıların görüşleri şöyledir:

"...her zaman kadınların özgür olması ve bu yüzden de çalışmaları gerektiğini düşünüyorum, eşinin eline bakmaması gerekiyor. Genelde kadınlar bunu kabul etmiyor, kendi ayakları üzerinde durmak istiyorlar haklı olarak bence bu sebepte yeterli bir sebeptir kadınların çalışması için. Kadınların çalışmasını gerektirmeyen hiçbir sebep yoktur. Kadınlar her türlü çalışmalıdır." (K-3 KT)

"Bence kadının çalışmasını gerektiren sebepler yoktur kadın her türlü çalışmalı ekonomik bağımsızlığını elinde tutabilmeli." (K-17 SBGH)

"Ekonomik bağımsızlık en önemli sebep bu bence çünkü kadının, kadına yönelik şiddetin sebebi bu, kadına yönelik şiddet aldatılma ama bizim bağımsız bir birey olmamız için kadında erkekte çalışmamız gerekiyor." (K-23 GT)

Çalışma hayatıyla ilgili toplumda bir eşitsizliğin olduğunu ifade eden bir katılımcının ise cinsiyet farkı olmaksızın çalışmanın herkesin hakkı olduğunu, kadınların ise özgürlükleri için özellikle çalışmaları gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir;

“...kadın erkek olarak bakmayayım duruma, her insanın kendi ayakları üzerinde durması, kendi hayatını idame ettirmesi için çalışmasını düşünüyorum. Bu yüzden de her insanın bir becerisinin olduğunu bu becerinin de kendini geliştirmesini hem kişisel gelişimine katkı sunacağını hem de iş olarak kariyer olarak önemli olduğunu düşünüyorum, yine kadın-erkek ayrımı yapmaksızın toplumumuza baktığımızda yine kadınlara verilen seçeneklerin az olduğunu görüyoruz maalesef ki bu konuda yine özellikle kadınlarımızın evlendikten sonra kendi ayakları üzerinde durup hiçbir konuda taviz vermemeleri gerekiyor özgürlük hakları.” (E-33 LV)

Kadının çalışma hayatına dahil olmasıyla birlikte kadının kendini geliştirmesi ve kadının kendini daha iyi hissettiğini belirten katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...genellikle kadının o anki ruh halime bağlı Mesela ben bunalmışsa kafa dağıtmak için çalışanlar oluyor mesela genellikle kadının o anki psikolojisine bağlı bence.” (E-5 EH)

“...kadının çalışması sosyallik açısından, kendini geliştirmesi açısından, ekonomik açıdan bir çok sebep sayabiliriz tabi.” (K-10 KTT)

“...kadınlar çalışmalı zaten çalışınca insan kendini daha verimli hisseder daha iyisi de çalışmak güzel bir şey.” (K-12 KTT)

“...hem kendini geliştirmesi açısından maddi durumdan olsun her açıdan kendini daha iyi hisseder.” (E-15 SBGH)

Kadınların kimseye muhtaç olmadan yaşayabilmesi için çalışması gerektiğini belirten bir katılımcı ise boşanma gibi bir durumda kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesi için çalışmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.

“...kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları lazım, adi bir insan yüzünden hayatı mahvolduktan sonra boşanmadan sonra dışarıda kalmasın kendine bakabilirsin minnet etmesin kimseye kadın o yüzden çalışacak.” (E-4 ET)

Kadınların çalışmasını etkileyen bir diğer faktör ise kadınların çocuk sahibi olmalarıdır. Bazı katılımcılar kadınların, çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları gerektiğini ve çocukların belli bir yaşa kadar anneleriyle zaman geçirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir.

“...çok çocuğu varsa bir bakıcı bakmasından bir kadının bakması daha iyidir bence o yüzden çalışmamasını öneririm çocuğu olan kadınların.” (K-18 SBGH)

“...çocuğu olacak belli bir yaşa kadar kesinlikle çalışmalarına katılmıyorum.” (E-26 ET)

“...evlenirsin çocuk olur hamile olduğunu dönem çalışmayabilirsin.” (K-28 İT)

Toplumda, kadınların hamilelik döneminde çalışmaları yönünde bir engelin olduğunu belirten bir katılımcının ifadesi ise şöyledir:

“...insanlara toplumdan geçtiği gibi kadınlar doğumda hamileyken belli başlı zamanlarda çalışamayabilir.” (K-17 SBGH)

Bazı katılımcılar (5 görüş) ise kadınların çalışmasında herhangi bir sorun görmediklerini belirtirken hamilelik döneminde kadınların çalışmaması gerektiğini belirtmişlerdir.

“...çok çocuğu varsa bir bakıcı bakmasından bir kadının bakması daha iyidir bence o yüzden çalışmamasının öneririm çocuğu olan kadınların.” (K-18 SBGH)

“...hamileyse çalışmaması lazım diğer bütün durumlarda çalışması lazım bayanların ekonomik özgürlükleri için.” (K-20 HK)

“...hamilelik sürecinde ve sonrasında ben eşimin çalışmasını istemem, çocuğa bakması, emzirmesi falan gerekiyor sağlıklı olabilmesi için çocuğun.” (E-25 ET)

“...çocuğu olacak belli bir yaşa kadar kesinlikle çalışmalarına katılmıyorum.” (E-26 ET)

Kadınların çocuklarıyla zaman geçirmelerinin daha öncelikli olduğunu belirtenler (4 görüş) çocukların anne baba sevgisinden mahrum kaldıklarını, annenin çocuk üzerindeki etkisi belirtilerek belli bir yaşa kadar çocukların annelerinin himayesinde olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

“...ama çalışma süresinden kısa bir süre ile ilgilenir bu çocuğu da anne sevgisinden baba sevgisinden aile sevgisinden mahrum tutmamak gerekiyor.” (E-29 İT)

“...ailesiyle çocukları ile daha fazla ilgilenmek zorundadır. Sonuçta çocuklarına bakmak da bir eğitimidir yani toplumda oluşturuyor bu çocuklar ha bu da önemlidir. Bu çocuklara bakılmak zorunda onlara bir eğitim verilmek zorundadır. Bunu en iyi şekilde yapan da annedir ben böyle olduğunu düşünüyorum.” (E-38 Mk)

“...çocuğuna kendi bakması lazım çocuğuna sevgi vermesi lazım bazı şeyleri öğretmesi lazım çocuğuna o kadar.” (K-42 Bl)

“...çalışan hanımlar çocuklarına kreş, gündüz bakım evlerine bırakıyorlar bana göre çocuklar anne sevgisinden mahrum büyüyorlar belli bir yaşa kadar çocukların annelerinin bakması lazım en azından 6-7 yaşına kadar anneleriyle zaman geçirmeleri lazım anne sevgisi ile büyümeleri lazım.” (E-43 Bl)

Ekonomik sebeplerden dolayı kadınların çalışmak zorunda kaldığını, kadının kendi yaşamını idame ettirebilmesi ve ailenin geçimini sağlamak zorunda kaldığını belirten katılımcıların görüşleri şu yöndedir:

“...maddi durumlar olabilir en belirgin sebep maddi durum.” (K-16 KTT)

“...günümüz Türkiye'sinde geçim zor şartlar zor sadece bir erkeğin çalışması ile geçim biraz zor bunu hepimiz kabul ediyoruz zaten, bu olan bir gerçek.” (E-22 GT)

“...maddi olarak yeterli bir güce ulaşmak için çalışmalı kimse keyfine çalışmaz eğer maddi olarak yeterli standartlarda olması lazım.” (K-36 ET)

“...kadınlar yeri geliyor evine bakmak için çoluğuna çocuğuna bakmak için geri geliyor çalıştırmak zorunda kalıyor. Bu da var ülkemizde şöyle söyleyeyim eşi gidip içen ve malum çocuklarına kendi bakması gereken kadınlar var kadınlar çalışmak zorunda kalıyor bu şekilde sorunlar olduğu sürece kadınlar mecburi bir şekilde de olsa çalışmak zorunda kalıyor.” (E-38 Mk)

Avrupa'nın çalışma saatleri ile ülkemizdeki saatleri kıyaslayan ve kadının maddi durumu iyiyse çalışmasın diyen katılımcımızın görüşleri:

“...toplum olarak, ülke olarak yardım almadığımız için Avrupa ülkelerindeki gibi değiliz ... 16 saatlik çalışma koşullarında sosyal yaşamına hiçbir şekilde önem veremiyorsun ama Avrupa ülkelerinde 5 saat çalışıp geri kalan zamanını insanlar kendilerini ayırıyor, kitap okuyor, nehir kenarlarında piknik yapıyorlar aileleriyle birlikte zaman geçiriyorlar. Biz dediğimiz gibi bambaşka bir ülkede yaşadığımız için mecburen 16 saat de olsa çalışmak zorundayız... Vallahi ailesi zenginse çalışmayabilir öyle sebepler varsa keşke bende de olsa bende çalışsam.” (K-48 UT)

Kadınların çalışmaması gerektiğini belirten bir katılımcı ise maddi durumun kötü olmasından kaynaklı kadının eve katkı sunmak için çalışabileceğini belirten görüşü şöyledir:

“...durumumuz iyi olmamıştır, yardım etmesi gerekiyordur yardım edersin çalışırsın sonuçta onunla yaşıyorsun evin içinde onunla zorluğuda sen çekeceksin varlığı da sen çekeceksin ama bana göre çalışmaması gerekiyor.” (K-31 MD)

Katılımcılarımızdan bazıları ise kadınların çalışma hayatında olma durumlarını evli olup olmamaya bağlamışlardır. Kadınların bekar iken çalışmaları normal karşılanırken evlilik durumunda kadının aile hayatının etkileneceğini söyleyip çalışmamaları taraftarı olduklarını belirtmişlerdir.

“...bence bir kadın çok fazla çalışmamalı çünkü evli ise eğer çocuğu varsa çocuğuna bakmalı. Ama eğer evli değilse çalışabilir bu sorun değil çocuk çalışmamasını gerektiren sebeplerden en önemlisi bence.” (E-44 İST)

“...kadınlar çalışmak istedikleri zaman evli değillerse ailesine yardımcı olmak, evdeki kötü durumu düzeltmek için çalışmak isteyenler.” (E-47 UT)

Kadınların çalışmasını aileye bağlayan ve ailedeki erkeklerin izninin alınması gerektiğini belirten katılımcılarımızın görüşleri ailenin öncelikli olması gerektiği yönünde olup kadınların çalışma durumlarının ailedeki erkek bireylerin onayıyla olabilirliği üzerinde durduklarını görmekteyiz. Bu görüşler:

“...çocuk sayısı çok fazlaysa sorumluluğu çok fazlaysa belki gerektirmez. Ya da eşi hastadır ailesi hastadır ona çok böyle bakıcı pozisyondaya gerektirmez.” (K-10 KTT)

“...kocasına, evine yardımcı olmak. Yardım amaçlı, geçimi erkek sağlayamıyorsa elbette ki bayan çalışacaktır o da kocası izin verirse tabi.” (E-11 KTT)

“...yine ekonomik durumlar bence bir de hani evdeyse çocuğu falan varsa ekonomik durumu iyidir çalışmak istemezse çalışmaz Onun dışında ihtiyacı var ya da yok ayrı bir konu babası olsun eşi olsun izin vermez.” (E-24 GT)

Kadınların çalışmasını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillendiğini belirten katılımcıların görüşleriyle ataerkil yapıyı destekleyen ifadelerde bulunduklarını görmekteyiz:

“...Ataerkil toplumlarda sadece baba çalışıyor, baba getirir erkek çalışır erkek getirir anne ev temizliği yapar çocuklara bakar gibi düşünceler onun dışında hiçbir şey yok.” (K-32 LV)

“...bizim toplumumuzda genelde erkek çalışır kadın ev hanımı olur oturur bu şekilde.” (E-37 Mk)

“...ben yıllardır şantiyede çalıştığımдан bunu gözümle görüyorum bu duyuyorum bizzat nefret ediyorum bu durumda ne olursa olsun işçi, müdür, idareci olmasın ofis personeli olarak çalışabilir sıkıntı yok ama şantiyede olmaz inşaat mühendisi elektrik mühendisi makine mühendisidir inşaatlarda çalışmasını istemem ofis personeli olacak eşim.” (E-46 İST)

Bir diğer katılımcının kadınların eskiden beri çalışma hayatında olduklarını ama mesleki olarak erkeklerle aynı işi yapmadığını belirttiğini görmekteyiz.

“...eskiden de kadınlar çalışıyordu. Osmanlı - Selçuklu zamanı olsun ama belli kısımlarda çalışıyorlardı her yerde değil bir doktor değildi ama hemşire idi bilim adamı diyoruz ya hiç bilim kadını dediğimiz yok. Son yıllarda çıktı bu da kadınlara verilen eğitimle eğitimin önünün açılması ile gelişen bir şey artık bilim insanı diyoruz... Ben yıllardır şantiyede çalıştığımдан bunu gözümle görüyorum bunu duyuyorum bizzat nefret ediyorum bu durumda ne olursa olsun işçi müdür idareci olmasın ofis personeli olarak çalışabilir sıkıntı yok ama şantiyede olmaz inşaat mühendisi elektrik mühendisi makine mühendisidir inşaatlarda çalışmasını istemem ofis personeli olacak eşim.” (E-46 İST)

Katılımcıların bir kısmı da kadınların çalışma şartlarına değinerek fiziksel olarak kadınların erkeklere göre daha zayıf (güçsüz) olduğunu vurgulamış ve daha az fiziksel güç isteyen işlerde (masa başı) çalışmaları taraftarı olduklarını söylemişlerdir. Bu katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...kadın ve erkek arasındaki güç kuvvet farkı eşit değil, kadınların biraz daha naif varlıklar olduğunu biliyoruz, bunu herkes biliyordur. O yüzden bu kadınların ağır işlerde çalışmaması

gerektiğini düşünüyorum. Masa başı işler olur ne bileyim vücutlarına zorluk çıkarmayacak işlerde çalışması gerektiğini düşünüyorum.” (E-2 KT)

“...ben yıllardır şantiyede çalıştığımından bunu gözümle görüyorum bu duyuyorum bizzat nefret ediyorum bu durumda ne olursa olsun işçi müdür idareci olmasın ofis personeli olarak çalışabilir sıkıntı yok ama şantiyede olmaz inşaat mühendisi elektrik mühendisi makine mühendisidir inşaatlarda çalışmasını istemem ofis personeli olacak eşim öyle bir yerde çalışsın.” (E-46 İST)

“...iş şantiyelerde geçiyordur. Farklı ağır işçilerdir mesela anne oldukları için yapmamaları gerekiyor.” (E-47 UT)

Cinsiyet fark etmeksizin herkesin çalışma hakkının olması gerektiğini belirten katılımcılar (2 görüş) çalışma yaşamında kadınların dezavantajlı olduğunu dile getirmişlerdir.

“...bana soracak olursanız her bireyin çalışması gerektiğini düşünüyorum, bunu savunan bir insanım, kadın erkek fark etmez.” (E-1 KT)

“...kadın erkek olarak bakmayayım duruma, her insanın kendi ayakları üzerinde durması, kendi hayatını idame ettirmesi için çalışmasını düşünüyorum. Bu yüzden de her insanın bir becerisinin olduğunu bu becerinin de kendini geliştirmesini hem kişisel gelişimine katkı sunacağını hem de iş olarak kariyer olarak önemli olduğunu düşünüyorum, yine kadın-erkek ayrımı yapmaksızın toplumumuza baktığımızda yine kadınlara verilen seçeneklerin az olduğunu görüyoruz maalesef ki bu konuda yine özellikle kadınlarımızın evlendikten sonra kendi ayakları üzerinde durup hiçbir konuda taviz vermemeleri gerekiyor özgürlük hakları.” (E-33 LV)

Kadının sağlık durumu çalışma yaşamındaki yerini etkileyecek bir durumda değilse kadınların çalışmasında herhangi bir sorun olmadığını belirten katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...sağlık sorunu olabilir gerçekten çalışamaz durumda olması vs durumlarında çalışmasın.” (E-19 HK)

“...sağlık olarak da normal değil ise çalışmayabilir böyle bir soru bile bu soru pek şey değil.” (K-21 EH)

Kadınların çalışma hayatında yaşadıkları zorluklara ek olarak kadınların eğitim durumlarında çalışma hayatını etkilediğini belirten katılımcılar (2 görüş) eğitimin önemini de vurguladıklarını görmekteyiz.

“...mesela benim annem 16 yaşında 17'sinde evlenmiş 18'inde beni doğurmuş şu an benim annemin bir iş yapma durumu var mı? Maalesef hayır bazen belediyelerde 6 aylık işçiler oluyor çay ocaklarında çalıştırmak için onun dışında herhangi bir işi yapamaz. Benim annem ancak öyle olabilir ya da çocuk bakıcısı gibi işler yapabilir tüm Türkiye çapında benim annemin yaşlıları olan ve ondan sonraki nesil için çalışabilme bu kadar çünkü eğitim düzeyleri bu.” (E-25 ET)

“...okumamışsa çalışmayabilir annesinin dizinin dibinde büyümüştür sonra gitmiştir evlenmiştir ev hanımı olmuştur dışarıyı görmemiş bilmemiş bilmiyor yapacağı işler bellidir. Bende okumasam annemin yanında büyüse benim de yapacağım işler belli bir kısıtlıdır müzikte bir mühendislik yapamam onun için okumam lazım.” (E-40 ECS)

Katılımcılardan bölgesel olarak yani coğrafi farklılıklardan kaynaklı kadınların çalışma hayatının etkilendiğini vurgulayan bir katılımcının görüşleri:

“...coğrafi farklılıklar toplumsal yadırganmak Örnek vermek gerekirse mesela Mersin'de kadın şoförler belediye otobüslerini kullanıyor bazen karşılaştığımız zaman seviniyorum toplumun yararına olduğu için onun gibi.” (E-14 KTT)

Öğrencilerin çalışma hayatı ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşleri incelendiğinde kadın öğrencilerin tamamı kadınların ekonomik özgürlükleri için, kendilerini geliştirmek ve bağımsız bir birey olabilmek için kadınların çalışması gerektiğini vurgularken erkek öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ise kadınların çalışmaması gerektiğini, kadınların aileleriyle ve çocuklarıyla meşgul olmaları ve kadınların fiziksel güç gerektirmeyen işlerde çalışmaları gerektiğini vurguladıkları görülmüştür.

4.3. Kariyer ve Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin etki ettiği alanlardan bir diğeri ise eğitim ve kariyer ile ilgilidir. Öğrencilerin kariyer ve cinsiyet ilişkilerine yönelik görüşleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bu alanda da kendini gösterdiğini görmekteyiz. Evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkileyip etkilemediği, ailedeki kariyer kavramı, meslek seçiminde cinsiyetin önemi, çalışma yaşamında yöneticilik vasfının cinsiyetle bağlantısı ve yüksek gelirli işlerde

ailede bu pozisyona uygun bireyin kim olduğu gibi sorular çerçevesinde elde ettiğimiz öğrenci görüşlerinin kendi içerisinde de farklı alt kategorileri oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorulardan elde edilen bu alt kategoriler aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Katılımcılardan evliliğin kadınların iş yaşamındaki yerine etkilerini değerlendirmeleri istenmiş katılımcıların verdikleri yanıtlar incelenmiş ve ulaşılan kategoriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.3. Evliliğin Kadının İşyaşamındaki Yerine Etkilerine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Evlilik kadının iş yaşamındaki yerini çocuk faktörüne ve evlendiği kişiye bağlı olarak etkiler’	9	21
‘Evlilik kadının işyaşamındaki yerini etkilemez’	8	6
‘Toplumda evli kadınların çalışmasına yönelik olumsuz bir yargı (ev işlerini ve çocuklarını ihmal etme vb) var ancak ‘ben katılmıyorum’	2	2
‘Kadınların eğitim düzeyleri evliliğin çalışma yaşamına etkisinde belirleyicidir’	3	1
‘Arkadaş çevresi ve aile yaşantısından kaynaklı iş yaşamına katılım sorunları olabilmektedir’	-	2
‘Bölgesel farklılıklar kadının evlilik ve iş yaşamı ilişkisinde etkilidir’	1	-

Evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkilediğini ve bununla beraber çocuk faktöründe etkili olduğunu belirtirken ayrıca kadının evlendiği kişiye göre de bu durumun şekillendiğini vurgulayan katılımcıların ifadeleri bu konuda en sık değinilen görüşleri oluşturmaktadır. Kadının iş yaşamına katılımını çocuk ve eş ilişkisine bağlayan görüşlerin çoğunluğunu erkek öğrenciler belirtmiştir. Evlilik ve iş yaşamı ilişkisine ilişkin bu gruptaki görüşlerin kadına atfedilen annelik ve ev hanımlığı gibi geleneksel roller üzerinden açıklanması dikkat çekmektedir. Konu ile ilgili katılımcı görüşlerinden örnekler şöyledir:

“...mesela kendi evinin işini yapmak zorunda kalıyorsun, dışarıdaki işe yetişmek zorunda kalıyorsun eğer ilerde çocuğun olursa çocuğun olursa ayrıca onunla da ilgilenmek zorunda kalacaksın, işle çocuk arasında da kalabiliyorsun. Bence etkiliyor sonra mesela abimin eşi hem çalışıyor hem çocuğu var, evle iş arasında çok zorlanıyor çok yıpranıyor. O yüzden etkilediğini düşünüyorum ve bunu bizzat kendi gözlerimle de gördüm.”(K-3 KT)

“Çocuk varsa etkiler şimdi çocuk eğer bebekse, yeni doğmuşsa koca da çalışıyorsa çocuğa kim bakacak, çocuk mama ister, süt ister mecbur anneye dolaşacak. O anki işi de önemli kadın öğretmense derse nasıl girsin çocuk sonuçta o yanında ağlayacak bağıracığı için süt isteyecek. O yüzden belki etkileyebilir.” (E-4 ET)

“Duruma göre değişir işin yapısına göre değişir. Çünkü bazı işler gerçekten ağır oluyor ve uzun süre bu işlerde çalışabilmek lazım kendilerini evlerine ve çocuklarına bakamaz durumda görürler doğumlarda özellikle Çünkü doğum da belli bir süre boyunca çocuğa annenin bakması gerekiyor çocuk üzerinde işte anne sütünün etkisi olduğu için belli zamanlarda dışında eşit olması gerekiyor.” (E-9 El)

“...evlilik kadının sadece iş yaşamındaki yerini değil evlenme ile birlikte sanki kadın bir toplumsal boyut değiştiriyormuş gibi büyük büyük beklentiler oluyor toplumda evlendikten sonra kadın başka bir şey oluyor ve toplum o kadına yüklediği şeyler daha da fazla oluyor. Çünkü artık yine toplum bizi konumlandığı yerden bunları söyleyeceğim artık bir ailenin temelisin işte senin bir evim var yemek yapacaksın. Ütü yapacaksın çamaşır yıkayacaksın kocana hizmet edeceksin ve çalışacaksın ne yazık ki etkiliyor.”(K-13 ECS)

“hem erkek hem kadın için kişinin kendini bilmesi ile kendini geliştirmiş olmasıyla kişinin özgür olması ile ilgilidir kendini bilen bir kadınla kendini bilmeyen bir kadın bir olamaz. O yüzden de çalışma hayatını bunlarla etkileyebilir erkek eğitim almışsa topluma girmişse sosyal yaşantısına da herhangi bir şeyler katmış kendi eşinin çalışmasını sorun yaratmaz eşine güveniyordur o yüzden de problem yaratmaz.”(E-27 İT)

Evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkilemediğini belirten katılımcılar bu düşüncelerini, kadınların hem ev içi görevleri hem işlerini dengeleyebilecekleri, kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için çalışmaları gerektiği, evlilik iki kişilik olduğundan ev içi sorumlulukların da paylaşılabileceği görüşleriyle anlatmışlardır. Kadınların hem ev işlerini yapıp hemde kariyerleri için çabaladıklarını belirten görüşler ise şöyledir:

“...etkilemez çünkü ev haliyle evlilik ve iş bence birlikte yürüyebilir. Çünkü bizim kadınların genel şeyi vardır. Çocuk da yaparım kariyer de, geçmişten beri bilinen bir şey ben açıkçası onu düşünüyorum. Bir kadın hem evindeki işleri yapar, evliliği düzgünce yürüyebilir hem de iş yaşamındaki başarısını yükseltebilir diye düşünüyorum bunun birçok örneğini görebiliyoruz, direkt buradaki araştırma görevlileri hocalarımızdan işte onlar hem evliler hem kendi bölümlerinde çok iyi hocalar. Onun dışında işte annemi de göz önünde bulunduruyorum ev içinde işte babamla olan iletişiminden tutunda bizimle olan iletişimine kadar hem İşyerindeki iletişimi, bazen yanına gittiğimde görebiliyorum nasıl şeyler yaptıklarını görüyorum. İşte bunları yaptım, çok beğenildi, beni böyle gururlandırdılar gibi şeyler söylüyor. Ben açıkçası öyle düşünüyorum ikisi bir arada gidebilir pek bir etkisi olacağını zannetmiyorum.” (E-2 KT)

“...etkilememesi lazım, kadın çalışmak istiyorsa çalışmalıdır kendisinin de bir hayatı var sonuçta bir erkeğe bağlı olarak yaşaması doğru değil kendisinin de ihtiyaçları var yapması gereken şeyler var bence etkilememesi gerekiyor.”(E-7 EH)

“...etkilemez çünkü kadın bir işte çalıştığı zaman hem özgüvene artar toplumda bir yeri olduğunu hisseder dört duvar içerisinde kalmaktansa yaşamı daha farklılaşır o yüzden bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.”(E-8 El)

“...etkilemez çünkü evlilik sonuçta iki kişinin beraber aldığı bir karar iki kişinin birlikte yaptığı çalışmalar sonucu evde geçirilir temizlikte yapılır her türlü iş birlikte yapılabilir başka ihtiyaçları da giderilebilir. Sonuçta illa ki kadın şart değil sonuçta yani evlilik kadın iş yaşamındaki yeri etkilemiyor.” (E-14 KTT)

Toplumda evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkilediğine dair bir yargının mevcut olduğunu belirtip kendilerinin bu görüşe katılmadığını belirten katılımcıların görüşleri ise şöyle örneklenebilir:

“Genel olarak etkiliyor. Tabii ki de insanların gözünde çocuk yapmak ve kariyer yapmak ters orantılıdır, çocuğu olan bir insan kariyerinde yükselemez.” (E-1 KT)

“Kadın olarak etkilemez kadın için fark etmez çevresi olarak çalıştığı arkadaşlar olarak artık bu evlidir yanında artık eskisi kadar rahat konuşamazlar davranışlar biraz daha sıkıntılı oluyor işten kaynaklı da sıkıntı olabiliyor.” (K-17 SBGH)

“Bence etkilemeli yani evli kadın çocuğu var evinde oturacak yemeğini yapacak çocuğuna bakacak gibi bir düşünce var ama bana çok ters geri kafalılık bu ben nasıl çalışıyorsam benim eşim de çalışabilir yanlış bir şey değil üstüne doğru bir şey o da evde sıkılmaz bunu yaşamaz çalışır kendi çabaları ile bir yere gelir bir şeyler kazanır. Bu çok iyi bir şey bence.” (E-40 ECS)

Evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkilemediğini olayın kişide bittiğini ve kadınların eğitim düzeylerinin bunda etkili olduğunu vurgulayan görüşler ise şöyle örneklenebilir:

“Etkilemez kadın çocukta yapar kariyerde yapar bence etkilemez, olay kadında biter isterse çalışır istemezse çalışmaz.” (K-16 KTT)

“Bence etkilemez ama kişiden kişiye göre de değişiyor nasıl diyeyim sana, bazıları zor görüyor bazıları daha kolay atlatıyor. Aslında etkilemez bence hatta bazıları da çocuk beklentisi oluyor çocuktan dolayı yoruluyor, çalışmıyor bazıları da her ikisini de birlikte yürütebilir hem çalışmayı hem çocuğu hem evliliği.” (K-28 İT)

“Bu kadının kendi düşüncesi ile alakalıdır. Kadın evlilik sürecini çok erken yaşta benimsemişse meslek sahibi olamaz evinde oturur nakış örür örgü örür ama eğitim konusunda kendini geliştirmiş evlenmeden önce bir kariyer sahibi olmuşsa bu onun evlendikten sonraki hayatını da etkiler kadının hayata bakış açısı ile alakalıdır bu durum kendini yetiştirmesi ile alakalı bir durum bence.” (E-30 MD)

“Etkilemez kadın kafasına bir şey koyduysam mutlaka yapar ha bazı durumlarda olmayabilir ama genelde işte kadınlar işte çocuğuma bakıyorum kocam çalışsın gibi görüşündeler. Bence bu çok yanlış bir şey, iki insan hayatını birleştiriyorsa birbirlerine yardım etmek zorundadırlar. Her ne olursa olsun kendi egemenliğini korumak zorundayımdır çocuğuma katkı sağlamak zorundayım.” (K-31 MD)

Evliliğin kadının çalışma yaşamını etkilemediğini sadece arkadaş çevresi ve aile yaşantısından kaynaklı sorunların olabileceğini belirten sınırlı sayıdaki görüşler ise şöyledir:

“Şöyle söyleyeyim psikolojik olarak belki pek iyi gelebilir. Mesela daha yeni evlisinizdir 1 kişi iş yapıyor erkek iş yapıyor kadın ne iş yapıyor birbirlerine söyleyemedikleri bir sürü sorunları olabilir bu de ileride evliliklerini sarsabilir ama herhangi bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Aslında arkadaş çevresi aile yaşantısı bunlar bir tık da olsa sorun yaratacaktır kadına.” (E-5 EH)

“Kadın etkilemez kadın için fark etmez çevresi olarak çalıştığı arkadaşlar olarak artık bu evlidir yanında artık eskisi kadar rahat konuşamazlar davranışlar biraz daha sıkıntılı oluyor işten kaynaklı da sıkıntı olabiliyor.” (K-17 SBGH)

Kadınların çalışma yaşamındaki zorlukların bölgesel farklılıklardan da kaynaklandığını belirten katılımcının görüşü ise şöyledir:

“Bizim o taraflarda (doğu da) çok etkiliyor kadın ev kadını olsun çalışmasın çocuklarına baksın diye geçiyor sürekli, kadının başka bir hayatı yokmuş gibi davranıyorlar.” (K-18 SBGH)

Öğrencilerin kariyer ve cinsiyet ilişkilerine yönelik görüşleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bu alanda etkili olduğu görülmüştür. Evliliğin kadının iş yaşamındaki yerine etkileri incelendiğinde erkek öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini çocuk faktörüne ve evlendiği kişiye bağlı olarak etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kadın öğrenciler ise evliliğin kadınların iş yaşamındaki yerini etkilememesi gerektiğini vurguladıkları görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin kariyer ekseninde incelendiği bir diğer konu ise aile bireyleri arasında kariyerin önemine dair görüşlerdir. Eşler açısından kariyerin önemi konusunda katılımcıların ifadeleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.4. Eşler Açısından Aile Bireyleri Arasında Kariyerin Önemine Dair Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Evi geçindiren erkek olduğundan erkeğin kariyeri daha önemlidir’	3	12
‘Ailede kariyer konusunda kadın da erkek de eşit olmalıdır’	5	6
‘Kariyerin cinsiyetle bir ilgisi yok, yetenek ve eğitim ile ilgilidir’	2	7
‘Kadınların kariyeri daha önemlidir’	6	1
‘Ailede kariyerin önceliği önemli değil herkes gerekeni yapmalıdır’	2	3
‘Toplumda erkeklerin kariyerine önem verilmektedir ancak bu görüşe katılmıyorum’	1	1

Ailedeki bireylerin kariyerleri ile ilgili görüşler incelendiğinde erkek katılımcıların büyük bir çoğunluğunun babayı evin reisi olarak gördükleri ve erkeğin kariyerinin daha önemli olduğunu belirttikleri gözlemlenmiştir. Evi geçindirme işinin erkeğin görevi olduğunu belirten görüşler şöyledir:

“...erkeğin diye düşünüyorum çünkü evin direği olarak belirlenebilir erkekler... Yarın bir gün ben de baba olacağım sonuçta ben evlendiğim zaman eşimin çalışıp çalışmayacağı kendi seçimine bırakırım ama ben olduğum yerde sağlam bir kariyer yaparsam yeri geldiği zaman sadece ben çalıştımda bile karımı fazla yormak istemem. O yüzden benim kariyerimin daha ağır basması gerektiğini düşünüyorum o yüzden ben de erkeklerin kariyeri daha önemlidir, yarın öbür gün mesela hiçbir yerde bu görülmemiştir bir erkeğin işi bırakıp sadece evde oturduğunu karısınına tüm gün çalışıp eve geldiğini kimse görmedi, birazcık ters oluyor genelde bizim toplumda tam tersi oluyor ben birazcık erkeklerinin daha önemli olduğunu düşünüyorum bu konuda.”(E-2 KT)

“Erkeğin kariyeri daha önemlidir. Çünkü erkek gücü biraz daha elinde tutar, kadın gerektiği zaman çocuğuna bakıp evde kalabiliyorken erkek her türlü çalışması lazım. O yüzden de erkek olmasını isterim ve erkek sekize dokuza kadar çalışabilir bir de erkeklerin maaşı kadınlara göre daha yüksek olur.” (E-6 EH)

“...düşündüğün zaman bir tek babanın daha çünkü işte babanın garantili olması için ailenin refah düzeyi yüksek olabilmesi için Babanın Bir dükkanda olması gerektiğini düşünüyorum.” (E-8 El)

“...erkeğin biraz daha ağır basması gerekiyor. Onun sorumlulukları daha ağırdır çünkü. Mesela erkek evi geçindirmek zorundadır gibi.” (E-15 SBGH)

“Bence erkeğin kariyerinin daha önemli olması önemlidir çünkü onların erkeklik gururu vardır Ben daha yüksek maaşlı çalışayım diye söylerler.” (K-42 Bl)

Kariyer konusunda ailedeki tüm bireylerin eşit olduğunu belirtip herkesin kariyerinin önemli olduğunu ve eşitlik taraftarı olduklarını belirten görüşler ikinci sırada yer almıştır. Bu konudaki görüşler şöyledir:

“Sonuçta bir aile iki tarafında katkısı var o yüzden bu aile oluşmuştur, ikisinin etkisinin eşit olması gerektiğini düşünüyorum.”(E-7 EH)

“Bence eşit olmalı her şey. Kim ne yapabiliyorsa gidebilir yani. Çevremizde var başarılı evlilikler yürütenler de var. Yani öğretmen kendisi eşi profesör olmuş fizik tedavide bayan profesör Hacettepe’de mesela ama eşi ilk okul öğretmeni. Yani kariyer anlamında güzel götüren de var tabi.”(K-10 KTT)

“Aslında hiç fark etmez benim için hiçbir önemi yok önce herkese eşit kadın da belirli mevkilere gelebilir bir doktor ilkokul mezunu da alabilir. O yüzden bence bir önemi yok.” (K-16 KTT)

“Bence çocuktan tutun da anne babaya kadar hepsinin kariyer önemlidir tüm bireylerin yani mesela annenin de önemli babanın da kardeşin de kariyeri önemli hepsinin de önemli sonuçta kişiye saygıdan dolayı böyle bence.”(K-28 İT)

Kariyerin cinsiyetle bir ilgisinin olmadığını yetenek ve eğitim ile ilgili olduğunu belirten görüşler ise şöyledir:

“Benim için önemli olan kimin kariyerinde daha başarılı, kimin özgüveni daha yüksekse o kariyer yapsın, kim kendi daha gelişimine önem veriyorsa eğitime kim açıksa onun ilerlemesi lazım... O yüzden kişiye bağlı olmalı. Sonuçta bence bu işler kişiden kişiye değişir yetenek meselesi bence bu işler.”(E-1 KT)

“Ben bunda bir ayrım görmüyorum. Kim istiyorsa onun kariyeri önemli olabilir, yaşam biçimi nasılsa öyle devam etmelerini düşünüyorum oda kariyer olayının bir insani olay olarak düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum, eşitlik taraftarıyım ikisinin de kariyeri önemlidir kadının da bu konuda kendini ilerletmesi önemli diye düşünüyorum. O yüzden ikisinin de bu durumun toplumsal değil de kişisel olarak yapılması taraftarıyım, toplum istiyor diye değil kişi istiyor diye kariyer yapılmalıdır bence bu şekilde olmasını istiyorum ben öncelik olmamalı bence bu tarz durumlarda cinsiyete bağlı olmamalı.” (E-33 LV)

“...kadın ya da erkek fark etmez kim kariyer yapmak istiyorsa o yapıyordur neden daha önemli olsun ki eğitim akademik başarı seninki mi daha önemli benimki mi daha önemli kısmı biraz sıkıntılı kim yapmak istiyorsa o yapsın kariyeri şartlar neyi uygunsa o yapılmalıdır kimin durumu daha iyi ise kimin durumu daha uygunsa o kariyer yapılmalıdır.”(K-36 ET)

“Bence çalışıyorsak hepimizin kariyeri önemlidir ya da okuyorsak hepsinin önemli olduğunu düşünüyorum. Okul hayatında iş hayatında herkesin bir yerlerde olması lazım çalışmıyorsa da yaptığı her neyse, ne iş ise başarılı olması lazım.” (E-44 İST)

Kadınların kariyerinin önemli olduğunu, kadınların çalışınca daha özgür olduklarını ve psikolojik olarak da kendilerini daha iyi hissettiklerini vurgulayan görüşlerin yanı sıra kadınların çocukları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurarak kadınların kariyerinin daha önemli olduğunu belirten görüşler ise şöyledir:

“...kadının kariyeri daha önemli olmalıdır. Çünkü o gelecekteki çocuklara daha faydalı olacaktır, çocuklarla etkileşimi daha fazla olacaktır, çocukların üzerinde babadan daha fazla etkiye sahip olduğu için annenin kariyerinde önemli olduğunu düşünüyorum. İleride kızı olduğunda işte kız çocuğu işte annem hem kariyer yapmış hem bizi büyütmüş demesi çok daha güzel geliyor bana, işte erkeklere nazaran kadınlar daha çok yükselmeli ama işte erkekler sadece dışarıdaki işleri yapıp eve para getiriyorlar, erkekler sadece dışarıda çalışıp para kazandıkları için çok verimli değiller ama kadınlar çalıştıklarında hem dışarıda çalışıyorlar hem evin işlerini yapıyorlar, 2 işe birlikte yetiştirebiliyorlar. Kadınların öyle bir yeteneği var. O yüzden kadınların kariyerini daha önemli olduğunu düşünüyorum.”(K-3 KT)

“Şimdiye kadar yaşadığımız olumsuzluklardan kaynaklı tabii ki de kadının demek istiyorum ama bu durumda benim de erkek diyenlerden çok farkım olmayacağını düşünüyorum gerçekten mümkünse eşit olmalı ama bunun mümkünüğünü çok fazla göremediğim için keşke olsa da kadın olsa diye içimden geçen bu.” (K-13 ECS)

“Bence annenin kariyeri daha önemlidir. Hani bir söz vardır bir erkeğe eğitirseniz bir biri etmiş olursunuz ama bir kadını eğitirseniz bir toplumu etmiş olursunuz.” (K-23 GT)

“Bence kadınların daha önemlidir çünkü bir söz var kadınların özgür olmadığı hiç bir toplum özgür değildir o yüzden benim kız kardeşim olsun annem olsun her ortamda bir adım önde olmalarını isterim. Çünkü erkek her zaman en kötü durumda bile kendini koruyabilir ama kadın öyle değildir o yüzden kadınların kariyeri daha önemlidir.” (E-27 İT)

Aile kurumunda kariyerin önemli olmadığı ve herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmek zorunda olduğu görüşünde olan katılımcıların görüşleri şöyle örneklenebilir:

“Ben ailede kariyeri kabul etmiyorum, ailede anne baba ve çocuklar mevcut burada kariyer diye bir şey olamaz burada herkes gerekeni yapacak, paylaşacak iyi günde kötü günde beraber olacak odur eşler arasında da öyle bir şey olmaması lazım bence.” (K-21 EH)

“Hepsinin kariyeri bence önemlidir hem kadının hem erkeğin sonuçta para aynı yere geliyor borçları harçları aynı yer o yüzden benim için bir anlamı yok bir farklılık yok.” (K-31 MD)

“...ailede önemli olan bir durum değil, kadının da kariyeri önemlidir erkeğin de kariyeri önemlidir, eşit bir durum aslında ben de çok büyük bir kariyer yapabilirim eşim de çok büyük bir kariyer yapabilir bunun bir sınırı yoktur.” (E-41 Bl)

Ataerkil yapıdan kaynaklı toplumda erkeklerin kariyerine önem verildiğini ama kendilerinin böyle bir şey düşünmediklerini aksine kadınların öncelikli olması gerektiğini vurgulayan katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Babanın kariyeri bence daha önemlidir şimdi bizim o tarafa (doğu ya) göre düşünüyorum.” (K-18 SBGH)

“...bizim toplumumuzda erkek önde geliyor ama bence kadın olması daha önemli bizim toplumumuzda kadın erkekten daha fazla kazanıyorsa erkek kendini içgüveysi hisseder, hanım benden fazla kazanıyor gibisinden, nasıl yapsak bir mahçubluk durumu oluyor erkekte. Gerçi artık okuyan insanlar da öyle şeyler yok. Bir tık daha geliştiği için çok da sorun olmuyor gören geçiren kültür seviyesi yüksek olan kişilerde sorun olmaz. Benim için sorun değil eşim benden yüksek alabilir, hiç sıkıntı değil evin temizliğini birlikte yapıyorsak, aynı evi paylaşıyoruz, aynı yemekten

“yiyorsak o para da ikimizin yani eşimin fazla olmasının pek bir kıymeti yok benim açımdan çok önemli değil benim açımdan.”(E-4 ET)

Kariyer ve cinsiyet ilişkisinin bir diğer etkili olduğu alan ise eşler açısından aile bireyleri arasında kariyerin önemidir. Erkek öğrencilerin bu konudaki görüşlerinin ataerkil bir yapıda olduğu görülmüştür. Evi geçindirenin erkek olduğu ve bu sebepten de erkeğin kariyerinin daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kadın öğrenciler ise ailede kariyer konusunda kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğini belirtip illaki bir tercih yapılacaksa kadınların kariyerinin daha önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim ve kariyerin cinsiyetle ilişkisi incelendiğinde toplumsal cinsiyet rollerinin ne derece önemli olduğunu katılımcıların meslek seçimi ve cinsiyetin önemine dair sorulan sorulara verdikleri yanıtlardan anlaşılmaktadır.

Tablo 4.5. Meslek Seçimi ve Cinsiyetin Önemine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Meslek seçiminde fiziksel güç belirleyicidir’	11	18
‘Meslek seçiminde cinsiyet önemli değildir’	4	10
‘Toplumda mesleklerin cinsiyetine ilişkin bir yargı var ama ‘ben öyle düşünmüyorum’	2	3
‘Meslek seçiminde cinsiyet değil kişinin kendini geliştirmesi etkilidir’	-	1

Toplumsal cinsiyet rollerinin meslek seçimindeki etkisi göz önünde bulundurularak meslek seçiminde fiziksel gücün belirleyici olduğunu, herkesin her işi yapamayacağı ve kadın ile erkeğin fiziksel olarak bir olamayacağını vurgulayan ve bu konuda ilk sırayı alan bu görüşler katılımcıların cinsiyet konusundaki yargılarını yansıtan bir diğer örnek olması açısından önemlidir. Ayrıca erkek katılımcıların bu konularda görüş üretmiş olması da dikkat çekicidir. Katılımcı görüşlerinden örnekler şöyledir:

“...bazı mesleklerde olabiliyor mesela maden işçileri ya da daha ağır işlerde, İnşaat işlerinde onlarla kıyaslarsak hani ben bayanların ya da kadın işte çalışmasını istemiyorum, eşitlik olduğunu düşünmüyorum yani bir kadın inşaatta çalışmamalı bence.” (K-3 KT)

“...erkeklerin çoğunlukta kaba işlerde çalışabileceğini görebiliyoruz kadınlar açısından hafif işlerde çok zorlamayacak işlerde çalışmaları gerekiyor. Bu yüzden vücut yapısına göre biyolojik yapıya göre işlerin seçilmesi gerektiğini düşünüyorum.”(E-9 El)

“Fiziksel güç hariç her bayanın her erkeğin yaptığı işi yapabileceğini düşünüyorum yani misal inşaat kalıpcısının bayan olmasını istemem zor bir meslek bir yöneticinin bayan olmasını isterim herhangi bir zorluğu yoktur. Dediğim gibi sadece fiziksel güçler haricinde her türlü her iş yapabilirler.”(E-22 GT)

“Allah hepimizi eşit yaratmış ortalama zeka seviyemiz de hemen hemen herkesin aynı genetik olarak girersek kuvvet güç hesaplarına bazı mesleklerde tabii ki bayanların dezavantajlı olduğunu düşünüyorum yapması uygun olmaz. Bir fabrikada işçi olarak bir kadın çalışamaz ona ağır gelir yapamaz yapan yok mu vardır. Bu farklı bir konuama genetik olarak yapamaz kadınlar anatomik olarak yapamaz kadınlar bu ara işleri güç ve kuvvet isteyen mesleklerde olmaması lazım.” (E-40 ECS)

“...mesela bir kadın olarak gidip de bilgisayar teknisyeni ya da teknikerliği yapamam çünkü orada mesela bir bilgisayarın kasasını açıp onu kaldırıp götürmek ya da onları taşımak ben yapamam bir kadının da yapmasını istemem. Örneğin elektrik-elektronik bölümünde de yapılmasını istemem bir kadının kendine göre bir mesleği olmalıdır işte mühendislikler gibi kadının çok acıtmayacak meslekler bölümler vardır onların olması daha doğrusu kuaförlük gibi kadının yapabileceği belirli şeyler vardır ağırlık ya da kendinin kaldırabileceği meslekler vardır mesela yönetici olabilirsin ya da mühendis olabilirsin program yazarak ya da masa başında çalışarak ya da masa başında çalışıp doktorluk yaparak hemşirelik yapabilirsin.” (K-42 Bl)

Meslek seçiminde cinsiyetin önemli olmadığını, herkesin istediği her işi yapabileceğini belirten ve ikinci sırada yer alan katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...hiçbir önemi yok. Herkes istediği işi yapmalı, bir kadın devlet başkanı olabilir sanırım 90'larda Tansu Çiller olmuştu gerekirse cumhurbaşkanı olur. Gerekirse oto tamircisi olur istiyorsa her alanda çalışır isterse doktor hemşire olur fark etmiyor, kendini hangi alanda yetenekli görüyorsa o işi yapmalıdır. Böyle bir dönemde hala insanlara biçilen mesleklerin olması çok saçma bence.”(E-1 KT)

“...hiçbir şekilde bir işin cinsiyete bağlı olarak belirleneceğini düşünmüyorum, yani bir gün ben kalkıp aşçı olmak istiyorum mesela kadınların ağırlıklı olduğu bir iş o işi yapmak istiyorum çünkü benim kararım bu ben bu işi yapmak istiyorum dedikten sonra cinsiyetin önemi yok bence aynı şekilde bir kadının önceki sorularda da örnek verdiğim gibi taksici olabileceğini düşünüyorum ya da tır şoförü olabileceğini düşünüyorum. Bu konularda bir cinsiyet yoktur bence.”(E-2 KT)

“Bence yoktur bir baksanıza bir pilot kadın olabilir ki oluyor da uzaya gidenlerden kadınlarda var yani kadın ve erkek bence yapamaz dedi bir iş olmamalı oto tamircisi olan kadınlar bile var.”(E-19 HK)

“Bazı meslekler ağır olabilir bayanlar yapamaz ama şimdi teknoloji sayesinde onlar da açılmış durumda. Bence pek bir önemi yok mesela bir maden şirketine bir bayan patron olur erişilebilir ama kendi yapamayacağı şeyi yaptırır o yüzden hiçbir önemi yoktur.” (K-21 EH)

“Bence bu durum ülkemizde şu an kalktı Opet istasyonlarında şu an kadınlar çalışıyor kadın pompacılar var, her Opet de bir kadın çalışan görüyoruz artık bu demek oluyor ki ülkemizde her ne kadar kadına değer verilmezse de bazıları tarafından değer görülüyor kadınlar zaten baktığımız zaman kadınlar zaten erkeklerden daha güçlüdür bana göre böyle olduğu için Kadınların giremeyeceği hiç bir sektör yok bence biraz cesaret ve biraz toplumdaki sen yapamazsın elinin hamuruyla erkek işine karışmak gibi söylemlerin az olması lazım Bunlar olmasa bence kadınların yapamayacağı hiçbir şey yoktur.” (E-43 BI)

Toplumda meslek seçiminde cinsiyetin önemli olduğuna dair bir yargının olduğunu ama kendilerinde öyle bir durumun söz konusu olmadığını vurgulayan katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Bence hiçbir önemi yoktur ama bazı meslekler günümüz Türkiye'sinde sadece erkek profilinde kalıplaştırma olduğu için kadınları asla orada göremeyeceğimizi biliyoruz . Mesela inşaat makina mühendisliği çok az sayıları. Ben Antakyalıyım çok az sayıda var orada.”(E-14 KTT)

“...meslek seçiminde cinsiyet ayrımının olmaması gerekiyor. Kadın istediği her yerde çalışabilir ama bir madende bir inşaatta bir inşaat işçiliğinde çalışmayabilir zorlanabilir, günümüzde şu an İnşaat okuyorum ben İnşaat denetlemeye gittiğimiz zaman Ustalar dönüp bize bakınca kadınlar çok önemli değil, sevmiyorlar biz elimizde projelerle gidiyoruz ama dönüp bakmıyorlar bile ilgilenmiyorlar. Bizim buralarda mesela düzeltilmesi gereken problemler var kadınların de inşaata gidip çalışabileceğini öğrenmeleri gerekiyor.” (K-28 İT)

“Şu anda Türkiye'de var ama bana göre yok mesela ben daha öncesinde bir kadının şoför olamayacağını düşünüyordum, gördük ki oluyormuş yapınca oluyormuş. Bir kadın her şeyi yapabilir, kadın çıkıp inşaatta çalışabilir, siva yapabilir, tesisat projesi yapabilir, bir kadın Mimar olabiliyorsa İnşaat piyasasından bahsediyorum her şeyi yapabilir. Beyni olan insan her şeyi yapabilir düşünebilen insan her şeyi yapabilir ki görüyoruz yüksek mertebelerde kadınların

olduğunu görüyoruz iyi kararlar verdiklerini görüyoruz siyasetin içinde de aynı şekilde bunları sonra ki nesillere aktaracaklarına inanıyorum ben.” (E-29 İT)

Meslek seçiminde cinsiyetin değil kişinin kendini geliştirmesiyle ilgili olduğunu dile getiren katılımcının görüşü şöyledir:

“Günümüze baktığımız zaman şuan kadınların büyük büyük otobüsleri kullandığını görüyoruz, ağır işlerde çalışan kadınlarımızı görüyoruz, erkeklerin asla cesaret etmedikleri işlerde kadınların çalıştığını görüyoruz, bundan sonra da düşüncemin değiştiğini ben de görmüş oldum bu örneklerden sonra o yüzden değil meslek seçiminde her insanın, kendi gücünde yapabileceği bütün işlerde başarılı olabileceğini düşünüyorum.” (E-33 LV)

Eğitim, kariyer ve cinsiyet ilişkisinin incelendiği bir diğer konu ise meslek seçiminde cinsiyetin önemidir. Meslek seçiminde fiziksel gücün belirleyici olduğunu belirten katılımcıların çoğunluğunun erkek öğrenciler olduğu ve toplumun meslek seçiminde cinsiyetçi olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Yönetici pozisyonu ve cinsiyet ilişkisine yönelik katılımcıların görüşleri incelendiğinde yanıtların diğer alanlara nispeten daha az cinsiyet odaklı olduğu görülmüştür.

Tablo 4.6. Yönetici Pozisyonu ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
Yöneticilik cinsiyetle değil yetenek ve kapasite ile ilgilidir	11	18
‘Yönetici olarak kadınlar daha yeteneklidir’	4	4
‘Erkekler yönetici olması gerekir’	1	6
‘Sektöre ve mesleğe bağlı olarak yönetici kadrolarındaki kişilerin belirlenmektedir.’	-	2
‘Toplum yönetiminde erkekler yer almalıdır’	1	-

Çalışma yaşamında yönetici pozisyonlarında hangi cinsiyetteki bireylerin olması gerektiği yönünde katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtların sonucunda elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda katılımcılar büyük bir çoğunlukla yöneticiliğin cinsiyetle değil yetenek ve kapasite ile ilgili olduğunu vurgulayarak eşitlikçi görüşler sunmuşlardır. Bu yöndeki görüşler şöyle örneklendirilebilir.

“...benim için fark etmez sonuçta hep gülüyoruz erkek yönetici de var kadın yönetici de var bence bu iş becerisine bağlı bir durum.” (E-5 EH)

“...öyle ayrımcılık yapmıyorum. Her iki cinsten de olabilir kadın da olabilir erkek de olabilir benim için fark etmiyor.” (K-12 KTT)

“Bunun bir cinsiyeti yoktur, yöneticilik için cinsiyete gerek yok bence. Yani kadın erkek lgbt hiç fark etmiyor.”(K-13 ECS)

“...bunun cinsiyetle herhangi bir ilgisi yoktur ayırt edilemez ama şunu söyleyebilirim yönetici pozisyonlarında gerçekten çalışan birilerinin olması gerektiğini düşünüyorum ileriye görebilen biri olmalı ileriye göremiyorsa kadın da olsa erkek de olsa ne olur yöneticilik öyle basit bir şey değil yani herkes yapabilir kadın da yapabilir erkek de yapabilir ama dediğim gibi kişisel gelişimler daha ön plandadır.” (E-37 Mk)

“Şimdi çalışma yaşamında erkek de olmalı kadın da olmalı bir müdür kadın olamaz mı olabilir. Bir erkek nasıl olabiliyorsa kadın da olabilir bunun bir ayrımcılık ya da cinsiyet şeyine girilmemesi gerek bence.” (E-38 Mk)

Katılımcıların diğer bir kısmı ise yönetici olarak kadınların daha yetenekli olduğunu vurgularken kadınların iş konusundaki becerilerini belirten görüşlere yer verilmiştir. Bu doğrultudaki görüşler şöyledir:

“Kadınların olmasını istiyorum ben, kadınlar daha anlayışlı, bir derdin olduğunda daha gidip söyleyebiliyorsun bir erkeğe anlatamıyorsun çekiniyorsun bazı tabular olduğu için bazı dertlerini gidip de bir erkeğe anlatamıyorsun. Sıkıntılı oluyor durumlar kadınlar her türlü anlayışı oldukları için onlara söyleyebiliyoruz bu yüzden de kadınların olmasını istiyorum.”(K-3 KT)

“... kadın görmek daha iyi bu durumda sebebi ise kadın yukarıdan bakmaz, bende bir erkek olarak benimle yarışacağı bir şey yok. Bir erkek olsa yönetici çok daha sancılı olur yarıştırmaya kalkar. Bir erkek bir erkekle işte mesela patronun çirkin bir adam olabilir kişiliği çirkin olabilir. Senin güzel kişiliğini kıskanıp kıskançlıktan kaynaklı sana gıcık olabilir, öyle durumlar var bu gerçek maalesef yani ben kadın yönetici isterim, hiçbir şey olmazsa güzel güzel anlaşıyorum, saygısızlık olmasın kadınlar daha yönetiyor.”(E-4 ET)

“...radikal feminizm kadın önceliği taraftarıyım bir kadın olmasını isterim... Kadınlar daha duygu ve düşünce olarak erkeklerden daha geniş ve daha iyi olduklarını düşünüyorum erkekleri kötü demiyorum burada kesinlikle onların da iyi düşünenleri vardır. Bir erkek bir kadının düşüncesine

sahip olamaz ama bir kadın bir erkeğin düşüncesine sahip olabilir çünkü kadın bir evlat doğuruyor onun parçası olduğu için bir bağ kurabiliyor erkeklerden fazla olarak.”(K-32 LV)

“Ben şimdi baya baya kadınların olmasını istiyorum, kadınların girdiği her ortam güzel ve özeldir ortam inanılmaz derecede güzelleşir biliyor ama erkekte sınırlı kalabilir sınırlıdır.” (K-48 UT)

Yönetici pozisyonunda kadınların yetersiz olduğunu ve kadınların kaprisli yapılarından kaynaklı olarak erkeklerin yönetici olması gerektiğini belirten görüşler şöyledir:

“...erkekleri daha çok görmek istiyorum çünkü bir kadın olması benim nezdime de yetersiz o sebepten değil tabii ki de ben erkeklerle daha iyi ilişki kurabildiğim için aramızdaki iletişimin daha kaliteli olabileceğini düşündüğüm için, kadınlarla başarı yakalayamadım için o yüzden erkeklerin olmasını istiyorum.” (E-1 KT)

“...istersin ben dışarıda çok çalıştım bayan yöneticilerin kaprisleri hiç çekinmiyor o yüzden erkeklerin olmaz taraftarıyım erkek yöneticilerle yine iyi kötü anlaşabiliyor musun Bir tartışmaya bile girebiliyorsun haksız olduğu zaman ama bayan yöneticilerde ister istemez tartışmaya bile cesaret edemiyorsun karşıdaki yanlış bir şey söylüyor bile olsa onu söyleyemiyorsun kadınlarda.”(E-8 El)

“...erkek olmasını isterim yani erkek daha nasıl denir ona daha kimdir olaya bir kadının yönetici olarak kaale alır mıyım almaz mıyım pek emin değilim erkeklerin tavrı daha sert olabiliyor benim için nedeni bu.”(E-19 HK)

“...ben erkeğin biraz daha ön planda olması gerektiğini düşünüyorum kadınlar biraz daha duygusal davranan veriyorlar buna bağlı olarak da hatalarda yapılabilir erkeklerden daha yöneten kadınlar da var. Ben kadın erkek olarak bakmaktan ziyade insanın kişiliğine bakarım erkeklerde de iyi yönetici var kadınlarda da iyi yönetici var ama genelde kadınlar duygusal baktıkları için erkeklerin olmasını istiyorum.”(E-24 GT)

“Erkek olmasını isterim ben şimdi nasıl açıklayayım ben, erkekler alım satım işlerinde biraz daha girişken olurlar bir şey olduğunda erkek gidip soruyor sorguluyor biliyor ama bir kadın erkek kadar aktif değil bu yönde bizim ülkemizde kadın o kadar çok kendini öne sürmüyor bir şey olduğunda hemen erkeklerle konuşuyorlar erkeklere danışıyorlar, o yüzden erkeklerin olmasını isterim.”(E-25 ET)

Sektöre ve mesleğe bağlı olarak yönetici kadrolarındaki kişilerin belirlendiğini belirten katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Bence bu sektöre göre değişkenlik gösterebilir. Çünkü mesela bir erkeğin tekstil sektöründe de başka bir sektörde örnek vermek istemiyorum da çok bilgim yok Bir erkeğin çok çok iyi yönetici kadınlardan daha iyi olabileceğini bazı sektörler vardır. Aynı şekilde kadınların erkeklerden daha iyi yönetici sektörler vardır. Bence sektörden sektöre fark vardır.” (K-23 GT)

“Bu değişir mesleğe göre değişir bence. Mesela bizim branşımızda bir erkek yönetici olmalıdır ama atıyorum doktorluk olur, okul yönetimi olur, eğitim olur bunların yönetiminde kadınlar olsun isterim.” (E-26 ET)

Toplumda yönetici olarak erkeklerin olması gerektiğini belirten katılımcının görüşleri şöyledir:

“Bende bayanım ama erkeklerin olmasını isterim çünkü genelde toplumda hep erkekler bu şekilde bir yerlere gelmiştir eğer toplum böyle ilerliyorsa düzen buysa erkekler olsun hocam, düzen bozursa bir bayanın geçmesi daha iyi ama erkek olsun sürü kavramı gibi.” (K-20 HK)

Yönetici pozisyonu ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşler incelendiğinde kadın ve erkek öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yöneticiliğin cinsiyetle değil yetenek ve kapasite ile ilgili olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının en çok nüfuz ettiği alanlardan birini de aile ile ilgili konular oluşturmaktadır. Katılımcılara yöneltilen aile de yüksek gelirli işler ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşler incelendiğinde toplumsal cinsiyetin bireylerin düşünceleri üzerinde ne kadar etkili olduğu görülmüştür.

Tablo 4.7. Ailede Yüksek Gelirli İşler ve Cinsiyet İlişkisine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Toplumun beklentileri doğrultusunda erkekler daha yüksek gelir almalıdır’	6	19
‘Ailedeki tüm bireyler yüksek gelir almalıdır’	8	5
‘Yüksek gelirli işlerde çalışmak cinsiyetle değil yetenek, parayı kullanma becerisi ve eğitimle alakalı bir durumdur’	-	6
‘Aile de bunun önemi olmaz böyle bir ayrımın gereksizdir’	2	2
‘Kadın ailenin ihtiyaçlarını daha iyi bildiği için kadın daha yüksek gelir almalıdır’	2	-

Ailede yüksek gelirli işlerde kimin çalışmasının daha uygun olacağına yönelik katılımcılara yöneltilen sorulardan elde ettiğimiz yanıtlarda toplumun beklentileri doğrultusunda erkeklerin yüksek gelir alması gerektiğini belirten görüşlerin ilk sırada yer aldığı ve bunu erkek katılımcıların yoğunlukla belirttiği görülmektedir. Bununla ilgili örnekler şöyledir:

“Babamın çalışmasını istiyorum, genel olarak toplumda erkekler olmalı diye bir algı var.”(E-1 KT)

“İşin içinde yüksek gelir girince bu da yüksek bir verim anlamına geliyor daha çok yorgunluk olacağını gösterir. Ben açıkçası erkek tarafının almasını düşünüyorum Çünkü bir erkeklik onuru vardır, atıyorum ben evlendiğim zaman 3 milyar alıyorsam eşim 10 milyarlık bir işe girerse bu benim onurumu bozar. Yani beni birazcık psikolojik olarak etkiler ama ben 10 milyar alırsam eşim 3 milyar alırsa ben bunu dert etmem çünkü toplumun bize göstermiş olduğu bir algı var. Erkeğim ben her zaman da yüksek bir maaş almam gerekiyor, benim eve daha fazla katkı sunmam gerekiyor. Bu birazcık bize de aşılandı yalan olmasın, bu yüzden ben erkeğin daha fazla maaş alması gerektiğini düşünüyorum.”(E-2 KT)

“Erkeğin çalışmasını uygun görüyorum...Erkekler eşlerinden daha az alırlarsa biraz ezik olurlar, kendini kötü hissediyorlar o yüzden yani.” (E-6 EH)

“Bence erkeğin alması gerekiyor çünkü kadınlar da olsa iyi olur ama benim düşüncem erkeklerin alması niye erkekler çünkü bunun örneğini görüyorum çevremde, dayımdır amcamdır kuzenlerimdir kadınlar biraz daha fazla para alınacak daha fazla parayı hakim olunca sanki her şeyi kendileri yapabiliyormuş gibi her şey kendini karar veriyormuş gibi bir havaya görünüyorlar sen olmasan da ben yaşarım gibi bir şey oluyor o kadınlarda mevcut maalesef o yüzden de erkeklerin olmasını tercih ediyorum erkek mecbur yapmak zorunda o sorumluluk erkeğe verilmiş zaten ama kadın öyle bir sorumluluğu yoktur yine paylaşabilir ama öyle bir mecburiyeti yoktur o yüzden erkeğin olmasını istiyorum.” (E-27 İT)

“Bence erkeğin çalışması daha uygun çünkü geçinme geçim sorumluluğu olan yükümlülük hep erkektedir haliyle gelir düzeyinin yüksek olması daha iyi olmalıdır söz hakkının daha yüksek olması gerekiyor. Bu yüzden de erkeğinin olması daha iyidir çünkü kadınlarda ego var ben de kazanıyorum senden geri kalan yerim yok.” (E-46 İST)

Ailedeki tüm bireylerin yüksek gelirli işlerde çalışması taraftarı olan katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Öyle bir düşüncem yok kim çalışacak kim çalışmayacak, zaten çalışan zekası olan yeteneği olan gider çalışır yüksek gelirli çalışacaksın diye bir şey olamaz yani eğer bir tercih yapacaksak ikimiz de çalışalım.” (K-21 EH)

“Çalışsın hiç sorun değil anne baba olarak soracak olursanız ben ikisi arasında bir farklılık olduğunu düşünmüyorum.”(K-23 GT)

“Bence hiç fark etmiyor evde 4 kişi yaşıyorsa hiç fark etmiyor. Sonuçta o para aynı eve geliyor erkek kardeşim babamdan yüksek maaş alırsa sorun olmaz kadında yüksek maaş alabilir; Örneğin yakınlarında örnek verecek olursam kuzenimin eşi polis ama karısı Mimar eşi daha çok para alıyor Bu eğitimle alakalı bir durum.” (K-28 İT)

“Benim açımdan kadın da yüksek maaş alabilir erkek de yüksek maaş alabilir ama kadının erkekten daha yüksek maaş alması toplumda ayıp sayılabiliyor. Ben buna katılmıyorum öyle bir ön yargı toplumumuzda maalesef var ama benim için hiçbir şekilde fark etmiyor. İkisi de yüksek maaş alabilir.” (K-39 Mk)

Katılımcıların diğer bir kısmı ise yüksek gelirli işlerde çalışmanın cinsiyetle bir alakasının olmadığını yüksek gelir elde etmenin yetenekle bağlantılı olduğunu belirtirken parayı kullanma becerisi ve eğitimle alakalı bir durum olduğunu vurgulamaktadırlar.

“Bunu biraz yapı ile alakalı bir şey hangisinin yönetme becerisinin olduğuna bağlı parayı iyi kullanabilen olmalı bence.” (E-9 El)

“Ben abimin çalışmasına uygun görüyorum abimin ticari zekasına çok sana güveniyorum. Onları yani anne ve babamı hiç öyle değerlendirmedim ama abimi bu konuda önde görüyorum. Pratik zeka olarak abime güvenirim.” (E-19 HK)

“Aslında o cinsiyetten ziyade başarıyla alakalı gibi bir şey olmalı bence biraz.”(E-22 GT)

“Eğitim düzeyi daha yüksek olan kişinin çalışmasını isterim sebebi de daha doğru kararların alınabilmesidir. İki kesiminde eğitim düzeyi eşit ise ne olmalıdır kendi aralarında karar verirler.” (E-34 OT)

Farklı bir bakış açısıyla olaya bakan katılımcılardan bir kaçı ise ailenin ihtiyaçlarını daha iyi bildiği gerekçesi ile kadının daha yüksek gelir alması gerektiğini belirten görüşler şöyledir:

“...bence kadın olmalı çünkü kadın hem evine daha çok düşkündür perdesidir tabağıdır, odur budur her şeyle ilgileniyor düşünüyor ama bir erkek bunu düşünmez, kadın daha ince düşündüğü için hani evdeki eksikleri evdeki alet edevatı daha iyi bildiği için yüksek gelirli olmasını isterim mesela eksikleri temin etmek ister için yüksek parası olursa daha güzel olur.”(K-3 KT)

“Ben annemin yüksek gelirli olmasını isterim yani bence kadın yüksek gelirli işte çalışması bence daha iyi az önce dediğim şey de erkek yüksek gelir alırsa daha iyi demiştim ama bizim ailede annemin yüksek gelirli olmasını istiyorum benim ailem de annem de daha çok para olmasını güç olmasını istiyorum para zaten güçtür o güç annemde olursa o zaman daha iyi yaşayacağımızı düşünüyorum.” (K-20 HK)

Aile de yüksek geliri kimin aldığına önemi olmadığını ve böyle bir ayrımın gereksiz olduğunu belirten görüşler ise şöyledir:

“...yüksek gelirli işler de kimin çalıştığının hiçbir önemi yoktur aile kavramında kimin üstüne olduğunu da önemi yoktur.” (E-30 MD)

“Benim için kadının yüksek maaşlı olması bir ilişkiyi etkilemez. Bunun bilincinde olunması gerekiyor zaten ilişki sırasında ya da ilişki öncesinden de bunların konuşulması lazım ilişkide maddiyatın önemli olmadığını düşünüyorum.” (E-33 LV)

“Yani bunun için bir cinsiyet ayrımı yapmak benim için çok yersiz. Yani şöyle düşünün bir akademisyen kadın ya da erkek bir akademisyen birinin birinden daha fazla para alma durumu söz konusu değil ikisi eşit şartlarda, belki girdiği ders sayısında verdiği kursa göre ya da ünvanına göre miktarda değişiklik olabilir.” (K-13 ECS)

“Çocukların almasını uygun görüyorum anne baba olarak hiç fark etmez.” (E-14 KTT)

Son olarak ailede yüksek gelirli işler ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşler incelendiğinde; erkek öğrencilerin geleneksel bir tutum sergiledikleri ve toplumun beklentileri doğrultusunda erkeklerin daha yüksek gelir getiren işlerde çalışmaları gerektiğini kız öğrencilerden daha fazla vurgulamışlardır. Kadın öğrenciler ise daha eşitlikçi bir görüş sergileyip ailedeki tüm bireylerin yüksek gelir getiren işlerde çalışmaları taraftarı olduklarını erkek öğrencilerden daha fazla vurgulamışlardır.

4.4. Aile İçi İlişkiler ve Cinsiyet

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin aile içi ilişkiler ve cinsiyet ilişkisine yönelik görüşleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin burada da kendini nasıl var ettiğini görmekteyiz. Ebeveynlerin farklı cinsiyetteki çocuklarına tutum ve davranışları, ev işlerinin cinsiyete göre belirlenmesi, ailede alınan kararlarda eşlerin söz hakkı konusundaki görüşleri ve evliliklerde çocuk sahibi olma konusundaki görüşleri incelendiğinde elde ettiğimiz veriler doğrultusunda öğrenci görüşlerinin kendi içerisinde de farklı alt kategoriler oluşturduğunu görmekteyiz. Aile içi ilişkiler ve cinsiyet ilişkine yönelik bu sorulardan elde ettiğimiz alt kategoriler aşağıda tablolar şeklinde gösterilmiştir.

Aile içi ilişkilerde cinsiyet konusu ebeveynlerin farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik davranışları açısından da incelenmiştir. Bu konuda katılımcıların yanıtları incelenmiş ve aşağıdaki kategorilere ulaşılmıştır.

Tablo 4.8. Ebeveynlerin Farklı Cinsiyetteki Çocuklarına Yönelik Davranışları Konusunda Katılımcı Görüşleri

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
'Ebeveynlerimizin davranışları cinsiyetçi değil'	7	11
'Ebeveynler cinsiyetçi davranışlar ve erkekleri kayıran bir tavır sergilemektedir'	10	6
'Toplumda cinsiyetçi bir yargı var 'ama ben katılmıyorum'	2	3
'Ailemde öyle bir durum yok ama doğu da bu tarz davranışlar gözlenebilmektedir'	1	2
'Bazı ailelerde farklılık var kız çocuklarına biraz daha hassas davranılmaktadır'	-	3
'Cinsiyetçi tavır aileden aileye değişmektedir'	-	2
'Cinsiyete göre değil ebeveynin düşünce yapısına göre davranışlar değişebilmektedir'	-	2
'Cinsiyet ayrımcılığı eski bir yargıdır'	1	-

Ebeveynlerin farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik davranışlarına ilişkin görüşler incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu anne ve babalarının cinsiyetçi bir tutum sergilemediklerini ve tüm çocuklarına eşit davranıldığını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin cinsiyetçi davranışlar ve erkekleri kayıran bir tavır sergilediklerine yönelik görüşler ikinci sırada yer alırken bu konuda kadın katılımcıların daha fazla ifade ürettiği dikkat çekmektedir. Bu katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...farklılık yok eşit davranıyorlar ikimize de erkek veya kız olarak baktığımızda bir ayrımcılık gözlemlemiyorum ama belki kendi işlerinde vardır. Onu tam olarak bilemem gözlemlediğim kadarıyla hani bir farklı görmüyorum, her konuda eşit olduğumuzu düşünüyorum.”(K-3 KT)

“...cinsiyetten dolayı ben erkeğim artık kız kardeşin var gibisinden yani ben yaşamadım görmedim bizimkilerden. Bize eşit davranıyorlar yani bana nasıl davranıyorlarsa işte dersane olsun, eğitim konusunda olsun, normal harçlık konusunda olsun hepimize eşit şekilde davranıyorlar. Hiçbirimize üstün davranmıyorlar.”(E-7 EH)

“...hiçbir ayrımcılık görmedik her zaman söyledikleri şey bir erkek neyse siz de o'sunuz 1 erkek ve 1 kız her konuda eşit haklara sahiptir ve her zaman eşittir, erkeklerden eksik olmadığımı söylenildi fakat fiziksel olarak bir erkek kadar iyi araba kullanmayı öğretti babam, toplumun da göstermiş olduğu Ataerkil zihniyet vardır kız çocuğusun her şeyi çok iyi bilmen gerekiyor dediler ve şu an bir erkekten daha iyi araba kullandığımı herkes söylüyor daha iyi lastik değiştirdiğimi söyleyebiliyorlar, bir kaportayı açtığında bir sorun olduğunda neyin ne ile ilgili olduğunu bilen bir insanım herhangi bir ayrımcılık söz konusu olmadı sürekli eşitlik ile büyüdük biz eşit bir şekilde büyüdük.”(K-23 GT)

“Herhangi bir farklılık görmüyorum ya da hissetmiyorum eşit bir davranış söz konusu, ailenin çocuğa yaklaşımı tutumu güvenlik konularında eşit olduklarını düşünüyorum herhangi bir farklılık sezmedim görmedim.”(E-34 OT)

“Ben bir farklılık olduğunu düşünmüyorum çünkü ablam da zamanında üniversite okuyordu bana gösterdiği ilgiyi hoşgörüyü ya da esnekli aynı şekilde bana da gösteriyorlar, maddi açıdan da manevi açıdan da aynıyız. O farklılıkları hissetmedim ben, harçlık olarak aynı parayı aldık düşük not aldığım da önemli değil dönemin uzaksa da olur çok önemli değil, yarım dönem ya da bir dönemin uzar hiç sorun yaşamadık biz, ablam evli Maraş'ta şu an kendisi evli olduğu için çok fazla yanında kalmıyoruz ben de ablam da ikimiz de eve çok geç saatlerde eve gelmiyoruz en geç 7-8 gibi evde oluyorum ben de.”(E-43 Bl)

Ebeveynlerin davranışlarında bir ayrımcılık olduğunu ve erkek çocuklarına öncelik verildiğini, zaman zaman kendi yaşantılarına zaman zaman da sosyal çevreye atıfla, dile getiren katılımcıların görüşleri ise şöyle örneklenebilir:

“Tabii ki var erkek çocuğun yaşantısı biraz daha serbest oluyor, istediği kararları alabiliyor, kısıtlanmıyor çocukken bile oyun oynarken istediği saatte eve gidebiliyor, akşam istediği vakitte eve gidebiliyor. Kız çocukları daha çok evde tutuluyor dışarıya salınmıyor, ev işleri yaptırılıyor

kızlara. Sokaklar daha tehlikeli olduğu için şimdi kız çocukları daha fazla içeride tutuyorlar eskiye oranla.”(E-1 KT)

“Tabii ki bir farklılık var. Özellikle annemin davranışlarında bir farklılık var bunu şöyle açıklayayım size erkeğin toplumda konumlandırıcı ile ilgili bir durum annemin yanında bir erkek çocuğun daha kıymetli daha önemli birden annemin özellikle bir kardeşimden yana bir tavır tutum sergilediğini söyleyebiliriz Yani bunu hem ev içindeki davranışlarından tutun da babamın ya da erkek kardeşimin eve girdiğinde benim yapmam gerekenleri kadar bir ayırım bir bir tutum sergilediğini söyleyebiliriz babamın bu konudaki tutumu Anneme göre nispeten daha beni kayıran bir yerde olduğunu düşünüyorum.” (K-13 ECS)

“...farklılık olarak şey vardı o erkek çocuğu olduğu için çok fazla sıkıntı yaşamadım gece geç saatlerde bile eve gelebiliyordu. Nasıl olsa erkek çocuğu başına bir şey gelmez ama ben o kadar çok dışarıda kalamadım belli bir saatten sonra eve dönmek zorunda kalıyorum kız çocuğu başıma herhangi bir şey gelmesin diye bize güvenseler bile çevreye güvenmiyorum klasik lafları var.” (K-16 KTT)

“Tabii ki farklı olduğunu düşünüyorum erkekler toplumsal hayatta biraz daha dirençli ayakta durabilme özelliğine sahiptirler Kendi başlarına çeşitli mücadeleler verebilirler Ama kızlar gelişim çağlarında biraz daha hassas ve duygusal olabiliyorlar Bu sebepten dolayı onlara karşı yaklaşımlar tutum ve davranışlar uyarı ve ikazlar biraz daha hassas ve daha ince biraz daha yumuşak olabiliyor Bu sebepten dolayı kadın ve erkek arasında birtakım farklılıklar olabiliyor toplumda kız ve erkek çocuklarına karşı yaklaşımlar da böyledir.” (E-30 MD)

Anne ve babalarından ziyade toplumda ayrımcı bir yargının olduğunu belirten katılımcıların kendilerinin bu görüşte olmadıklarını belirten görüşleri şöyledir:

“...çevremden gördüğüm kadarıyla aileler kız ve erkek çocuklarına farklı davranıyorlar ben evlendim ve boşandım hiçbir şekilde böyle bir farklılık olmadı Hep annem babam benle kız kardeşimi aynı davrandılar Annemin erkek kardeşinin ailesinde görüyoruz bunları. Erkekler hep üstte tutulur el üstünde olur.” (K-17 SBGH)

“...erkekler toplumsal hayatta biraz daha dirençli ayakta durabilme özelliğine sahiptirler Kendi başlarına çeşitli mücadeleler verebilirler. Ama kızlar gelişim çağlarında biraz daha hassas ve duygusal olabiliyorlar Bu sebepten dolayı onlara karşı yaklaşımlar tutum ve davranışlar uyarı ve ikazlar biraz daha hassas ve daha ince biraz daha yumuşak olabiliyor. Bu sebepten dolayı kadın ve

erkek arasında birtakım farklılıklar olabiliyor toplumda kız ve erkek çocuklarına karşı yaklaşımlar da böyledir.” (E-30 MD)

“Tabii bir farklılık var farklılık olduğunu düşünüyorum kız ve erkek çocuğu arasındaki fark kültürümüzden dolayı bir farklılıklar oluyor.” (K-48 UT)

Kız ve erkek çocuklarına yaklaşımın aileden kaynaklı olmadığı sorunun bölgesel olduğunu belirten katılımcılar görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“...ben açıkçası pek bir farklılık olduğunu düşünmüyorum şöyle söyleyeyim, bana verilen değer ile diğer kız kardeşim olsun ablam olsun ağabeyim olsun verilen değer ile aynı olduğunu düşünüyorum, imkanların da aynı olduğunu düşünüyorum. Çünkü zamanında ben de doğuda yaşadım, orada doğup büyüdüm. Oradaki insanlar genelde kız çocuklarını fazla okutmaya meyilli değiller, okutmazlar kızları en fazla ilkokulu bitirdikten sonra alıp evlendirirler, benim babam ve annem aksine öyle bir şey yapmadılar ablamı direk söylemek istiyorum lise bittikten sonra ablamı üniversiteye yolladılar, ablam 2 yıllık bir bölümden mezun hale okumak istediğinde annem babam ona yardımcı olmaya çalışır sınava girebilirsin tarzında şeyler söylüyorlar.” (E-2 KT)

“Biz doğuluyuz doğuda çok fazla ayrıldılar. Erkekler her zaman ayrılır Bir tık daha öndedirler kız çocuklarına göre, biz hissettik bunu mesela hangi yönlerde farklıdırlar her yönden farklılık vardır önce erkek gelir onların istekleri daha önemlidir.” (K-18 SBGH)

Ebeveynlerin çocuklarına davranışlarının farklılık gösterdiğini ve kız çocuklarına daha hassas davranıldığını ifade eden katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...kız çocuğun biraz farklı oluyor kız çocukları her işi yapamaz kız çocukları nadirdir kırılıgandır başarılı olamaz anne babanın sürekli kanatları altında kalırlar ama erkek çocukları yapabilir başarabilir benim oğlum her şey yapabilir tarzında cümleler kurulup öyle yetiştirildikleri neden dolayı o yönde bir toplumsal gerçeğimiz.” (E-8 El)

“Babam da annem çok kibar insanlardır ama kız kardeşime daha kibar daha hassas davranıyorlar şöyle söyleyeyim şimdi erkek çocuğu ile kız çocuğuna verilen tepkilerin bul olmasını bekleyemeyiz Çünkü kız çocuğuna daha korumacı yaklaşıyorlar kız çocukları biraz daha muhafaza edilebilir.” (E-14 KTT)

“...kızlar daha narin olduğu için bir de daha az oldukları için daha çok üstlerinde dururlar şöyle söyleyeyim. Biz 6 erkek 2 kız kızlardan bir tanesi şu anda evli diğeri daha küçük mesela biz beş

erkeklik bir kız vardı küçük kardeşimizin üzerine titrerler de tek kız olduğu için daha çok severlerdi ailem baskı olarak erkeklere daha çok baskı kuruyorlar açıkçası.” (E-24 GT)

Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına karşı davranışlarının farklılık göstermesinin başka bir sebebinin ailelerin yapılarıyla ilgili olduğunu ve durumun aileden aileye değiştiğini belirten görüşler ise şöyledir:

“...gözlemlediğim kadarıyla babam da bir farklılık var böyle genelde miras konusunda özellikle böyle konularda konuşulduğunda aile içerisinde buna ne olduğunu görüyorum erkek çocuğa farklı düşer kız çocuğa farklı düşen miras öyle düşünür ben bunu reddeden bir insanım bunu istemiyorum ablam zamanında çalışmış o eve yardımcı olmuş. Onun benden çok fazla söz sahibi olması olduğunu düşünüyorum anne tarafım da öyle bir şey yok baba tarafında farklılık olduğunu düşünüyorum.” (E-38 Mk)

“Aileye göre değişir aslında çoğu yerde mesela kızlar daha çok kısıtlanıyor çoğu yerde daha serbestler kızlar hangi alanda kısıtlanıyorlar mesela giyim kuşam alanında genellikle kısıtlanıyorlar, eşleri tarafından da kısıtlanıyorlar erkek hemcinsini kıskanır sahiplenme duygusu vardır yani kıskanmakta bence haklıdır ama dışarıya göre.” (E-46 İST)

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranışların cinsiyete göre değil de düşünceye göre değiştiğini ve bireyin kendini geliştirmesine bağlı olduğunu belirten katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Bize davranışları şöyle cinsiyete göre değildi, düşünceye ve yaklaşıma göre yaklaşırlar bize. Benim yaşıma itibarıyla zihinsel düşüncelerim oturduğu için bana daha olgun yaklaşıyorlar diğer kardeşlerim ergenlik çağında olduğu için daha çocuksu çağlarda oldukları için onlara daha alımlı daha anlayışlı yaklaşıyorlar. Aslında cinsiyet farklılığı yok kendi ailem için konuşuyorum aktivite olarak herhangi bir kısıtlamamız yok.”(E-22 GT)

“...bir insan nerede oturup nerede kalkacağını nerede nasıl konuşacağını biliyorsa o insana kimse karışmaz. Mesela bizim aileden örnek vereyim biz iki erkek kardeşiz abim elektrik elektronik mühendisi mezun oldu, iş arıyor şu an kendisi geceleri gece hayatını çok seviyor gece geç gelir eve. Ben öyle değilim, ben ev kışuyum diyebilirim bana karşı davranışları ile abime karşı olan davranışları biraz farklılık gösteriyor haliyle.” (E-29 İT)

Geçmişte ailelerin tüm çocuklara müdahale ettiğini kız erkek farkı gözetmeden hayatlarına müdahale edildiğini belirten bir katılımcının görüşleri ise şöyledir:

“Farklılık şöyle olabilir eskiden onların zamanında zaten öyleydi çalışmamız istenmezdi bayanların, oğlanların çalışması normal karşılanırdı manevi açıdan bir farklılık yoktu akşam dışarı çıkamadık. Biz erkeklere bile baskı vardı yaşadığımız zamanda kızlara olması gayet normal de bence o zamanki kafa yapısına göre topluma göre yaşam tarzına göre öyleydi insanlar da normal karşılanıyordu.”(K-21 EH)

Aile içi ilişkilerde cinsiyet konusu ebeveynlerin farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik davranışları incelendiğinde erkek öğrencilerin kendi ebeveynlerinin davranışlarının cinsiyetçi olmadığı yönündedir. Kadın öğrencilerin ise ailelerinde cinsiyetçi bir durum olduğu ve erkek çocukları kayıran bir tavır sergilendiği tespit edilmiştir.

Aile içi ilişkilerde cinsiyet konusunda ebeveynlerin farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik davranışları kadar önemli olan bir başka alan ise ev işlerinin cinsiyete göre nasıl şekillendiği konusudur.

Tablo 4.9. Ev İşlerinin Cinsiyete Göre Şekillenmesine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Ev işleri cinsiyete göre belirlenmemeli ve herkes her işi yapmalı’	15	11
‘Toplumda ev işleri paylaşımı konusunda cinsiyetçi bir yargı var ama ben katılmıyorum’	5	7
‘Erkeklerin ev işlerine karışmaması gerekir’	5	2
‘Cinsiyetçi işbölümüne dair bir yargı eskiden vardı’	2	-
‘Kadınların isteği doğrultusunda işbölümünde ayrım çıkıyor’	-	1

Ev işlerinin cinsiyete göre şekillenmesine yönelik katılımcıların görüşleri incelendiğinde büyük bir çoğunluğu ev işlerinin cinsiyete göre belirlenmediğini ve herkesin her işi yapması gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşlerden örnekler şöyledir:

“...ben temizlik yapıyorsam annem ya da babam ya da eşim ya da oğlum hepsi yapmak zorunda aslında, sonuçta o evin sorumluluğunu hep beraber alıyoruz, tek bana ait ya da kocama ait değil bu hepimize ait bir durum aslında bunlar eşit olmasını da istiyorum, hani herkes şey yapabilsin.”(K-3 KT)

“...belirlenmeli sonuçta hepimiz ortak paydadayız bu evde hepimiz aynı görevi yapabiliriz Mesela benim eşim yemek yapıyor Ben okuldan geç geldiğim zamanlarda sağolsun yemeğimi yapıp

getiriyor. Bir de ben bayanım diye yemeği ben yapmak zorunda değilim herkesin kişiliğine karakterine göre değişiyor bunlar.” (K-12 KTT)

“Bence belirlenmemeli herkes yok ben erkeğim bu işi yapamam dememeli.” (E-19 HK)

“Bence hiçbir zaman belirlenemez bizim evde mesela halıyı ben yıkıyorum evi ben temizliyorum annemi tek yaptığı şey yemek yapmak başka da bir şey yok.” (E-25 ET)

“Kesinlikle belirlenmez nasıl ki ben erkek işi dediğimiz otomotiv işi olarak görüyorsan dışarıda bir şey yapabiliyorsan bir erkekte istediği sürece bence evdeki işleri yapabilir.” (K-35 OT)

Ev işlerinin toplumsal bir yargı ile kadına atfedilen görevler arasında olduğunu ve kadının ev içine sıkıştırıldığını belirten katılımcıların bir kısmı bu genel yargıya katılmadıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

“...genelde belirleniyor kadınların ev işlerine daha yatkın olduğu düşünülüyor. Bu yüzden mutlak olarak kadınların ev işlerini yapmasını isteniliyor, erkeklerin ise dışarıda çalışsın eve ekmek getsin kadında dizini kırsın evreninde temizliğini yapsın yemeğini yapsın bu isteniliyor toplumda, ama benim şahsi düşüncem herkesin her işi yapması, herkes her şeyi yapmalıdır. Herkes kendi yetenekleri, kendi istekleri doğrultusunda kendine bir kariyer çizmelidir. Bence bir ayrım yapmadan erkek kadın fark etmeden ikisi birlikte iş yapmalıdır. Kadın kendi isteğiyle her şeyi yapmalıdır, evde oturmak istiyorsa buna kendi karar vermelidir, CEO olmak istiyorsa kendi karar vermelidir, toplumda kadına ve erkeğe farklı işler verilmiştir. Kadın dediğin bu bu işleri yapar. Erkek dediğin de bu bu işleri yapar diye bir yanılgı var maalesef. Sonuç olarak benim açımdan ev işlerinde bir cinsiyetin olması yanlış herkese işi yapabilmeli, herkes elini taşın altına koymalı.” (E-1 KT)

“Bence belirlenemez ama toplumda genellikle ev işleri denince genelde direk akla kadınlar geliyor bu niye böyle bilmiyorum ama genelde elinin hamuru denilen bir terim vardır. Elinin hamuru deyince akla kadın geliyor, bana sorarsanız erkek de kadın da ikisi de ev işlerini yapmalı, erkek ev işlerinde yardımcı olmalı kadına bana soracak olursanız ben mesela bazen evden çok geç çıkarım, uyandığım zaman evde kimse olmaz annem yoktur, ablam yoktur, kimse yoktur kahvaltımı yaparım...” (E-2 KT)

“Ev işleri bence hiç böyle belirlenmez ama tabi nasıl derler toplumun belli bir kuralları var. İşte erkek cam silmez, kapı silmez falan diye ama yapanlar da var. Yani görüyorum çevremde. Komşumu görüyorum eşi cam da siliyor falan yardım eden eşler de görüyorum yani.” (K-10 KTT)

“Bence belirlenmez ama çok yaşadığımız bir sorun benim annem çalışıyorum mesela akşam geldiği zaman çoğu iş duruyor birikiyor onlarla uğraşiyor bunlarla uğraşiyor yemek yapıyor. Çok zor oluyor annem İçin ben bile bazen babama ve kardeşime kızdığım zamanlar oluyor bence bu çok yanlış iki tarafın da bu işleri yapması lazım.” (K-31 MD)

“Bana göre belirlenmemesi gerek ama yaşadığımız toplumda ne yazık ki bu böyle, ben kendimden de örnek vereyim yeri geldiğinde kardeşime bunu yap onu götür diyorum bu olmaması gereken bir durum ama maalesef toplumdan gördüğümüz kadarıyla yapıyoruz.” (E-38 Mk)

Ev işlerinin cinsiyete göre belirlendiğini ve erkeklerin ev işlerine dahil olmasını istemediklerini belirten katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Bence olmalı kadının işine bir erkek karışmamalı ben bu görüş deyim kadının ev işini erkeğin kesinlikle karışmamasının istiyorum.”(K-18 SBGH)

“Tabii ki de bence belirlenmeli. Çünkü erkeğin yapacağı iş vardır Türkiye olarak bir erkek cam falan silemezsiniz bulaşık falan hani belki o da hasta olduğumuz zaman bir erkeğe güvenip iş verersen bence o iş yapılmaz güzel yapamaz bir bayan alışmıştı küçüklükten ama bir erkek genelde hep dışarıda olduğu için iş olarak farklılık vardır tabii ki.”(K-20 HK)

“Bence belirlenebilir mesela bir erkeğin cam silmesi uygun olabilir ama mutfakta da çok da muazzam yemekler yapabileceği çok uygun değilmiş gibi geliyor bana genel olarak söylüyorum istisnalar olur Mengen dolu erkek onları saymıyorum ama iyi kötü gördüğüm. Bildiğim kadarıyla bir erkeğe sıkma yaptıramazsın mutfakta ama cam sildirebilirsin gibi.” (K-36 ET)

“Bence belirlenir belirlenmesi gerekiyor çünkü kadının yapabileceği ev işleri vardır erkeğin yapacağı ev işleri vardır ağır işler genelde erkeklere veriliyor. Bence böyle olması daha doğru bir kadının ağır kaldırması ona zarar veriyor. Mesela örnek vereyim perde takmanın toplumda erkekler için bir iş olması öyle olduğunu söylemesi, eşya taşınması ağır işlerde genelde erkekler kullanılıyor erkeklerin yapması daha doğru kadınlara böyle sorumlulukların verilmesi gerekmiyor bence bir kadın da yapabilir ama kadınlar daha narin tüm sorun sorumlulukların ona verilmemesi gerekiyor bence.”(K-42 Bl)

Toplumsal cinsiyet rollerinin zamanla değiştiğini belirten katılımcıların eskiden öyle bir yargının olduğunu ama şimdilerde durumun değiştiğini erkeklerin de ev işlerini yapmaya başladığını ifade eden görüşleri şöyledir:

“Eskiden gelen öngörülerden dolayı evin bütün işlerini kadınlar yapıyor erkekler pek bununla ilgili değiller yapacaklarını zannetmem ben hiç babam da görmedim maalesef belirleme var. Bütün işler kadınlara yüklenmiş.”(K-17 SBGH)

“Eskiden belirleniyordu, geçen ben yolda yürüyordum adam işte balkonu siliyor süpürüyor hoşuma gitti bir de ev işlerine kadının zekası yetiyor diyorlardı erkeğin zekası yetmiyor mu o yüzden de bence belirlenmemelidir belirlenmemesi lazım aslında.”(K-21 ET)

Ev işlerinin cinsiyete göre belirlenmemesi gerektiğini ama kadınların bunu böyle istediklerini ifade eden katılımcının görüşleri ise şöyledir:

“Aslında belirlenmemesi gerekir ama bunu üstlenen kadınlardır.Kadınlar böyle olmasını istiyor erkeklerde buna yardımcı olmak için ellerinden geleni yapıyorlar.” (E-47 UT)

Ev işlerinin cinsiyete göre şekillenmesine yönelik görüşler incelendiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun eşitlikten yana olduğu, ev işlerinin cinsiyete göre belirlenmemesi ve herkesin her işi yapması gerektiği vurgulanmıştır.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının etkilediği ve yeniden üretildiği bir başka alan ise aile içerisindeki bireylerin görev ve sorumluluklarıdır. Ailede alınan kararlar ve ailedeki bireylerin söz hakkı konusundaki katılımcı görüşleri bize toplumsal cinsiyetin bireylerin görüş ve davranışlarına ne derece nüfuz ettiğini göstermiştir.

Tablo 4.10. Ailede Alınan Kararlarda Eşlerin Söz Hakkı Konusunda Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Eşler birlikte karar almalı ve her konuda eşit söz hakkı olmalı’	18	18
‘Karar alma sürecinde kadınlar öncelikli olmalı’	3	1
‘Evin içinde annenin sözü evin dışında ise babanın sözünün öncelikli olması gerekir’	-	4
‘Toplumda erkeğin sözü öncelikli ama ‘ben bu görüşe katılmıyorum’	1	2
‘Evin reisi erkektir o ve erkeğin sözünün öncelikli olması gerektir’	-	3
‘Aile ile ilgili kararlarda eşlerin birlikte karar alamaları ama kişisel konularda bireysel olarak kararların alınması gerekir’	-	1

Ailede alınan kararlarda eşlerin söz hakkı konusuna ilişkin görüşler incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu eşlerin birlikte karar almaları gerektiğini ve her konuda eşit söz hakkı taraftarı olduklarını dile getirdikleri görülmüştür. Katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Bence eşlerin bu tarz konularda aile ile ilgili konularda her şeyi ortak almaları lazım sorumluluk ortak olmalıdır, söz ortak olmalıdır her konuyu birlikte konuşup kararlaştırma alırlar bence.”(K-3 B)

“Bence bunda da eşitlik olmalı Çünkü kadın şiddetine de indireceğim konuyu erkek o anki o günkü ruh hali çok kötüdür kadın ona bir şey danışmak ister ama erkek tersler tartışma olarak bahsetmiyorum da o yüzden danışmaları lazım ortaklaşma olmalı.”(E-5 EH)

“...söz hakkı konusunda eşlerin ortak olmaları lazım. Her mevzuyu tartışıp ortak karar almaları lazım.”(E-6 EH)

“Ailen için bir karar alıyorsun bence ikisinin de söz hakkı eşit olmalı hiç de fikrini söylemeli hem kadın hem erkek eşit söz hakkına sahip olmalı.”(E-24 GT)

“Bence kadın da erkek de birbirine danışmalı ortak karar alıp öyle uygulamalılar.Onun dediği olacak ya da benim dediğim olacak gibi durumlarda sorun olur, ona gerek yok ortak karar alınmalıdır.”(K-28 İT)

Katılımcıların diğer bir kısmı ise ailede alınan kararlarda kadının sözünün geçerli olması gerektiğini belirterek kendi ailelerinde annelerinin karar verme aşamasında daha öncelikli olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüşlerden bazıları şöyledir:

“Bizim ailemizdeki kararlar da annemin sözleri daha geçerlidir, babam çok evdekilerle iletişim kurmaz.Annem genelde iletişim kurar, akşam babam eve geldi mi bir iki program izler daha sonra gider yatar.Biz annemle gün içerisinde sürekli vakit geçiririz.Eğer karar alınacaksa da annemle konuşuruz. Annem aile bireyleriyle daha içli dışlı olduğu için daha mantıklı kararlar verir, son söz babanın derler ama bizim evde öyle değil, babam sadece alınan kararları onaylar yok onaylanmasa da tekrar düşünür orada annem devreye girer ve yine aldığı kararlar annem de biter.”(E-1 KT)

“...kadının bir tık daha önde olması lazım Çünkü aileyi yöneten evin içini yöneten kadındır çocukları geliştiren kadındır kadının dediği olmalı bence kadın söylemeli ama yine erkek son sözü ile onaylamalı. Bence bu durumu bu yüzden kadının sözü bence dinlenmeli.” (K-17 SBGH)

“Bence bayanın daha iyi yönde daha iyi olması lazım ama erkeklerin sözü geçiyor benim ailem de annemin sözü daha çok geçer ama diğer ailelerde babaların sözü geçer.Bence annenin dediği yapılmalıdır çünkü benim annem mantıklı kararlar veriyor.” (K-20 HK)

Katılımcılardan bazılarının ailedeki kararlarla ilgili kendilerince bir görev dağılımı yaptıkları görülmüştür. Evin içinde kadının sözünün daha öncelikli olması gerektiğini belirtirken evin dışında erkeğin sözünün öncelikli olması yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

“...aile içinde alınan kararlar da annenin ön planda olduğunu görüyoruz aile dışında dışarıda alınan kararları babanın ön planda olduğunu görüyoruz ben öyle düşünüyorum.”(E-9 El)

“Bizim aileye bakacak olursak annemin kararları daha ön plandadır baba çok karışmaz böyle konularda annem daha otoritedir. Bence işler bu konularda eşit olmalıdır.”(E-19 HK)

“...ev içindeki kararlarda dışarıda reis benim içerde eşimdir bu işi çok mantıksal bakıyorum öyle olması lazım anne çok farklı bir şeydir her kadında anne olduğu için o potansiyel hepsinde var. Ev onun yani onun kararlarına saygı duymamız lazım. O daha iyi bilir evi çevirip çevirir her başarılı bir erkeğin arkasında bir kadın var.”(E-40 ECS)

Ailede eşlerin her konuda birbirlerine danışmaları ve her konuda eşit olmaları gerektiğini ama toplumda erkeklerin daha baskın olduğunu dile getiren katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Bence eşit olmalıdır eşit olmadığı durumlarda oluyor ama genel olarak bakarsak eşit olmalıdır bence, mesela ben gece dışarı çıkabiliyorum ama bir bayanın gece dışarı çıkması hoş görülmez. Tamam eşim iyi olabilir ama toplumda kötü gözle bakmalarını istemediğim için eşimin gece geç saatlere kadar dışarıda kalmasını istemem bu kadar o yüzden burada eşit değiliz.” (E-26 ET)

“Yani teoride herkes takmış gibi görünüyor ama her şey erkeğin tekelinde kaldığına inanıyorum ben.” (K-36 ET)

Ailede erkeğin yerinin ayrı olduğunu ve evin reisi olarak erkeklerin karar verici olması gerektiğini belirten katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Benim yaşamımda babamın sözü daha kıymetlidir daha önemlidir.Sonuçta atadır, sözü çiğnenmez. Annem de aynı şekilde annemin de sözü benim için değerlidir ama babamın yeri ayırdır, korkudan kaynaklı bir şey değil.” (E-4 ET)

“Aile reisi karar vermeli. Az önce dediğim gibi erkektir, evin direği erkektir. O ne derse o olur çünkü adet, bizim genelde kültürümüz öyle.”(E-11 KTT)

“...genelde bakıldığı zaman bence babanın sözü geçiyor gibime geliyor bilmiyorum. O da neden kaynaklanıyor belki Ataerkil bir toplum olduğumuz içindir ondan kaynaklanıyor olabilir. Benim sözümün geçmesini isterim Ataerkil bir toplumuz çünkü benim sözümün geçmesi daha çok hoşuma gider.” (E-43 Bl)

Aile ile ilgili kararlarda eşlerin ortaklaşması gerektiğini ama kişisel olaylarda bireysel olarak karar almaları gerektiğini belirten katılımcının görüşleri şöyledir:

“...eğer ortak bir şey yapılacaksa eve bir şey alınacaksa o zaman ortaklaşabilirler ama benim kendime ait kendime özel alabileceğim bir şeyse benim fikrim daha önemlidir, sormak zorunda değilim kendim için bir şey alacaksam kendi kararlarımı vermem daha iyi. En azından böyle daha özgüvenli olurum onun için de aynı şey geçerli kendine ait özel bir şey alacaksa bana sormadan alabilir hiçbir sorun yok, sıkıntı yaşamam ailedeki kararlarda ortak olmamız gerekiyor.”(E-22 GT)

Ailede alınan kararlarda eşlerin söz hakkı konusundaki görüşleri incelendiğinde kadın öğrencilerin tamamı ve erkek öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun eşitlikten yana oldukları görülmüştür. Eşlerin birlikte karar almaları ve her konuda eşit haklara sahip olmaları gerektiğini vurguladıkları görülmüştür.

Katılımcılar ailede alınan kararlarda eşlerin söz hakkı konusundaki yoğun bir oranda birlikte karar almaları gerektiği doğrultusunda yanıtlar vermişlerdir. Katılımcıların eşitlik taraftarı oldukları bir diğer görüş ise evliliklerde çocuk sahibi olma konusunda eşlerin eşit söz hakkına sahip olmaları gerektiği görüşüdür.

Tablo 4.11. Evlilikte Çocuk Sahibi Olma Konusunda Eşlerin Söz Hakkına Dair Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Çocuk sahibi olmak eşlerin birlikte alması gereken bir karardır’	18	28
‘Çocuk konusunda tek söz hakkının kadında olması gerekir’	2	
‘Ortak karar alınmalı ama toplumda erkekler baskın’	-	1
‘Ekonomik şartlar göz önünde bulundurularak söz hakkı konusunda kadının önceliği olmalıdır’	-	1

Evliliklerde çocuk sahibi olma ve çocuk sayısı gibi konularda eşlerin söz hakkı ile ilgili görüşler incelendiğinde katılımcıların tamamına yakınının eşitlikçi ifadeler sundukları, bu kararın tek başına alınabilecek bir karar olmadığı, eşlerin birlikte alması gereken bir karar olduğu yönünde görüşler belirttikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

"...bakabileceği kadar çocuk yapılması taraftarıyım. Bu kararı da bence hem kadın hem erkek ortak vermeli örnek veriyorum biri bir ister diğeri 2 ister bu sayıyı belirlemeleri lazım bence." (E-2 KT)

"İki eş birlikte karar vermelidir buna, genelde eskiden evlenir evlenmez çocuk sahibi oluyorlardı, şimdi ise ayaklarımızın üzerinde duralım gelecek hazırlayalım daha sonra çocuk sahibi olalım gibi şeyler var. Bunların hepsi eşlerin karşılıklı konuşmalarına bağlı." (K-21 EH)

"Bence eşler buna ortaklaşa karar vermeil, sonuçta o çocuğun ya da çocukların geleceğini hazırlamak onlara düşecek o yüzden birlikte karar vermeleri gerekir bence." (E-37 Mk)

"Birlikte alınmalıdır, bu kararlar bence hem çocuğu yapma hem de sayısı konusunda bence birlikte karar alınmalıdır." (E-45 İST)

Çocuk sahibi olma ve çocuk sayısı konusunda tek söz hakkının kadında olması gerektiğini ve kadın bedeni üzerinde yine sadece kadının söz söylemeye hakkı olduğunu belirten katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

"Burada şöyle bir toplumda şöyle bir sorun var kadın sanki bir kuluçka makinesi erkek isterse kadın da yapacak kaç tane olacağını da erkek ya da erkeğin ailesi karar verecek ya da toplumdaki komşunun kadının ailesi karar veririz verici bir yerde duruyor yani doğuran kişi kadın olduğu için bence buradaki tek söz sahibi kadının kendisi öyle olmalıdır." (K-13 ECS)

"Şu anda 3 çocuk gibi kararlar alınmamalı çocuk bir saçmalaktır insanlar doğurmak istiyorsa o benim bedenimdir ben doğurmak istiyorsam doğururum, kime ne ona karşı kimse bana bir şey söyleyemez kız çocuk yapacaksın ne kadar indik bu ülkede sen ona karışamazsın, özel hayatıma karışamazsın, çocuk yapmak istersem yaparım yapmak istemezsem de yapmam. Bu benim bedenim ne istiyorsan ben yaparım şu anda kadın erkek ilişkilerinde yani iki tarafında istemesi gerekiyor, teknolojiye çok geliştii ben erkek olmadan da çocuk doğurabilirim yapmak istersem." (K-48 UT)

Çocuk sahibi olmanın ciddi bir karar olduğunu bu yüzden de eşlerin ortak karar almaları gereken bir durum olduğunu ama toplumda erkeklerin baskın olduğunu belirten katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Bizim toplumumuzda bu vardır genelde erkek ister erkek şu kadar çocuğum olsun ister şu olsun bu olsun der ama bunun olmaması lazım çünkü sonuçta çocuğa anne bakar anne istemiyor olabilir...genelde bizim toplumumuzda erkeklere daha fazla kadınlara ayrı erkeklere ayrı bu böyle olmaması gerek ama bu şekilde devam ediyor.”(E-38 Mk)

Eşlerin bakabilecekleri kadar çocuk yapmaları gerektiğini ve bu kararın alınmasında da kadınların bir tık önde olması gerektiğini belirten katılımcının görüşleri şöyledir:

“...açıkçası olduğu kadar değil bakabildiğimiz kadar çocuğun yapılması daha makuldür toplumumuz gitgide daha fazla bozulduğu için fazla çocuk yapıp da ilgilenmemek tehlikeli bir durumdur. Doğru düzgün bakabileceğim çocuk yetiştirmen gerekiyor doğru düzgün bir tane yetiştire biliyorsan bir tane yapacaksın. 10 tane çocuk yapıp başıboş bırakırsan bir anlamı kalmıyor. Bu çocukların heder olmasına gerek yok ve bu kararları da eşler birlikte almalıdırlar. 9 ay karnında taşıyacak olan kadındır doğumdan sonraki durumu da kadın. Bedensel olarak ve psikolojik olarak karşılayacağı için kadının bir tık fazla söz sahibi olması gerekiyor bence çocuk sayısındaki konularda kadının bir tık önünde olmasını istiyorum açıkçası.” (E-8 El)

Aile içi ilişkiler ve cinsiyet bağlamında evlilikte çocuk sahibi olma yönünde eşlerin söz hakkına dair görüşleri incelendiğinde öğrencilerin genelinin eşitlikten yana oldukları ve çocuk sahibi olma gibi önemli kararlarda eşlerin birlikte karar vermeleri gerektiğini belirttikleri tespit edilmiştir.

4.5. Cinsiyet Kalıp Yargıları

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet kalıp yargılarına yönelik görüşleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gündelik yaşama nasıl nüfus ettiğini görmekteyiz. Toplumda farklı cinsiyetteki bireylerin nasıl var olduklarını ve kadın erkek olarak toplumun beklentileri doğrultusunda nasıl şekillendiklerini görmekteyiz. Cinsiyet kalıp yargıları konusundaki görüşler cinsiyetten kaynaklı avantajlı ve dezavantajlı olunan durumlar, cinsiyet kaynaklı toplumun beklentileri, kız ve erkek çocukların giysilerinde seçilen renklerin önemi ve son olarak da evlilik teklifini kimin yapması gerektiğine dair sorular kapsamında incelenmiştir. Katılımcıların yanıtları incelendiğinde öğrenci görüşlerinin kendi içerisinde de farklı alt

kategoriler oluşturduğunu görmekteyiz. Cinsiyet kalıpyargılarına yönelik görüşlerden oluşan alt kategoriler aşağıda tablolar şeklinde gösterilmiş ve her bir altkategori alıntı örnekleriyle desteklenerek açıklanmıştır.

Önce katılımcıların, toplumun cinsiyetinizden kaynaklı sizden beklentileri nelerdir sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelenmiştir.

Tablo 4.12. Toplumun Cinsiyet Kaynaklı Beklentilerine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
'Toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranılması gerekir'	18	26
'Topluma faydalı bir birey olmamız gerekir'	-	5
'Cinsiyet eşitliğinin yanısıra insani değerlerin önemszenmesi gerekir'	-	1

Katılımcıların, toplumun cinsiyetinizden kaynaklı sizden beklentileri nelerdir sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde baskın olarak kadın erkek fark etmeksizin toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranılması gerektiğini ve böylelikle toplumun beklentilerini yerine getirdiklerini belirten görüşler şöyledir:

"Toplum, benden topluma uygun bir erkek olmamı bekler. Evime sahip çıkayım, çocuklarıma bakayım, aile kurup topluma uygun bir birey olayım."(E-1 KT)

"...eli ekmek tutacak erkek dediğinin bizim yöremizde Türklükte bu böyledir, erkeğin eli ekmek tutar eve erkek bakar. Toplum tabii ki erkekten bunu bekliyor." (E-4 ET)

"...ailenin reisi olmak gerekiyor. Hani en azından kendi işimi kendim kurup çalışmam gerekiyor. Hani toplum bunu benden bekler. Annemim ve babamım da olduğu gibi. Erkek olduğum için. Aynen yetkiyi benim elime almam gerekiyor daha çok. Öyle düşünüyorum ben." (E-7 EH)

"...aile kurucu durumdasınız, ailenin belkemiği durumundasınız, doğurmak zorundasınız işte bir evi geçindirmek ev içindeki işleri yapmak düzenlemekle yükümlüsünüz toplumun kadına yüklediği görevler bunlar." (K-13 ECS)

"kadın ev temizlemek zorunda, kapalı olmak zorunda ibadetlerinin hepsini yerine getirmek zorunda, çocuk doğurmak zorunda çocuklarına bakmak zorunda ve çok fazla çocuk doğurmak zorunda aynı zamanda tarlaya da gidebilmeli evin işini de yapabilmeli yemeğini yapabilmeli her şeyi kendi yapmalıdır." (K-23 GT)

“Sen kadınsın derler büyüsün evlenirsin çocuğuna bakarsın kocana bakarsın kocanın yemeğini yaparsın o kadar başka bir beklentisi yok.” (K-31 MD)

Toplumun beklentilerinin kısır bir döngü içerisinde tekrar ettiğini ve kendisinin buna katılmayıp cinsiyet eşitliği gibi insani değerlerin önemsenmesi gerektiğini belirten katılımcının görüşleri şöyledir:

“...şimdi bizim günümüz koşullarında hep erkeklerden beklenti şudur; okusun okuduktan sonra askere gitsin, askerden gelsin işe girsin sonra evlendirelim evine baksın, ailesini kursun yuvasını kursun çocuklarını okutsun bu böyle sürekli kısır bir döngü içerisinde gelip geçici şeyler. Açıkçası ben bunun biraz yanlış olduğunu düşünüyorum. Şöyle ki bizim sadece erkek olarak tek bir kişinin çalışması eve bakmakla mahkum olması yanlış bence. Ben bunu savunmuyorum nasıl ki erkek kadın eşit diyorsak her iki tarafında bir şeyleri yapmak için uğraşması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ileride ne olacağı belli olmuyor, insanlar ayrılacağı zaman kendi ayakları üzerinde durması gerektiğini düşünüyorum ben.”(E-2 KT)

Katılımcıların toplumun cinsiyet kaynaklı beklentilerine yönelik görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamına yakını toplumun kendilerinden toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmaları gerektiğini vurguladıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların toplumda ancak böyle var olabildiklerini belirttikleri görülmüştür.

Toplumun beklentileri doğrultusunda bireylerin biyolojik cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı ve dezavantajlı oldukları durumlar mevcuttur. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda kız ve erkek çocukların farklı durumlarla karşılaştığı görülmüştür.

Toplumsal cinsiyetin en etkili olduğu alanların başında toplumun oluşturduğu kalıpyargılar gelmektedir. Katılımcıların sorulara vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda cinsiyetlerinden kaynaklı hem avantajlı oldukları durumlar hem de dezavantajlı oldukları durumlar olduğu görülmüştür.

Tablo 4.13. Cinsiyet Kaynaklı Avantajlı Olunan Durumlara Dair Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Erkek olduğum için hep avantajlıyım’	-	12
‘Karakterimden ve kişiliğimden kaynaklı övülürüm’	5	5
‘Toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranıldığında avantajlı oluyorum’	4	3
‘Erkeklerin yaptığı işleri yapınca bir kadın olarak övülüyorum’	4	-
‘Bir kadın olarak toplu taşıma ve alışverişlerde öncelik tanınmıyor’	4	-
‘Kadın olarak tarzım ve kişiliğimden kaynaklı övüldüm’	3	-

Gündelik hayatta cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı oldukları durumlara yönelik sorulan sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde bazı katılımcıların erkek olduklarından kaynaklı sürekli avantajlı olduklarını ve yüceltildiklerini belirten görüşleri şöyledir:

“Yüceltildiğim zamanlarda işte aile arasında erkeksin, erkek adamsın işte amca dayı poh pohluyor seni işte, erkek çocuğunu aile daha çok sever dayılar amcalar daha çok gırgır şamata yaparlar işte kız çocuğuyla o kadar muhabbet olmaz da erkek çocuğunda biraz daha gırgır şamata olduğu için o konularda yüceltildim.”(E-4 ET)

“...avantajlı olduğum durumlar oldu mu yani ister istemez oldu bir kız çocuğu açıkçası sevgili muhabbeti falan yapamazken erkek çocukları yapabiliyor kızlar babalarına annelerine bir şey anlatamazken erkek çocukları daha kolay anlatabiliyor bir yerlerde oturup zaman geçirebiliyor musun? Annen baban seni sevgilinle bir yerde gördüğü zaman erkeksin olabilir diyorlar kız çocuğunda bu durum mümkün değil.”(E-8 El)

“...aile içinde küçükken öyle şeyler oluyordu. Bizim aile daha çok eşitlik vardı 4 erkeğe nazaran ablam açısından herhangi bir sıkıntı olmadı toplumda olan bir durum avantajlı olmak ama ailelerde farklı bu işler erkeklerin biraz daha ön plana çıktığını görüyoruz iş kavramında ekonomi kavramında kadınlar açısından da şöyle ekonomik durumu yüksekse kadında ön plana geçer avantajlı olur Bu durumda ben ekonominin ekonomik durumun avantaj getireceğini düşünüyorum.” (E-9 El)

“mesela erkektir daha güçlüdür bunu kaldırabilir indirebilir gibi şeyler duydum.” (E-14 KTT)

“Evet çok oldu mesela sünnet düğünleri gibi gerçekten düğün falan yaptık. Bu bir erkeği bayağı bayağı yücelten bir durum sonuçta mesela bana tanınan haklar Ben gece 12.00 bire kadar istediğim gibi gezip tozar biliyorum ama maalesef bir kız bunların hiçbirini yapamıyor da ayrıcalıktır yaşayamazlar.”(E-37 Mk)

“Tabii sonuçta erkeğiz adamız olmuştur bize daha çok imkan sunulduğunu daha başta söylemiştim daha çok imkan sunulduğu için daha çok başarılı oluyoruz okuma derecesinde değil de mesela ben istediğim zaman gidip bir yerde çalışıp para kazanabiliyorum para kazandığım zamanda da tabii ev ortamında yüceltiliyorum. Sonuçta bu evin masraflarına katkı sunuyorum aynı imkan kız kardeşime verilirse o da gidip çalışabilir para da kazanabilir ama o para kazanamadığı için ben yüceltilip övüldüm faydasını da gördüm yani.”(E-41 Bl)

“Aslında aile ortamlarda oldu örnek vereyim size genelde büyük bir aileye sahip olduğunuz için erkek bireyler bir odaya geçip sürekli kendi aralarında tartışıp konuşurlar o konuşmalar sırasında erkekler birbirlerini dövüyorlar yaptıkları iyi şeyler konusunda aynı şekilde ben de o şeye ortama giriyorum o yüzden ben de övülüyorum.”(E-47 UT)

Toplumda avantajlı olup olmamayı cinsiyete bağlamadan karakter ve kişilik özellikleriyle ilgili olduğunu ifade eden katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Çevremde komşularımda ne kadar becerikli daha doğrusu. Becerikli işte başarılı, işte Dilek kafaya koydu mu yapar. Yani bu şekilde yüceltilmeler duyuyorum. Daha birkaç gün önce komşumun eşi öyle söyledi. Dilek diyor sen çok farklı konumlarda da olabilirsin yani sende o cevher var diyorlar. Öyle bir izlenim yaratıyorum demek ki insanlarda. Bu şekilde yüceltildiğimiz oluyor.”(K-10 KTT)

“Oldu benim arkadaşlarım yönünden de aile yönünden de oldu böyle durumlar misal mesela arkadaşlarıma karşı iyi bir yaklaşımım, yakın bir tavırm onlara daha sıcak geliyorum. Daha farklı geliyorum aileme karşı olgun davranışım olgun düşüncem onlara güzel geliyor ve övülüyorum bu zamanlarda.”(E-22 GT)

“...daha önce ağır işlerde çalıştım ağır işler yaptım. Nasıl söylesem? İnşaat olsun fabrika olsun bu tür yerlerde çalıştığımda başarılıydım iyi çalışıyordum bu yüzden de.”(E-24 GT)

“Ben kesinlikle erkek olduğum için övüldüğüm zamanlar oldu ama ailem tarafından değil arkadaşlarım tarafından oldu dostların içinde bu oldu ama ben genelde kızlı erkekli mevzularda çok daha eşitiz diyorum ama erkek erkeğe olduğumuz zamanlarda biraz da aktifim.” (E-27 İT)

“Cinsiyetimden kaynaklı övgü alıyorum ben bunu gördüğüm zamanlar oldu, şöyle söyleyeyim aile içinde size övgü veren insanlar oluyor mesela ben basketbolda takım kaptanı olmuşken alıyordum. Amerikan futbolunda 1 defa takım kaptanlığı yapmıştım o zamanda övgü aldım. Benim bu tercihim ailem istemedi 2 yıllık okumamı, ailem istemedi. Bir daha hazırlan dedi, ben sağlık çıkışlı olduğum için bir daha hazırlanma gibi bir şey söz konusu olamazdı benim için fizik-kimya-biyoloji olmadığı için ben 2 yıllık okurum sonra iki yıllıktan 4 yıllığa geçip DGS ile devam edeyim dedim, bunu yaptığında amcamlar falan beni bayağı bir takdir ettiler övdüler Çünkü ailemin istemediği bir şeye girmiştin de benim kararım da bu tarz şeylerden övgü alıyorum.” (E-29 İT)

"...kendi tavrım ile alakalı olduğunu düşünüyorum ben biraz kendi becerilerimle karakterimle yola çıktığım için yüceltildiğim alanlar hep böyle oldu cinsiyetim ile ilgili hiçbir şekilde öyle bir şey olmadı."(E-33 LV)

Kadın katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrandıklarında övüldüklerini ve avantajlı olduklarını belirten görüşleri şöyledir:

"...ben bir ara pastane de çalışıyordum böyle ağır işler yaptığımda, ağır bir şey kaldırdığımda bayan kaldıramaz oluyordu ve dolmuşa bindiğimizde bayanlar otursun ayakta kalmasın gibi şeylerle karşılaştım. Bunlar benim övüldüğüm şeyler ama genel baktığımızda da böyle yüceltildiğim bir durum yok. Onun dışında bazen böyle hani bayanlar öncelikli, bayan da biraz daha nezaket, saygı, sevgi oluyor bazen."(K-3 KT)

"Tabii ki şöyle yine bu topluma göre yüceltilmişlikten bahsedebiliriz bir erkek çocuk doğuran kadın çok yüceltilebilir yani bu yüceltilmede yine toplumun o kadını konumlandığı yer üzerinden okumak gerekiyor. Yani ben kendim için söyleyeyim çok böyle avantajlı bir durumla karşılaşmadım, kadın genellikle erkeğin yanında ikinci planda ama hep yanında erkeğin konumlandırıldığı yerde değil yanında bir yerde etrafında civarında bir yerde olduğu için ben kendim yaşamadım dışarıdan gözlemlediğim kadarıyla bu anlamda bana örnek oluşturabilecek bir durum değil karşılaşmadım." (K-13 ECS)

"...iyi güzel bir şey yaptığında herkes yüceltir seni genelde güzel yemek yaptığında güzel şeyler duyuyorum aferin kızıma maşallah falan gibi şeyler söylüyor annem çok mutlu oluyor."(K-16 KTT)

"Mesela ben çok güzel yemek yaparım o konularda övülürüm." (E-26 ET)

"Evet çok güzel bir sofrayı hazırladım da aslan kızın aferin benim kızıma. Kadının çok güzel seviştim gibi gibi durumlarda övüldüm."(K-36 ET)

Toplumda övülmeyi ve avantajlı olmayı erkek işleri diye tabir edilen işleri bir kadın olarak yaptığımızda övülüyoruz diye belirten katılımcıların görüşleri şöyledir:

"Şöyle söyleyeyim bir kadının başaramayacağı işi ben çok iyi yaptığım zamanlar o zaman mesela bir fabrikada çalıştığımda fabrikadan çok temiz bir şekilde iş yapıp hallettiğimde övülüyorum."(K-23 GT)

“Bir kadın olarak mesela ben bahçede çalıştım. Annem de bazen çalışıyor yardımcı olduğun zaman mesela ağır bir iş yaptığım zaman yüceltildiğim zamanlar oldu. Birçok işte çalıştım onlar da çalışınca helal olsun sana hani ne güzel şeyler yapıyorsun. Her şeyi yapabildiğim durumlarda yüceltildiğim oluyor.” (K-42 Bl)

Kadın katılımcıların cinsiyetlerinden kaynaklı toplu taşıma araçlarında ve alış veriş merkezlerinde öncelik tanındığını ifade ederek bu alanlarda cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı olduklarını belirten görüşler şöyledir:

“Yüceltildiğim durumlarda ise işte bayan siz geçin hadi siz sıra beklemeyin gibi şeyler oluyor bu kadar.” (K-17 SBGH)

“...aslında sıra beklerken markette bayan siz geçin diyenler oluyor ya da otobüste yer verenler oluyor başka da bir şey yok.”(K-20 HK)

“Anneler Günü’nde yüceltildim güzel bir yemek yaptığım zaman yeni bir elbise giydiğim zaman saçlarımı boyattım zaman değişiyor aslında işte bu zamanlarda çocukların tarafından övülüyorum, dışarıda erkeklerin yaptığı her şeyi yapamıyoruz yüceltilmiş diye de bir şey yok sadece bir dolmuşa bindiğimizde bir yer verme olayı var o kadar yani.” (K-21 EH)

Bazı kadın katılımcılar ise toplumda avantajlı olma olayının cinsiyete bağlı bir durum olmadığını bunun tamamen kişilikle ilgili bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

“Yüceltildiğimiz durumlar yani oluyor. Çevremde komşularımda ne kadar becerikli daha doğrusu. Becerikli işte başarılı, işte Dilek kafaya koydu mu yapar. Yani bu şekilde yüceltilmeler duyuyorum. Daha birkaç gün önce komşumun eşi öyle söyledi. Dilek diyor sen çok farklı konumlarda da olabilirsin yani sende o cevher var diyorlar. Öyle bir izlenim yaratıyorum demek ki insanlarda. Bu şekilde yüceltildiğimiz oluyor.” (K-10 KTT)

“Çok onore edilmişimdir, bu kendi tarzımdan karakterimden dolayı olmuştur. Bir sıkıntı yaşamadım.” (K-12 KTT)

“Bir kadın olarak mesela ben bahçede çalıştım. Annem de bazen çalışıyor yardımcı olduğun zaman mesela ağır bir iş yaptığım zaman yüceltildiğim zamanlar oldu. Birçok işte çalıştım onlar da çalışınca helal olsun sana hani ne güzel şeyler yapıyorsun. Her şeyi yapabildiğim durumlarda yüceltildiğim oluyor.” (K-42 Bl)

Katılımcıların cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı oldukları durumlara yönelik görüşleri incelendiğinde, erkek öğrencilerin yarıdan fazlasının erkek oldukları için hep avantajlı olduklarını belirttikleri görülürken kadın öğrencilerin ise cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı olduğunu belirten tek bir görüş bile belirtilmemiştir. Kadın öğrenciler karakterler ve kişilik özelliklerinden kaynaklı ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrandıklarında övüldükleri tespit edilmiştir.

Erkek ve kadın katılımcıların avantajlı oldukları durumların yanı sıra her iki cinsiyetin de toplumun cinsiyetlerine biçmiş olduğu rollerden kaynaklı dezavantajlı oldukları durumların yaşanabildiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tablo 4.14. Cinsiyet Kaynaklı Dezavantajlı Olunan Durumlara Dair Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
'Kadın olduğum için baskılara maruz kaldım'	16	-
'Karma ortamlarda toplumsal baskıdan kaynaklı erkek olarak dezavantajlı durumda kaldım'	-	5
'Gündelik hayatta kadınlara öncelik verildiği için dezavantaj yaşadım'	-	5
'Çalışma yaşamında kadınlara öncelik verildiği için dezavantaj yaşadım'	-	1
'Dini baskılardan kaynaklı sıkıntı yaşadım'	-	1

Gündelik hayatta cinsiyetlerinden kaynaklı dezavantajlı oldukları durumlar sorulduğunda katılımcıların yanıtlarından sadece kadın oldukları için dezavantajlı olup sürekli baskı altında tutulduklarını belirten görüşler ortaya çıkmıştır. Görüşler şöyledir:

"...işte, hep baskı altındayız kadın olduğumuz için."(K-3 KT)

"Hangi kadın yaşamaz ki. Tabii ki oluyor birçok taciz biçimini yaşayabiliyorsunuz toplumda cinsiyetinizden kaynaklı. Gerek çalışma yaşamında işyerinizde bu tarz sorunlarla karşılaşabilir yorsunuz. Mobingle karşılaştı biliyorsunuz kadın olduğumuz için ettiğiniz kıyafetini giydiğini şeyden kaynaklı yine bir taciz ne karşı karşıya kalabiliyorsunuz. Sadece taciz neredeyse iyi diyeceğiz. Çünkü bunun diğer boyutları da var ya buna benzer birçok şeyde cinsiyetimizi kadın olmanın birçok zorluğunu yaşıyoruz." (K-13ECS)

"Mesela gece dışarı çıkamıyorum çevreyi güvenmiyorlar bana güveniyorlar ama çevre faktörü var klasik anne baba sözüdür sadece bu oldu." (K-16 KTT)

"Örneğin gece dışarı çıkamayız bir otobüse binemeyiz binerken de illaki bir taciz olayı oluyor bunun gibi şeyler." (K-18 SBGH)

“Evet otobüste çok sıkıntı yaşıyoruz o kadar ki şoförün konuşması bayan olduğumuz için örneğin taksiye biniyoruz otogara falan gideceğiz şey diyorlar zamanınız varsa geç gidebiliriz diyorlar. Böyle şeyler söylediklerinde direkt onlara abi ya da amca diyoruz korktuğumuz için bizim hiçbir şeyimiz oldukları halde.”(K-20 HK)

“Sıkıntılı olan zamanlardan başlayayım, yaşadığımız mahalleye göre değişkenlik gösteriyor, bölgeye göre değişkenlik gösteriyor burada sınıfsal bir ayrım ya da maddi bir ayrım yapmak istemiyorum. Alakalı bir ayrım değil Mersin'in bazı mahallelerine kısa etekli ve elbise ile gittiğimde çok çirkin davranışlara maruz kalabiliyoruz. Bu davranışlarda baştan aşağı süzme bazı cahil olarak gördüğüm insanlar, cahillik eğitimle alakalı değil bunun altını belirtiyim bu insanların laf atmaları.”(K-23 GT)

“Elbette oldu yani birçok şekilde oldu hem de kadınların özellikle taciz olaylarından çok hoşnut olmadığım şeyler bunlar gerçekten insanın sinirini ve psikolojisini bozan durumlar bunlar, en küçüğünden bahsedersek dışarı çıkmak istediğimizde bile, hava almak istediğimiz bir saatte karşı cinsin bizi rahatsız etmesi, yanlış anlaşılmaktan ötürü çıkamamak, giyim kuşamda da çok sıkıntılı. Bence en kötüsü yani şu an Ramazan ayındayız erkekler serin serin giyiniyor. Biz giyinemiyoruz çünkü kadınız, kadınların giyinmesi gerekiyor gibi bir algı var.” (K-32 LV)

Toplumda kadınların erkeklere göre biraz daha avantajlı olduğunu ve karma ortamlarda toplumsal baskıdan kaynaklı dezavantajlı olup hal ve hareketlerinin kısıtlandığını belirten erkek katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...biz ders çalışırken öğrenci evinde bayan arkadaşımızın öğrenci evinde ben çalıştıklarında bile gitmiyorum çünkü yanlış anlaşılabilir ama onlar bize gelince mesela biz onları davet ediyoruz. Onlar gelebiliyor onlar gelince hiçbir sıkıntı yok ama biz gidince bir sıkıntı oluyor. Ben gidersem bir şey oluyorum bir dedikodu çıkar mı gibisinden. Ben gitmiyorum onların evine böyle sıkıntılar yaşıyoruz. Bu da toplumun bize baskısı.” (E-22 GT)

“...bazı noktalarda hani artık günümüzde erkekler de kadın erkek ilişkileri ile alakalı bir yaklaşımda bulunduğu gayri ihtiyarı bir soru sormak istediğim de karşı cins ile ilgili cinsiyetinden dolayı ukala bir tavır ya da önyargılarından kaynaklı olarak olumsuz tepkilerle karşılaşabiliyoruz, erkek olduğumuz için bazı kadınlarla alakalı bulunan noktalarda söz sahibi olamıyoruz, o hastalıklarla alakalı doktor olmak isteyeceksin mesleki seçimlerde de bu böyledir. Kadın hastalıkları ile ilgili bir bölüm seçtiğinizde pek fazla tercih edilen bir doktor oluyorsunuz

her ne kadar işinizde uzman olursanız olun toplumsal cinsiyet kavramı dediğimiz kavramla ilgili toplumumuzun iİslamîyet olması ile alakalı olarak tercih edilmiyoruz maalesef.” (E-30 MD)

“Gündelik yaşamında cinsiyetimden kaynaklı erkek olduğum için kadınlara göre çok fazla yaşamadım kız arkadaşlarına yaklaşımlarımda dikkat etmem gerekiyordu, bir kadınla bir erkeğin arkadaş olması ya da sıradan bir insan olarak iyimser bir tavırla yaklaşmak bile toplum tarafından iyi karşılanmayabiliyor, arkadaşlarımla kız olan arkadaşlarımla kardeşim gibi de görsem onlarla sokakta yürümekten, birtakım şeyleri paylaşmaktan, oturup bir yerlerde çay içmekte hep sıkıntı yaşıyoruz problem oluyor bunlar toplumda. Bununla ilgili birçok tepki aldım dezavantajlı olduğum durumlar bunlar.” (E-33 LV)

“...mekanlara gittiğinizde üniversite öğrencisiniz, sizde tez yazıyorsunuz mekanlara gittiğinizde bir erkekseniz damsız giremezsiniz ama bir kızsanız istediğiniz mekana istediğiniz şekilde girebilirsiniz bu bence üzücü ama doğru olan da bu çünkü toplumumuz bunu yaptı toplumumuzdaki erkek insanlar bunu yaptığı için o yüzden kaynaklanıyor ama bizim ne suçumuz var başka da hatırlamıyorum.” (E-40 ECS)

Gündelik hayatta ve kanun önünde kadınlara öncelik verildiği için erkeklerin haklarının çiğnendiğini ve mağdur olunduğunu belirten erkek katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...kendi bazında örnek veremem ama çevremde gördüğüm kadarıyla erkeklere karşı sıkıntılı durumlar genel olarak geçmiş Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'in çıkarmış olduğu bir yasa vardı mahkemelerde artık kadının anayasa da bir taciz davasında yeterli delil yoksa erkek suçlu bulundu işte kadın dinleniliyor. O adam bana taciz etti diyor erkek yok ben taciz etmedim diyor ondan sonra mahkemede alınan karar kadının tacize uğradığına yönelik oluyor, bence bu erkekler için büyük bir sıkıntı bu konuda adil bir yargı olduğunu düşünmüyorum şahsen.”(E-1 KT)

“Aslında oluyor ya şimdi ben okuyorum yazın okul kapandığı zaman ister istemez erkek olduğum için çalışıp hani biraz maddi gelir sağlamam gerektiğini düşünen bireylere sahibim evde, en azından öyle olmasa bile toplumda öyle bir şeye denk geliyor.” (E-2 KT)

“...ben daha çok dolmuşlarda toplu taşımalarda oluyor, oturuyorum mesela bir kızcağız geliyor kan ter içinde kalmış geliyor ayakta da çok fazla kişi olunca hani oradaki kız tek, kötü olmasın diye gel buyur otur diyorum işte buyur gel otur dediğimde bayan dedirtmiyorlar, kadın bir tabir değil zaten söyleyemezsin, hanımefendi için zaten yaşı küçük bacım dersin hayırdır kim bacın diye tersleme durumları oluyor bazen onun dışında bir sıkıntı yok yani.”(E-4 ET)

“...belli başlı yerlerde biraz daha bayanlara öncelik veriliyor. O da o kadar da normal o kadar da abartılacak bir şey değil kadınlara bir tık öncelik verilmesi mesela bir yere gidiyorsunuz bir işleminiz oluyor kadınların dayanma gücü o kadar fazla olmadığı için erkekler sıralarını onlara verebiliyorlar o da abartılacak bir durum değil.” (E-8 El)

Bir diğer erkek katılımcı ise çalışma yaşamında kadınlara öncelik verildiği için dezavantajlı oldukları yönünde ifade ettiği görüşü ise şöyledir:

“İşe alımlarda öncelikli kadınları tercih ediyorlar. Bu konuda erkeklerin dezavantajlı olduğunu düşünüyorum onun haricinde bir problem yaşamadım.”(E-34 OT)

Toplumda dini baskılardan kaynaklı kadın ve erkeğe farklı bakıldığını ve bu durumun her iki cinsiyet için de dezavantaj olduğunu belirten katılımcının görüşleri şöyledir:

“Mesela ben Adıyaman'da yaşıyorum Gölbaşı ilçesinde yaşıyorum bizim mahallede bir kesim vardır çok fazla Kur'an okuyup çok fazla sohbetlere gidenler mesela onların gözünde bir kız ve bir erkek aynı masada oturuyorsa onların %60'ın - %70 i bize kötü gözüyle bakıyorlar. O kız o masadan kalkıp başka bir yerde oturmak zorunda kalıyor ben buna çok fazla denk geldim çok zoruma gidiyor bu durum o yüzden dini sevmem yani bu beni küçük düşüren bir durum.” (E-25 ET)

Kadın oldukları için trafikte erkekler tarafından tacize maruz kaldıklarını ve sıkıntı yaşadıklarını belirten kadın katılımcının görüşleri şöyledir:

“Trafikte çok sıkıntı yaşıyorum hem araç kullanırken erkekler yol üstünlüğünün kendinde olduğunu düşünüyorlar bu bayandır ben ondan önce giderim yol benim hakkım diye düşünüyorlar. Ayrıca yayalarda da erkekler öyledir arabayı bayan kullanıyor ben önüne atlayayım geçeyim zihniyeti var sıkıntı bunlar.” (K-17 SBGH)

Cinsiyet kaynaklı dezavantajlı olunan durumlara dair görüşler incelendiğinde kadın öğrencilerin tamamı cinsiyetlerinden kaynaklı toplumsal baskılara maruz kaldıklarını ve yine kadın oldukları için cinsiyetlerinden kaynaklı hep dezavantajlı durumda olduklarını belirtmişlerdir. Erkek öğrenciler ise karma ortamlarda toplumsal baskıdan kaynaklı ve gündelik hayatta kadınlara öncelik verildiği için dezavantajlı olduklarını belirtmişlerdir.

Kalıpyargıların toplumun her alanına nüfuz ettiğini çocukların giysilerindeki renk seçiminden bile anlamaktayız. Katılımcıların giysilerdeki renklerle ilgili görüşleri ise aynı zamanda konuyla ilgili tutumların göstergesi olmuştur.

Tablo 4.15. Çocukların Giysilerindeki Renklerin Önemine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Giysilerde renklerin bir önemi yoktur’	12	16
‘Renkler önemlidir, toplumda önemli olduğu gibi’	-	8
‘Toplumda öyle bir kalıp yargı var ama ben de yok’	1	5
‘Renkler cinsel yönelimi etkilediği için önemlidir’	2	2
‘Eskiden renkler önemliydi ama şimdilerde bir şey ifade etmiyor’	2	-

Çocukların giysilerinde renk seçiminin önemine yönelik katılımcıların görüşleri incelendiğinde büyük bir çoğunluğun giysilerde renklerin bir önem taşımadığını ve renklerin cinsiyet ile bir ilgisinin olmadığını belirttikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Genelde kızlara pembe erkeklere mavi giydirilir ama ben bunun bir önemi olduğunu düşünmüyorum, eşitlik varsa şayet renklerde eşitlik olmalı hiçbir şekilde renk ayrımı olmamalı. O yüzden bana çok saçma geliyor, bir erkek de pembe giyebilir bir kadında mavi giyebilir tam tersi de olabilir cinsiyete göre ayırmak bence yanlış. Pek doğru bulmuyorum.”(K-3 KT)

“Ben pembe rengini çok severim mesela benim için bir önemi yok. Esmer tenliyim toz pembe yakışıyor giyiyorum da yakışanı da giyerim, yakışan yapılmalı. Bence renkler çok önemli değil. Ben şimdi düşünsenize oğlan esmer turuncu bir renk giyiyor hani bir sokakta palyaço gibi gezmesin, hokkabaz gibi gezmesin ne yakışıyorsa onu giysin, yakışanı giysin kimse kimseye karışmasın. Kız çocuğu erkek çocuğu hangi rengi istiyorsa onu giysinler öyle yani kız siyah giyince tavırları mı değişti, erkek gibi mi oluyor bence hiç alakası yok.”(E-4 ET)

“Aslında bana sorarsanız önemi yok renklerin cisim olsun şekil olsun önemli değil bence çok gereksiz bir düşünce çok güzel bir şey değil kız dediğin sarı da giyebilir siyah da giyebilir. Erkek dediğin pembe de giyebilir turuncu da giyebilir. Sadece bu bizim bastırılmış duygularımızdan gelen bir tepki o kadar.” (E-22 GT)

“Hayır hiç düşünüyorum çünkü erkeğe pembe çok güzel yakışır bir kadına da mavinin her tonu çok güzel yakışır.” (K-23 GT)

“Bence bir önemi yok ben mavi rengi daha çok seviyorum pembe renge göre daha can alıcı geliyor bana, alışlagelmiş bir şey değil günümüzde bu yine kültürel bir durum kızlar pembe erkekler mavi sever gibi kızların küçükken oyuncak bebekle oynaması erkeklerin oyuncak arabalarla oynaması gibi bir şey bence çok fazla bir etkisi yok bana sorarsanız oladabilir olmayadabilir benim için bir farklılık yok.” (K-31 MD)

Çocuklara giydirilen giysilerin renkleri konusunda toplumda süregelen bir alışkanlığın olduğunu belirterek çocuklara giydirilen giysilerin renklerinin toplumda önemli olduğunu ifade eden katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...aslında erkek çocukları mavi giymeli kız çocukları pembe giymeli bu aslında bir şeydir nasıl diyeyim alışlagelmiş birşey renk biçimidir yani benim için bir önemi var sonuçta ben şimdi ortaya değişik bir renkle çıkamam çok ciyak bir renkte ortaya çıkmak istemem ama sade bir renkte çıkarım.” (E-19 HK)

“...bence bir erkek asla pembe giyilmemelidir hani şöyle biraz da bizim milletimizin gözüne çarpan bir şey bu iyi bir şey gibi geliyor. Biri pembe biri siyah giymiş kişiden kişiye göre değişiyor aslında ama erkeğin duruşuna göre hareketine göre değişiyor son zamanlarda bu Kerimcan Durmaz diye biri var renkli renkli giyiniyor. Hani nasıl desem bizim topluma uygun değil toplumumuzda zaten erkekler pembe giymez ayıplanıyor maalesef.” (E-24 GT)

“Evet düşünüyorum çünkü insanlığın var olduğu günden bu yana süregelen bir şey renklerin bazı cinsiyetlere ait olması gibi bence önemlidir, pembe rengin daha çok kadınları temsil etmesi ve mavi ile koyu renklerin erkekleri temsil etmesi gibi bunlar kalıplaşmış şeylerdir bunları değiştirmek bence söz konusu bile olamaz.” (E-34 OT)

“Sadece pembe renk erkek olarak pembe renkten hoşlanmıyorum genel olarak şöyle oluyor, kadınlar sahiplendiği için ben o rengi sevmiyorum bilerek bize dayatılan bir şeydir bu pembenin kadınlara ait olduğunu o yüzden ben istemiyorum.” (E-47 UT)

Toplumda mevcut kalıpyargılardan birini de çocukların cinsiyetlerine göre renklerin seçilmesi olduğunu belirten katılımcılar toplumda öyle bir yargının varlığından bahsederken kendilerinde böyle bir durumun olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...bir algı oluşturulmuş, erkekler mavi giyer, kızlar pembe giyer. Kızlara Barbie bebek alınır erkeklerle ise kamyon alınır araba alınır ve çocuk yaşta artık insanlar çok yanlış bir psikolojiye bürünür, bir erkek çocuğu Barbie bebekle oynarsa, kızlarla gezerse tüm arkadaşları tarafından dışlanır, ufak yaşta çocuklar arasında bir toplum oluşturur resmen ve insanlar birbirini dışlamaya başlar, işte kendi gözlerinde küçük bir hata olursa bile hemen dışlayabilirler arkadaşlarını, ufacık çocuklar da görüyoruz bunu. Birisi bir şey yaparsa onlarla alay ederler ufacık çocukların çok büyük baskı altında kalması demektir bence, bu mesela bir erkek çocuğun bir Barbie bebekli oynamasının ne gibi bir olumsuz yönü olabilir ya da bir kız çocuğunun oyuncak arabayla

oynaması ne gibi bir şey olur bana sorarsanız hiçbir olumsuz tarafı yoktur ama çocuklar kendi aralarında bunu öyle kodlamışlardır artık öyle bir algı oluşturmuşlardır çocuklar üzerinde, çocukların Barbie'li bir kazakla gezmesi bile olay olur; sen bunu mu giyiyorsun, bununla mı giyiyorsun bu kızların elbisesi biz kızlarla oynamayız artık bizimle oynama gibisinden.”(E-1 KT)

“...rengin bir cinsiyeti yoktur, atıyorum bir erkek pembe tişört de giyebilir pembe pantolonda giyebilir. Bir kadın pembe pijama da giyebilirim pardon mavi pijama da giyebilir, mavi etek de giyebilir. Ben bunun yanlış olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu başka bir şey renklerin cinsiyeti yoktur. Evet toplum bunu dayattı ama bunu aşabileceğimizi düşünüyorum, bunun yanlış olduğunu düşünüyorum ben.”(E-2 KT)

“Bunun sadece toplumun bir dayatması olduğunu düşünüyorum bir erkek pembe giyebilir bir kız da koyu renkler giyebilir bunun sadece bir dayatma olduğunu düşünüyorum.” (K-35 OT)

“Sadece pembe renk erkek olarak pembe renkten hoşlanmıyorum genel olarak şöyle oluyor, kadınlar sahiplendiği için ben o rengi sevmiyorum bilerek bize dayatılan bir şeydir bu pembenin kadınlara ait olduğunu o yüzden ben istemiyorum.” (E-45 İST)

Bazı katılımcılar ise çocuk gelişiminde seçilen renklerin önemli olduğunu ve seçilen renklerin kişinin cinsel yönelimini etkilediğini belirttikleri görülmüştür. Katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...çocuk gelişiminde seçilen renkler çocuğun gelişimi ile alakalı cinsiyet cinsiyetini benimsemesi onun özelliklerini alması biyolojik yapısını algılayabilmesi ile alakalıdır. Farklı renkler farklı tercihler çocuğun cinsiyetinin de ya da cinsiyet seçimindeki düşüncelerinde değişikliklere sebep olabilir bilinç altında altyapısında feminen bir yapıya sahip olup ilerleyen süreçlerde kendi biyolojik yapısının dışında bir cinsel tercihe sebep olabiliyor. Bu sebepten dolayı bu kavramların örnek teşkil etmesi gerektiğini düşünüyorum.” (E-30 MD)

“...renkler insanların karakterlerini de yansıtırlar şöyle anlatayım; Renkler insanların karakterlerini şöyle belirtiyor çocuk yaşta mavi renk erkeklere bahsedilmiş bir renk olarak algılanırken pembe ve kırmızı tonlar kız çocuklarına bahsedilmiş renklerdir. Bu renklerden de ister istemez tercihler oluşturuluyor ileriye dönük tercihlerini de etkileyebiliyor, bu hormonal yapıda ama renkler ve diğer etkenlerde hormonları etkileyebilir bu bilimsel bir araştırmadır renkler etkiler yönelimleri. O yüzden de renklerin önemi olduğunu düşünüyorum.” (E-37 Mk)

“...renkler insanların karakterlerinin de yansıtırlar şöyle anlatayım. Renkler insanların karakterlerini şöyle belirtiyor çocuk yaşta mavi renk erkeklere bahsedilmiş bir renk olarak algılanırken pembe ve kırmızı tonlar kız çocuklarına bahsedilmiş renklerdir. Bu renklerden de ister istemez tercihler oluşturuluyor, ileriye dönük tercihlerini de etkileyebiliyor bu hormonal yapıda ama renkler ve diğer etkenlerde hormonları etkileyebilir, bu bilimsel bir araştırmadır renkler etkiler yönelimleri, o yüzden de renklerin önemli olduğunu düşünüyorum.” (K-39 Mk)

Çocuk giysilerinde seçilen renklerin eskiden önemli olduğunu ama şimdilerde pek bir öneminin olmadığını ifade eden katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Eskiden varmış ama şimdi yok bence artık erkek çocukları da pembe giyebiliyor bunu toplumda kaldırım. Eskiden toplum yadırgardı pembe giymiş kız çocuğu gibi şimdi artık pek bir önemi yok bence bunların ya da benim çevremde böyle bir şey yok. Daha farklı yerlerde var mı bilmiyorum ama bence olmamalı. Herkes istediği rengi giymeli.” (K-12 KTT)

“Yani çocuklar bu eski zamana ait bir şey mavi pembe olayı bende de biraz var bebeklerim olursa ileride kızıma pembe oğluna mavi giydirme taraftarıyım.” (K-32 LV)

Cinsiyet ve kalıpyargılar çerçevesinde çocukların giysilerindeki renklerin önemine yönelik görüşler incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun, giysilerde renklerin bir öneminin olmadığını belirttikleri görülmüştür. Erkek öğrencilerin bir kısmı ise (8 görüş) renklerin önemli olduğu ve toplumda da bu konunun önemli olduğunu belirten görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Renklerin cinsel yönelimi etkilediğini belirten görüşler de bulgulara mevcuttur.

Toplumun, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde belirlemiş olduğu kalıpyargıların çocukların giysilerindeki renklerden evlilik teklifini kimin yapacağına kadar geniş kapsamlı bir alan oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 4.16. Evlilik Teklifini Kimin Yapması Gerektiğine Yönelik Görüşler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Evlilik teklifini erkeğin yapması gerekir’	11	16
‘Kendini hazır hisseden yani ciddi düşünen kişi evlilik teklifini yapmalı, kadın erkek fark etmez’	7	14

Bir ilişkide evlilik teklifini kimin yapması gerektiği ile ilgili katılımcılara yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde büyük bir çoğunluğun evlilik teklifini erkeğin yapması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...genel itibariyle erkekler evlilik teklifini yaparlar bizden bekleniliyor kadınlar da yapabilir hoş olabilir ama toplumumuzda maalesef erkeklere yüklenmiş bu erkeklerin yapması daha uygun.” (E-8 El)

“Evlilik teklifini erkekler yapmalıdır çünkü toplumda öyledir, öyle gördük. Sürekli öyle olduğu için erkek yapmalıdır ya kadın da teklif edebilir garip karşılanmaz ama hep gördüğümüz erkeğin teklif etmesi o yüzden de erkekler teklif etmelidir.” (E-15 SBGH)

“...erkek yapmalıdır o sonuçta beni hayatına alıyor beni kazanması lazım. Ben onu kazanmak için bir çaba harcadıysam o da aynı çabayı harcayacak benim için bunu göstermesi gerekiyor. Bana göre erkeğin evlilik teklifini yapması gerekiyor. Sonuçta ben kızım ben nazlıyım bir farklılığım var ondan, o erkek ondan milyonlarca olabilir ama ben tekim özelim bana çaba harcaması lazım. Benim için bir şeyler yapması lazım bana gösterdiği önemi görmem lazım hadi kalk evleneyim diye bir şey yoktur bir teklif sunulur, onun rızası alınır her ne kadar bir ilişkimiz olursa olsun evlilik farklı bir şeydir ciddi bir şeydir sevgililiğe benzemiyor.” (K-31 MD)

“...kıbarlık konusunda bakacak olursak erkek yapmalıdır ama çok çılgın bir kız da olabilir ki onu da gördük kadın da yapabilir ama tabii ki toplumumuzda bu farklı olduğu için gelenek göreneğe sahip olduğumuz için tabii ki erkeklerin yapması lazım çünkü hani kadınlar çiçekler onların gönlünü almamız lazım. O inceliği yapmamız lazım o atmosferi yaşatmamız lazım o anki mutluluğu yüksek seviyede yaşatmak lazım.” (E-40 ECS)

“Bence erkek yapmalıdır çünkü bir kadının bir erkeğin önünde diz çökmesi bence hoş bir şey değil ama bence kadın bunu yaptığında herkes çok güzel çok hoş dedikten sonra arkasından dalga geçebiliyorlar ben o duruma katılmıyorum. Ben istemiyorum böyle bir durumu ben olsam bana bir erkeğin teklif etmesini diz çökmesini isterdim. Onun ayrı bir havası olduğunu düşünüyorum ayrı bir sevgisi ayrı bir durumu var bence onun o yüzden erkek teklif etmeli.” (K-42 Bl)

Katılımcıların diğer bir kısmı ise evlilik teklifinin cinsiyetle alakalı olmadığını kişilerin kendini hazır hissedip hissetmemeleri ile ilgili bir durum olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

“...benim gözümde aslında evlilik de aslında şeydir, insanın kendi içinde bir şeye karar vermesidir. Birine aşık olursun, biri ile hayatını birleştirmek istersin, teklifin kimden geldiği önemli değildir. Bence kim kendini hazır hissediyorsa o teklif etmelidir, evlilik kararı bence iyice düşünüldükten sonra alınmalıdır. O yüzden de kimin ettiğinin pek bir önemi yoktur.” (E-1 KT)

“...bence iki tarafta yapabilir. İlla erkek yapacak ya da kız yapacak diye bir durum yok ikisi de yapabilir iki taraf da kendini birbirlerinin yerine koymaları gerekiyor, illaki erkek evlilik teklifini yapacak diye bir şey yok bence.” (E-5 EH)

“...ilişkinin yaşama dinamikleri bunu gerektiriyorsa yapılmalıdır nasıl gerekiyorsa öyle yapılsın ama bunu yapan kişinin cinsiyeti yine fark etmez, hiç fark etmiyor hem de kadın erkek ya da lgbt li hiç fark etmiyor.” (K-13 ECS)

“...fark etmez her zaman erkek yapacak diye bir şey yoktur kadın kendini iyi hissediyorsa kadın da yapabilir.” (E-25 ET)

“Herkes herkese yapabilir, kadın erkeğe yapabilir erkek de kadına evlilik teklifinde bulunabilir, karşımdaki insanın evliliğe dair beklentileri ile benimkiler aynıysa ben teklif ederim karşı taraf için de aynı şey geçerli o bana edeceğine beklemem söylerim benim için fark etmez ikisi de edebilir.” (K-36 ET)

Evlilik teklifini seven kişi ya da ciddi düşünen kişinin yapması gerektiğini ve bununda kadın erkek olarak ayırd edilmemesi gerektiğini belirten katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Bence seven kişi yapmalıdır ciddi düşünen yapmalıdır illaki erkekten beklemek lazım değil. Belki kadın ciddi düşünüyordur kadının evlilik teklifini etmesi lazım.” (K-20 HK)

“...seven kişi yapmalıdır erkek yapacak diye bir şey yok şu an bayanlarımız şunu düşünüyor evlilik teklifini ben aldım kız arkadaşlarına biraz daha böyle hava atmak amacıyla söylüyorlar, erkek biraz da maddi yönden güçlü olabilir. Türkiye şartlarında o yüzden erkeklerin yapması gibi bir şey söz konusu bana sorarsanız bunlar gereksiz iki taraf da seviyorsa iki tarafta evlilik teklifini yapabilir. O yüzden önemli değil benim açımdan.” (E-22 GT)

Evlilik teklifinin de diğer bazı ritüeller gibi toplum tarafından erkeklere atfedilen bir özellik olup normalleştirildiğini ifade eden katılımcının görüşleri şöyledir:

“...bu sürekli erkeklerden bekleniliyor, bir erkeğin bir kadına çiçek almasını bekledikleri gibi evlilik teklifini de erkeklerin yapması bekleniyor. Bence bu yanlış birazcık farklılık olması güzel olurdu bence. Ben isterdim ki evleneceğim kişinin bana evlilik teklifinde bulunmasını isterdim. Çünkü bu benim hem gururumu okşardı hem de mutlu ederdi. Hiç hayatım boyunca sahip olmadım değişik hislere bürünürdüm, garip olurdu ama güzel olurdu bence.” (E-2 KT)

Cinsiyet kalıpyargıları bağlamında incelenen son konu evlilik teklifini kimin yapması gerektiğine yönelik görüşlerle ilgilidir. Kadın ve erkek öğrencilerin yarısından fazlasının geleneksel bir tutum sergilediği, evlilik teklifinin erkekten gelmesi gerektiğini vurguladıkları tespit edilmiştir. Geriye kalan diğer katılımcılar ise durumun cinsiyete bağlı olmadığını, kendini hazır hisseden veya ciddi düşünen kişinin evlilik teklifini yapması gerektiğini belirttikleri görülmüştür.

4.6. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Kavramı ile İlgili Bilgileri

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde elde edilen alt kategoriler aşağıda tablolar şeklinde gösterilmiş ve alıntılarla zenginleştirilmiştir.

Tablo 4.17. Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kavramı Hakkında Bilgi Durumu

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
'Konuyla ilgili bilgi sahibi değilim'	15	23
'Konuyla ilgili bilgim var'	2	6
'Kavramın tanımını yapabilenler'	2	1
'Konuyla ilgili cevap vermek istemeyenler'	-	1

Katılımcıların toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili görüşlerini öğrenebilmek için yöneltilen sorulara verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun toplumsal cinsiyet kavramının ne anlama geldiğini bilmedikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

"Daha önce hiç düşünmedim duymadım. Açıkçası nasıl desem bilmiyorum bu mevzuyla ilgili bir şey." (E-5 EH)

"Bu konuyu bilmiyorum." (E-6 EH)

"Bunu ilk defa duyuyorum daha önce hiç öyle bir şey duymadım." (E-11 KTT)

"İlk defa duyuyorum böyle bir şeyi." (K-16 KTT)

"İlk defa duyuyorum bu kavramı." (E-19 HK)

“Bunda toplumun bizden beklentisi yok insani olarak saygı ve değer o kadar başka da bir şey yok yani.” (K-20 HK)

“Bu kavramı ilk defa duyuyorum, bir bilgim yok.” (E-27 İT)

“Yani toplumda tam olarak ne olduğunu anlamadım, bilmiyorum bu kavramı.” (K-28 İT)

“Yani bireyin cinsiyet kavramına cinsiyet tercihine saygı duyuyorum.” (E-34 OT)

Toplumsal cinsiyet kavramının tanımını tam olarak yapamayan ama dolaylı olarak toplumsal cinsiyet hakkında bilgi sahibi olan katılımcıların ortaklaştığı konular ise kadınların toplumda ezilmiş olmaları ve toplumun kadın ve erkek bireylere yüklediği rollerden kaynaklı oluşan sıkıntılar olduğu görülmüştür.

“...gözlemlediğim kadarıyla toplumsal cinsiyet kavramı erkeğin egemen olduğu, kadınların bastırıldığı kadınların şiddete uğradığı eşitsizliklerden kaynaklı bir toplumda yaşıyoruz gerek iş yaşantısında gerek aile yaşantısında kadınların erkekler kadar söz hakkına sahip olduklarına inanmıyorum, onun dışında bir şey yok.” (E-14 KTT)

“...erkeğin yeri ayrıdır kızın yeri ayrıdır. Hani hak hukuk dersin hepsi için eşit onun dışında mesela kızların yapabileceği işleri erkeklerin de yapabileceğini düşünüyorum ama kızların daha narin daha hassas daha duygusal olduğunu düşünüyorum. Mesela ben, eşimi mecbur olmadığım sürece bir fabrikada çalışmasına izin vermem daha güzel mesleklerde çalışmasını isterim daha normal bir meslekte çalışmasını isterse çalışabilir ama daha seçici olmasını isterim, kız çocukları için daha narindir bize göre her işi yapamazlar.” (E-24 GT)

“Toplumsal cinsiyette kadın erkek ayrımı oldukça fazla aslında yok desek de var maalesef kim ne derse desin biz yapıyoruz. Sen kadınsın yapamazsın diye uzak dur diyoruz olmaması gereken bir şey ama toplumumuzda bu yani nasıl söyleyeyim atadan öteden gelen bir şey eskiden beri yapılan bir şey.” (E-25 ET)

“Toplumsal cinsiyette genelde kadının davranışları ile erkeğin davranışları ya da imajlarına göre birçok farklı davranış biçimleri olduğudur, insanlar da mesela kadına giysisine kıyafetine ya da mimiklerine ne bileyim daha birçok şeyde, oturmasını bilecek kalkmasını bilecek giyimine kuşamına dikkat edecek deniliyor ama bir erkeğin öyle bir sınırı yok. İstedikini yapabilir istediği gibi davranabilir. İkisini de farklı farklı düşünüyorlar.” (K-42 BI)

“...erkek kültürünün egemen olduğu bir toplumdayız, kadına hiçbir hak tanınmadığı kadınların kadınlarla evlenme hakkının tanınmadığı bir Ataerkil toplumdayız yasal evliliklerin bu konuda yanlış olduğunu düşünüyorum.” (K-48 UT)

Toplumsal cinsiyet kavramının tanımını yapabilen ve kavramın tam olarak neyi ifade ettiğini açıklayabilen bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...kadın ve erkek cinsiyetine dayatılan rollerdir.” (K-3 KT)

“Toplumun cinsiyete yüklediği belli başlı yargılar var ama genel itibariyle biraz kırılıp sanki biraz eğitim durumu ile orantılı olarak daha iyi olduğunu düşünüyorum.” (E-8 El)

“toplumun kadın ve erkeğe yüklediği sorumluluklar, toplumsal cinsiyeti toplumdaki cinsiyetler arasındaki eşitsizlik olarak ben tanımlayabilirim, bunu sadece kadın erkek olarak değil de farklı cinsel kimlik ve yönelimleri olan bireylerin eşitsizlikleri üzerinden toplumsal cinsiyeti tanımlayabilirim.” (K-13 ECS)

Toplumsal cinsiyet kavramının tam olarak ne anlama geldiğini açıklayan veya konu hakkında bilgi sahibi olmadığını belirten katılımcıların yanı sıra bu konu hakkında konuşmak istemeyen katılımcılar da mevcuttur.

“Bu soruyu geçmek istiyorum, cevap vermek istemiyorum, bu soruya da katılmıyorum, konuşmak istemiyorum.” (E-15 SBGH)

Katılımcıların toplumsal cinsiyet kavramına yönelik görüşleri incelendiğinde kadın ve erkek katılımcıların tamamına yakınının konuyla ilgili bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Az sayıda da olsa toplumsal cinsiyet kavramı hakkında bilgi sahibi olan ve kavramın tam olarak neyi ifade ettiğini bilen öğrencilerin de olduğu görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet kavramı hakkında görüşleri alınan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun konuyla ilgili bilgileri olmadığı görülmekle beraber bir birey olarak toplumdan cinsiyet eşitliği konusundaki görüşleri ise tüm bireylerin eşit olması yönünde olduğu görülmüştür.

Tablo 4.18. Birey Olarak Toplumdan Cinsiyet Eşitliği İle İlgili Beklentiler

Alt kategoriler	Görüş sayısı	
	Kadın	Erkek
‘Tüm cinsiyetlerin (Kadın+Erkek+LGBTİ) her anlamda eşit olması gerekir’	12	23
‘Toplumsal baskıdan şikayetçiyim’	5	1
‘Erkeklerin öncelikli olması gerekir’	-	5
‘Toplumsal eğitilmesi gerekir’	1	1
‘Farklı cinsel yönelime sahip bireylerin evliliğinin yasal olması gerekir’	1	-

Tüm biyolojik cinsiyetlerin (kadın + erkek + LGBTİ+) eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan katılımcıların ortaklaştığı konuların başında eşitlik ve adalet gibi konularda cinsiyet ayırd edilmeksizin herkese eşit davranılması gerektiği yönündedir. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“...tüm cinsiyetlerin birbiriyle eşit olmasını istiyorum, cinsiyetler birbirleri arasında kaynaşsınlar, artık bu cinsiyetler arasındaki bu iletişim daha fazla olsun. İnsanlar kısıtlanmasın, herkes mutlu olsun, birlikte vakit geçirmek istediği insanlarla geçirsın, birlikte yaşasınlar.” (E-1 KT)

“Ben şu an hangi haklara sahipsem, nasıl bir rahatlığa sahipsem sırf erkek olduğum için cinsiyetimden dolayı nasıl bir alanım varsa kadınların da aynı şekilde olmasını istiyorum, atıyorum günlük şeylerden verdiğim cevaplardan örnek veriyorum... Kadın ve erkeğin gerçekten eşit olmasını istiyorum.” (E-2 KT)

“Şu anda biraz zor, daha son olaylardan sonra kadınlarımıza gereken değerlerin verildiğini düşünüyorum daha iyi olabilir mi olabilir daha eşit olabilir miyiz evet olabiliriz, insanlarımız bu konuda daha eşit davranabilirler.” (E-19 HK)

“Bence daha çok eşitlik ve hak verilmeli kadınları.” (E-26 ET)

“...bence kadınlarda erkeklerde aynı türden yaratılmıştır, yaratanları birdir ve bu yüzden de tamamıyla eşitler fiziksel olarak farklılık olsa bile düşünce yapılarında ruhsal yapılarında farklı olduğunu göstermez, bunun için herkesin onlara sen kadınsın bunu yapamazsın gibi bir görüş olmasını istemiyorum. Aynı zamanda sen erkeksin sen bunu yapamazsın ayıptır otur dur gibi bir düşüncenin de olmasını istemiyorum, iki tarafında tamamen eşit olmasını istiyorum.” (K-32 LV)

“Kadına ve erkeğe eşit yaklaşımın olmasını beklerim eşit düşüncelerin, eşit iş olanaklarının sağlanmasını hukuk karşısında eşit davranılmasını beklerim birçokları da yapıldığını düşünüyorum.” (E-34 OT)

Toplumsal baskıdan şikayetçi olduğunu belirten katılımcıların kadınlara yapılan baskı, taciz ve tecavüz olaylarından şikayetçi olup ve bunları dile getirip kadınlara insan gibi davranılması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür.

“...şiddete uğrayan kadınlar için mesela adaletli yargı olması lazım bunlarla ilgili kadınların daha az ezilmesini istiyorum hatta hiç ezilmesinler, gezmemize tozmamıza karışmasınlar, kılık kıyafetimize müdahale etmesinler. İçiyorsam içiyordumdur, geziyorsam geziyordumdur, giyiyorsan giyiyordumdur. Bu kimseyi ilgilendirmez. Bu dünyada eşit olmamızı istiyorum yani kimse kimseye müdahale etmesin o kadar.” (K-3 KT)

“...tüm Türkiye’de görebiliyoruz kadına şiddeti İstanbul olaylarında falan bir sürü kadın cinayetleri işleyen de orada güvenlik önlemleri arttırılmalı, bu boşanma olaylarından sonra kadınların öldürülmemesi taraftarıyım o kadınların korunması konusunda daha çok çalışma yapılması gerektiğini düşünüyorum çünkü.” (E-5 EH)

“Kadınları biraz daha anlamaları lazım, kadını hor görmeler, kadını eksik görmeler bence kaldırılmalı, kadın ve erkeğin eşit olduğunu insanlar öğrenmeli kadın erkek eşitlenmeli bence.” (K-16 KTT)

“Beklentim çok fazla ama olabileceğini zannetmiyorum tacize uğramak istemem bir şekilde bu ortamdan tacizle başa çıkamıyoruz beynine sokalmıyoruz bu tarz şeyleri, rahatsız olduğumuzu ifade etsek de anlamıyorlar.” (K-18 SBGH)

“Beklenti çok yok dolmuşta şort giydi diye tokat atan, yok kısa giyinmiş gibi şeylerden rahatsızım, bu çocuklar gençliklerini çocukluklarını nasıl yaşayacak, şort herkes giyiyor bir şey yapmalarına gerek yok aşırı kaçmasınlar çocuklar spora giderken voleybol müsabakalarına giderken de şort giyiyorlar, bunlar gayet normal şeyler.” (K-21 EH)

Cinsiyet eşitliği ile ilgili beklentilerini şöyle dile getiren katılımcılar vardır. Erkeklerin öncelikli olması gerektiğini, erkek egemen bir düzen isteyip kadınların feminizmi yanlış anlamalarından kaynaklı erkeklerin ezildiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“...eskiden erkekler toplumda daha ön plandaydı şuan kadınlar daha ön planda kadınların daha fazla hakları var. Biz eşitliği yakalamıyoruz, aslında eşitlik söz konusu değil eşit olsaydık eşit yaratılırdık, çünkü yaradan bizi eşit yaratmamış zaten, bu cinsiyet dışında yani ten uyumunu bile çözemiyoruz kaldı ki cinsiyeti nasıl çözeceğiz.” (E-4 ET)

“Toplumda bir şey olduğunda mesela ilk önce kadınlar şöyle olsun böyle olsun erkekler sürekli ikinci planda kalıyorlar. Mesela bir iş yapılacaksa herkesin acelesi vardır, ilk önce kadın alınır niye her zaman kadınlara öncelik verilir ki bu genelde her zaman böyledir. Türkiye'nin her yerinde öyledir yok diyen yalan söylüyordur, beklentim kadınların öncelikli olması değil de kadın erkek eşit olmalıdır. Madem eşitiz her konuda, niye bu konularda malesef eşit değiliz, sürekli öncelik kadınlara veriliyor bu durumun çözülmesini istiyorum ben.” (E-25 ET)

“Kadınların kendilerini daha çok özgüvenlerine hakim olmalarını, kendilerini daha çok ön plana çıkarmalarını, kadın ve erkek eşitliğini öven feminizm diye bir topluluk var. Kadınların ön plana çıkması ile ilgili bunlar da farklı algılanıyor bazı noktalarda sonuçta yaşamış olduğumuz toplumda, içinde bulunduğumuz kültürel yapı da çok farklı her ne kadar çok çağdaş uygar bir düşüncede olursak olalım ataerkil bir yapıya sahibiz, her zaman ne şartlar altında olursak olalım bu zihniyetimizde hep vardır bilinçaltımızda kadının erkeğin sözünü dinlemesi bazen önemlidir erkeğin her zaman değilde bazen kadından bir tık daha önde olmalı aile babası, evimin direği dersin ya evimin direği kavramında. Bu anlamda kadınların biraz da erkeklerin farklılığını hissetmesi gerektiğini düşünüyorum, kadın erkeğin sözünü dinlemeli her zaman değil de bir erkek biraz daha ön planda olmalı. Tamam erkek kadın ilişkilerinde siyasi olarak fikir olarak iş anlamında her zaman eşittir ama aile kavramı içerisine geldiğimiz zaman erkekler aile kavramı içerisinde bir tık daha ön planda olmalıdır diye düşünüyorum.” (E-30 MD)

“...bence eşit olmamalı erkeğin bir tık üstte olması lazım yani söylediğim gibi idareci yönetici babadır erkektir, haliyle söz hakkı olsun ya kadından bir tık üstte olması lazım aslında hiyerarşide de bu böyledir, bir izin kağıdına bile imza atılırken önce birim şefine sonra üstten birine gidilir bunda da erkek emir komuta yetkisi onda olması lazım ki çekip çevirsin yönetsin aileyi, ben öyle bakıyorum.” (E-45 İST)

“Toplumda bir şey olduğunda mesela ilk önce kadınlar şöyle olsun böyle olsun erkekler sürekli ikinci planda kalıyorlar. Mesela bir iş yapılacaksa herkesin acelesi vardır, ilk önce kadın alınır niye her zaman kadınlara öncelik verilir ki bu genelde her zaman böyledir. Türkiye'nin her yerinde öyledir yok diyen yalan söylüyordur, beklentim kadınların öncelikli olması değilde kadın erkek eşit

olmalıdır. Madem eşitiz her konuda, niye bu konularda malesef eşit değiliz, sürekli öncelik kadınlara veriliyor bu durumun çözülmesini istiyorum ben.” (E-25 ET)

Bir birey olarak toplumun eğitim düzeyinin yeterli olmadığını ve bu sebeplerden kaynaklı insanların sıkıntı yaşadıklarını belirten katılımcılar toplumun iyi bir eğitim almasıyla bu sorunların aşılabileceğini belirtmişlerdir. Bu yöndeki katılımcı ifadeleri şöyle örneklendirilebilir:

“...bayanlar istediği gibi giyinebilmeli, özgüvenleri olmalı, kendini güvende hissedebilmeli, bir tedirginlik hissetmemeli, beden ve kafasında herhangi bir kuşku olmamalı. Millet ne der gibisinden sokak ağzı ne der gibi şeyler düşünmemelidir... bizim Türkiye şartlarında olan bir şey. Eğitimsizlikten kaynaklı bir durum.” (E-22 GT)

“...eğitim ya sadece eğitim her şeyin başı eğitim aslında toplumdaki erkeklerin hatası var ama daha büyük sorunlar ailelerdeki sorunlardır. Çünkü bu aileler çocuklara eğitim veriyorlar. Mesela bir çamaşır satan yerin önünden geçtiğimizde erkek çocuğuna sen oraya bakma diyen annelerin olması, zaten sen çocuğu nasıl yetiştirirsen bu böyle devam eder, ailelerin daha bilinçli olması lazım çocuklarını yetiştirirken belirli şeylere önem verip yetiştirmeleri gerekiyor ne yapmaları konusunda.” (K-23 GT)

Cinsiyet eşitliği ile ilgili toplumdan beklentiler konusunda sayıca az da olsa farklı beklentilerini dile getiren katılımcılar da mevcuttur. Farklı cinsel yönelime sahip bireylerin evliliğinin yasal olması gerektiğini belirten katılımcının görüşü şöyledir:

“...beklentim ve tek bir hayalim var kadın erkek evliliğinin yasal olduğu gibi kadın kadın evliliğinin de erkek erkek evliliğinin de yasal olmasını istiyorum.” (K-48 UT)

Son olarak katılımcıların birey olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili beklentilerine yönelik görüşleri incelendiğinde az sayıda ki erkek katılımcıların toplumda erkeklerin öncelikli olması gerektiğini belirten görüşleri dışındaki tüm katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili beklentilerinin aynı olduğu yani tüm cinsiyetlerin (Kadın+Erkek+LGBTİ+) her anlamda eşit olması gerektiği yönünde olduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'ndaki son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine dair görüşleri incelenmiştir. Araştırmacı tarafından katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda görüşme metinleri kodlanarak analiz edilmiştir. Bu analizlerden elde edilen bulgular eğitim ve cinsiyet, çalışma hayatı ve cinsiyet, eğitim- kariyer ve cinsiyet, aile içi ilişkiler ve cinsiyet, kalıp yargılar ve cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili bilgiler temaları altında değerlendirilmiştir. Bu bölümde araştırmanın bulguları yorumlanmış ve ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır. Tartışmadan sonra araştırmanın sonuçları ve uygulayıcı ve araştırmacılara yönelik öneriler yazılmıştır.

5.1. Tartışma

Toplumsal cinsiyet biz bireyleri kadın ve erkek olarak belli kalıplar çerçevesinde tanımlamaktadır. Bu kalıp yargılar doğrultusunda bireylere biçilen rollere toplumsal cinsiyet rolleri denilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri zaman içerisinde değişiklik göstermekle birlikte günümüzde hala önemini korumaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin yaşamımıza yansımaları kadın ve erkek bireyler olarak farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyet rolleri erkeklere statüsü daha yüksek bir konum tanımlarken kadınların ikincil konumu toplumsal yaşamın birçok alanındaki ilişkilerde yeniden üretilmektedir. Eğitim de bu alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ortamları, eğitim süreci içinde öğretici, öğrenci ve yöneticilerin karşılıklı etkileşimleri, ders materyalleri toplumsal cinsiyet rollerin ve ilişkilerinin yeniden üretildiği kaynaklar olmaktadır. Üniversiteler de bu süreçte benzer biçimde öğrencileri, öğretim elemanlarıyla toplumsal cinsiyet kültürünün taşındığı ve yeniden üretildiği ortamlardır. Öğrenciler yaşamlarının geçtiği sosyal ve kültürel koşullardan edindikleri cinsiyet kültürünü üniversiteye taşımakta diğer öğrenciler ve öğretim elemanlarıyla bu bilgi ve tutumlarını etkileşime sokmaktadırlar. Bu nedenle üniversitelerin de kendilerine has ve geniş toplumsal yapılardan bağımsız tutamayacağımız bir cinsiyet kültürü oluşmaktadır. Eğitim kurumları bir yandan toplumsal ilişkilerin ve eşitsizliklerin yeniden üretildiği ortamlar olmakla birlikte değişme ve eşitlik konusunda duyarlılık ve olumlu tutumlar kazandırma potansiyeline de sahiptirler. Eğitim sürecinde kalıp yargıların olumsuzlukları hakkında bilgi verilmesi ve bu olumsuz davranışların düzeltilebilmesi açısından eğitimin değişim üzerindeki önemi ortadadır. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını öğrenmenin yükseköğretimde toplumsal cinsiyet araştırmalarına katkı sunması ve gelecekte yürütülecek cinsiyet eşitliği temelli çalışmalar için materyal ve program geliştirmede kaynak oluşturması beklenmektedir.

Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını araştıran birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların tümünün lisans öğrencileriyle yapıldığı ve Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri alanlarında yoğunlaştığı görülmekle birlikte literatür incelendiğinde bölüm ayrımı yapılmaksızın yapılan çalışmaların genellikle nicel yöntemlerle yürütüldüğü görülmektedir. Teknik konuların öğretildiği ön lisans programlarında eğitim veren yüksekokul öğrencileriyle yapılan çalışmalara rastlanmamaktadır. Çalışmamızın amacı teknik konular öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Bu amaçla önce ilgili literatürde özellikle yüksek öğretimde öğrencilerin cinsiyet rolleriyle ilgili görüşlerini inceleyen araştırmalar ele alınmıştır. Daha sonra 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencileriyle yürütülen görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular üniversite öğrencilerinin eğitim ve cinsiyet, çalışma hayatı ve cinsiyet, eğitim-kariyer ve cinsiyet, aile içi ilişkiler ve cinsiyet, kalıp yargılar ve cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları temaları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bölümde de araştırmanın bulguları bu temalar çerçevesinde alanyazınla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

İlk tema çerçevesinde Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören öğrencilerin eğitim ve cinsiyet ilişkisine ilişkin görüşleri incelendiğinde erkeklerin eğitim almasının öncelikli olduğunu belirten sınırlı sayıdaki erkek katılımcıların ve bir kadın katılımcının dışında eğitime erişim ve cinsiyet ilişkisi konusunda katılımcıların yanıtlarında büyük bir çoğunlukla eşitlikçi tutum sergiledikleri gözlenmiştir. Kimi kadın ve erkek katılımcılar toplumda eğitim alma konusunda cinsiyete dayalı bir ayrımdan söz ederken kimileri ise eğitime erişimde cinsiyet etkeninin bireysel, ailesel, ekonomik ve bölgesel faktörlerle ilişkisini kurmuştur. Akın (2007), Özvarış (2006, 2015) ve Öztan (2004,2015)'ın yapmış oldukları çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Fırsatları kullanma ve kaynakların ayrılması hususunda kişilerin cinsiyet farkı gözetilmeksizin eşit şekilde yararlanmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Çalışma hayatı ile cinsiyet arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kadınların çalışması gerektiğini vurgularken azımsanmayacak bir sayıda katılımcının ise kadınların öncelikli görevlerinin aileleri ve çocuklarıyla ilgilenmeleri olduğunu belirttikleri gözlemlenmiştir. Bulgular incelendiğinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri gözlenmiştir. Çalışma yaşamıyla ilgili olarak erkek öğrencilerin kadınların hamile ve çocuk sahibi olma durumlarında çalışmamaları gerektiğini, çalışmaları durumunda cinsiyet rollerine uygun alanlarda çalışmaları, kadınların çalışma durumlarının aileye bağlı olduğunu ve ailedeki erkeklerin izninin alınması gerektiği yönündeki cevapları geleneksel cinsiyet rollerine yakınlıklarının göstergesidir. Vefikuluçay vd., (2007) yapmış oldukları çalışmada da benzer

sonuçlar elde edildiği gözlenmiştir. Seçgin & Tural (2011)'in öğretmen adaylarıyla yapmış oldukları çalışmada da toplumsal cinsiyet rollerine uygun kültürel ve geleneksel değerler çerçevesinde kendi cinsiyetleri lehinde tavır sergiledikleri tespit edilmiştir. Durak (2019)'ın kadın ve erkek öğrencilerin tutumlarındaki farklılıkların toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığını, toplum tarafından cinsiyetlerine biçilen rollere uyduklarını ifade ederken benzer sonuçlara ulaştıkları görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin etkilediği bir diğer alan ise kariyerdir. Cinsiyetin kariyer üzerindeki etkisi kadınlar ve erkekler için farklılık göstermektedir. Örneğin evliliğin kariyer ile ilişkisi incelendiğinde cinsiyet eşitsizliğinin ne derece görünür olduğu saptanmıştır. Kariyer konusunda kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğini belirten kadın ve erkek katılımcıların sayısı birbirine yakinken evi geçindiren erkek olduğundan erkeğin kariyeri daha önemlidir görüşü ağırlıklı olarak erkek öğrenciler tarafından kullanılmıştır. Kadınların kariyerinin daha önemli olduğunu, kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları gerektiği, bir birey olarak toplumda var olmalarının önemli olduğunu ve kadınların sadece ev işleri ile anılmamaları gerektiğini vurgulayanların ağırlıklı olarak kadın katılımcılar olduğu gözlenmiştir.

Çalışma yaşamı ve kariyer ile bağlantılı olarak, yönetici pozisyonlarında hangi cinsiyetteki bireylerin olması gerektiği yönünde katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtların sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcılar büyük bir çoğunlukla yöneticiliğin cinsiyetle değil yetenek ve kapasite ile ilgili olduğunu vurgulayarak eşitlikçi görüşler sunmuşlardır. Hem kadın hem de erkek öğrencilerin bir kısmı ise yönetici olarak kadınların daha yetenekli olduğunu vurgularken erkeklerin yönetici olması gerektiğini belirten az sayıda öğrenci de olmuştur.

Evlilik, yüksek gelirli işler, meslek seçimi gibi konularda katılımcıların görüşlerinde farklılıklar görülmüştür. Yüksek gelirli işlerde erkeklerin öncelikli olması gerektiği yönünde bir algı olduğu ve katılımcıların toplumdan kaynaklı erkeklerin yüksek gelirli işlerde çalışmaları gerektiği yönünde görüşler sunulduğu bu görüşlerin ise daha çok erkek katılımcılarca belirtildiği görülmüştür. Meslek seçiminde ise fiziksel gücün belirleyici olduğu ve herkesin her işi yapamayacağı erkek katılımcılar ağırlıklı olmak üzere kadın katılımcılarca da önemli oranda dile getirilmiştir. Toplumda mesleklerin cinsiyetine ilişkin bir algı olduğunu ama kendilerinin buna katılmadığını belirten sınırlı sayıda kadın ve erkek katılımcı olduğu da dikkat çekmektedir. Araştırmada meslek ve kariyer konusunun cinsiyet rolleri ile ilişkisinin çok temel bir tartışma alanı yarattığı ve araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet roller konusunda geleneksel cinsiyet kültürüne bu temadaki görüşleriyle daha çok yaklaştıkları gözlemlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda kadın öğrencilerin kariyer ve cinsiyet konusunda erkek öğrencilere göre daha eşitlikçi oldukları görülmüştür. Erkek öğrencilerin çoğunluğu evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkilediğini, çocuk faktörü ve evlenilen kişinin onayının önemli olduğunu,

kadınların arkadaş çevresi ve aile yaşantısından kaynaklı sorunlar olabileceğini vurgulamaları erkek katılımcıların geleneksel bir tutum sergilediklerine işaret etmektedir. Erkek öğrencilerin bu tutumlarının doğduklarından itibaren aileleri ve toplum tarafından maruz kaldıkları cinsiyetçi tavır ve pekiştirici davranışlardan kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca, oluşan erkekler lehine avantajlı konumlarından ise hoşnut olmaları bu tutumlarını sürdürmelerine katkı sunmaktadır. Araştırmamızın sonuçlarına benzer sonuçlara sahip çalışmalar Öngen & Aytaç (2013),’ın üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisinin incelendiği çalışmada, Vefikuluçay ve Türkmenoğlu’nun (2018) yapmış olduğu hemşirelik öğrenimi gören birinci ve son sınıf üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada ve Esen vd., (2017) üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesine yönelik yapılan çalışmada da benzer sonuçlar saptanmıştır.

Aile içi ilişkiler ve cinsiyet teması ise ebeveynlerin farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik tutum ve davranışları, ev işlerinin cinsiyete göre belirlenmesi, ailede alınan kararlardaki söz hakkı ve evliliklerde çocuk sahibi olma konularında toplumsal cinsiyet rollerinin etkileri katılımcıların görüş açılarına göre incelenmiştir. Aile içi ilişkiler ve cinsiyet bağlamında evlilikte çocuk sahibi olma yönünde eşlerin söz hakkına dair görüşleri incelendiğinde öğrencilerin genelinin eşitlikten yana oldukları ve çocuk sahibi olma gibi önemli kararlarda eşlerin birlikte karar vermeleri gerektiğini belirttikleri tespit edilmiştir. Güzel (2016)’ın Gümüşhane Üniversitesi’ndeki öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada benzer sonuçlara ulaşıldığı toplumsal cinsiyet tutum ölçeği verilerinin sonuçlarından araştırmaya katılan öğrencilerin eşitlikçi bakış açısını benimsedikleri saptanmıştır. Akın (2007) ve Vefikuluçay vd., (2009) de yapmış olduğu çalışmada toplumsal yaşam ile ilgili önermelerde (ailenin ekonomik durumu ile ilgili sorular, boşanmış ya da eşi ölmüş kadınların yalnız yaşamaları, kadınların akşamları tek başına sokağa çıkması vb.) öğrencilerin genel anlamda eşitlikçi bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Katılımcıların cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili görüşleri çalışmamızın diğer bulgularına nazaran farklılık göstermiştir. Katılımcıların tamamına yakını toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışları gerektiğini, toplumda ancak böyle kabul edilebildiklerini dile getirdiklerini görmekteyiz. Buna ek olarak toplumun genel kabul yargılarını yerine getirmediklerinde karşılaştıkları zorlukları ifade etmişlerdir. Öğrencilerin tamamı erkeklerin cinsiyetlerinden kaynaklı hep avantajlı olduklarını belirtip toplumda erkek olmanın toplumda öncelikli bir durum olduğunu dile getirdikleri görülmüştür. Kadınların toplumsal baskıdan kaynaklı dezavantajlı olduğu elde ettiğimiz bir diğer bulgudur. Kadın öğrenciler toplumun cinsiyetlerine yüklediği sorumluluk ve dezavantajlı durumdan rahatsız olduklarını dile getirirken toplumun onları sadece aile ile ilişkilendirdiğini, anne olma ve eş olma gibi sıfatlar yükleyerek onları bu alana sıkıştırdığını ve toplumsal yaşamın her alanında haksızlığa uğradıklarını belirtmişlerdir.

Erkek öğrenciler ise toplumun kendilerine sunduğu avantajlı durumdan memnun olduklarını belirttikleri görülürken kadın öğrencilerin ise cinsiyetlerinden kaynaklı avantajlı olduğunu belirten tek bir görüş bile belirtilmemiştir. Kadın öğrenciler karakter ve kişilik özelliklerinden kaynaklı ve de toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrandıklarında övüldükleri tespit edilmiştir. Erkek ve kadın katılımcıların avantajlı oldukları durumların yanı sıra her iki cinsiyetin de toplumun cinsiyetlerine biçmiş olduğu rollerden kaynaklı dezavantajlı oldukları durumların yaşanabildiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Gündelik hayatta cinsiyetlerinden kaynaklı dezavantajlı oldukları durumlar ele alındığında sadece kadın oldukları için dezavantajlı olup sürekli baskı altında tutulduklarını belirttikleri görülmüştür. Cinsiyetlerinden kaynaklı toplumsal baskılara maruz kaldıklarını ve yine kadın oldukları için cinsiyetlerinden kaynaklı hep dezavantajlı durumda olduklarını belirtmişlerdir. Erkek öğrenciler ise karma ortamlarda toplumsal baskıdan kaynaklı ve gündelik hayatta kadınlara öncelik verildiği için dezavantajlı olduklarını belirtmişlerdir. Derya vd., (2017) toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların cinsel tabulara etkisi üzerine yapmış oldukları çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha özgür yetiştirilirken kadınların daha tutucu ve baskı altında tutulduğu tespit edilmiştir. Aytaç ve Öngen (2013)'in çalışmasında cinsiyete göre farklılıkların incelenmesi çerçevesinde; eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü incelendiğinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri ve Zeyneloğlu vd., (2007) Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının incelendiği çalışmada da erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla daha geleneksel bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Erkek öğrencilerin geleneksel bir tutum sergiledikleri ve toplumsal cinsiyet rollerine daha bağlı oldukları görülmüştür. Bu durum erkek olarak toplumda avantajlı bir konumda oldukları için toplumun onlara sunduğu olanaklardan vazgeçmek istemediklerinden dolayı kadınlara nazaran daha geleneksel bir tutum sergiledikleri biçiminde yorumlanabilir.

Araştırmamızın son temasında kadın ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili bilgileri doğrultusunda ortaya çıkan bulgular incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun konuyla ilgili bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili bilgileri olmadığı, toplumdaki cinsiyet eşitsizliği konusunda şikayetçi oldukları ve tüm cinsiyetlerin (kadın, erkek ve LGBTİ+) her anlamda eşit olmaları gerektiğini savunan katılımcı görüşleri de mevcuttur. Bireylerin cinsiyetlerinden kaynaklı toplumda avantajlı veya dezavantajlı olduklarını belirtirken bu durumun yanlış olduğunu, bireylerin kişilik özellikleriyle toplumda var olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmaların tamamına yakını anket uygulanarak yapıldığı için öğrencilerin toplumsal cinsiyet kavramının tanımı olarak sorular sorulmadığından dolayı olarak toplumsal cinsiyetle ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Vefikuluçay vd., (2007) Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal

cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının incelendiği, Öngen & Aytaç (2013)'ın Çalışma ekonomisi ve Endüstri ilişkileri bölümü öğrencileriyle yapmış oldukları öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisini araştıran çalışmaları, Kul Uçtu & Karahan (2016)'ın öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, Derya vd., (2017) öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların cinsel tabulara etkisi üzerine yapmış oldukları çalışma ve Türkmenoğlu & Vefikuluçay'ın (2018) hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet roller ve bu rollere etki eden unsurların incelendiği çalışmada, çalışma yaşamı ve toplumsal yaşam ile ilgili sorulan sorulardan yola çıkılarak öğrencilerin geleneksel bir tutum sergiledikleri görülmekle birlikte kadın öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha eşitlikçi bir tavır ve tutum sergiledikleri görülmüştür.

Kadın ve erkek öğrenciler toplumsallaşma sürecinde toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünü görüp içselleştirerek toplumun onlardan istediği kalıp yargılara bürünmüşlerdir. Toplumsal, ekonomik ve eğitim mecralarında cinsiyet kimliklerine uygun olduğu düşünülen roller çerçevesinde bir işbölümünü benimseyerek gündelik yaşamlarına uygulamaktadırlar. Kadınların ve erkeklerin biyolojik farklılıklarından kaynaklı toplumda nitelikli, yüksek gelirli işler, teknolojik donanım gerektiren işler, kaynaklara ulaşma ve emir verme gibi işlerin erkeklere özgü işler olduğu belirtilirken, kadınların ise daha az gelir getiren, fiziksel güç gerektirmeyen işler, ev işleriyle aynı niteliğe sahip işlerin uzantısı olan işler ve duygusallık, sakinlik vb. özelliklerin önde olduğu iş kollarına yönelmeleri gerektiği yönünde bir algı olduğu görülmüştür.

5.2. Sonuç

Bu araştırma Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin neler olduğu ve toplumsal cinsiyet rollerinin öğrencilerde nasıl bir anlam taşıdığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre;

- Katılımcılar eğitime erişim konusunda toplumda cinsiyete dayalı bir ayrımın olduğunu ama kendilerinin bu düşüncelere katılmadıklarını belirttikleri, eğitim almanın cinsiyetle ilgili bir durum olmadığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin eğitim ve cinsiyet ilişkisi konusundaki görüşleri incelendiğinde sınırlı sayıdaki erkek katılımcıların ve bir kadın katılımcının dışında eğitime erişim ve cinsiyet ilişkisi çerçevesinde katılımcıların genelinin eşitlikçi tutum sergiledikleri görülmüştür.
- Kadınların ekonomik özgürlükleri için, kendilerini geliştirmek için ve başkasına muhtaç olmamak için çalışmaları gerektiği ifadesi kadın öğrencilerin tümü tarafından vurgulanırken bu fikre erkek öğrencilerin de eşlik ettiği gözlemlenmiştir. Bununla

birlikte çalışma hayatı ve cinsiyet ilişkisi konusunda erkek katılımcıların kadınların çalışmaması yönünde daha fazla görüş bildirdikleri görülmektedir. Kadınların çalışmaması durumunun ise kadınların hamilelik ve çocuk sahibi olma durumlarıyla ilişkilendirilmesi ve kadınların aileleriyle ilgilenmeleri gerektiğinin vurgulanması ise geleneksel cinsiyet kültürüne işaret etmesi açısından dikkat çekicidir. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla kadınların çalışma hayatına katılım konusunda daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri erkek öğrencilerin ise geleneksel bir tutum sergiledikleri saptanmıştır.

- Cinsiyet ve kariyer ilişkisi konusunda katılımcı öğrencilerin görüşleri incelendiğinde eğitim ve kariyer hayatının kadınlar ve erkekler için farklılık gösterdiği, yüksek gelirli işlerde erkeklerin çalışması gerektiği ve kariyer konusunda erkeklere ayrıcalık tanındığı ile ilgili görüşler tespit edilmiştir. Evliliğin kadının iş yaşamındaki yerini etkilediğini ve bununla beraber çocuk faktörünün de kadınların kariyer süreçlerinde etkili olduğunu belirtirten ayrıca kadının evlendiği kişiye göre de bu durumun şekillendiğini vurgulayan katılımcıların ifadeleri bu konuda en sık değinilen görüşleri oluşturmaktadır. Kadının iş yaşamına katılımını çocuk ve eş ilişkisine bağlayan görüşlerin çoğunluğunu erkek öğrenciler belirtmiştir. Evlilik ve iş yaşamı ilişkisine ilişkin bu gruptaki görüşlerin kadına atfedilen annelik ve ev hanımlığı gibi geleneksel roller üzerinden açıklanması dikkat çekmektedir.
- Çalışma yaşamına katılım ve kariyer Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri konusundaki görüşlerini tanıma ve görüş farklılıklarını tespit etme anlamında temel bir alan oluşturmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler eğitim konusunda gösterdikleri eşitlikçi tutumlarını kadınların iş yaşamı, meslek ve kariyer hayatları için göstermemişlerdir. Kadın ve erkek öğrencilerin görüş farklılıkları bu konularda yoğunlaşmış kadının aile ve ev içi rollerine vurgu en belirgin şekilde bu temalar altında yapılmıştır.
- Aile içi ilişkiler ve cinsiyet ilişkisi ele alındığında ise katılımcıların tamamına yakını toplumun ve ailelerinin geleneksel tutumlarından rahatsız oldukları, öğrencilerin genel olarak eşitlikçi tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Az da olsa ataerkil yapıdan kaynaklı toplumda erkeklerin öncelikli olması gerektiğini belirten ve aile reisliği kavramı çerçevesinde erkek çocuklarının daha imtiyazlı olması gerektiğini vurgulayan katılımcılar da tespit edilmiştir.
- Katılımcıların cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından rahatsız olduğu ama bunlara uyulmadığı takdirde toplumda kabul görmedikleri için mecburen bu durumu kabul ettikleri yönündedir. Kadın öğrenciler, toplumsal baskıdan kaynaklı şikâyetlerini dile

getirerek eşitlikçi bir tutum sergilerken erkek öğrencilerin ise daha geleneksel bir tutum sergiledikleri saptanmıştır.

- Son olarak katılımcılara yöneltilen sorular doğrultusunda kadın ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet kavramının tam olarak ne olduğunu bilmedikleri, kimi katılımcıların ise bu kavramı ilk defa duyduklarını söylemeleri, kavram ile ilgili bilgisi olanların ise kavramı daha önce televizyonda duyduklarını ama tam olarak neyi ifade ettiğini bilmediklerini dile getirdikleri görülmüştür. Toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili bilgi sahibi olan üç katılımcının toplumsal cinsiyet kavramının tanımını yapmış olduğu da tespit edilmiştir.
- Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin neler olduğu ve toplumsal cinsiyet rollerinin öğrencilerde nasıl bir anlam taşıdığının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada katılımcıların eğitime erişim ve cinsiyet, çalışma hayatı ve cinsiyet, cinsiyetin kariyer üzerindeki etkisi, aile içi ilişkiler ve cinsiyet, cinsiyet kalıp yargıları ve toplumsal cinsiyet kavramı hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin davranışlarını inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda genellikle nicel yöntemlerle yapıldığı görülmektedir. Görüşme yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada cinsiyet rollerine ilişkin nicel araştırmalardakilerine benzer bulgularla karşılaşmış olmakla birlikte katılımcı görüşlerinin gerekçelendirilmesi, örneklenmesi ve kişisel yaşantılarla ilişkilendirilmesi imkanına sahip olunmuştur. Bu olanakla birlikte örneğin kadın erkek eşitliği taraftarı olduğunu belirten katılımcıların günlük hayattan verdikleri örneklerle sosyal hayatın değişen alanları için farklı tutumlara da sahip olabildikleri anlaşılmıştır.

5.3. Öneriler

Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerinin olumlu yönde artması gelecek kuşakların daha eşitlikçi olabilmeleri için önemlidir. Geleneksel ve eşitlikçi olmayan yargıların zamanla aşılabilmesi için aşağıda öneriler sunulmuştur.

- Yapılan çalışmada öğrencilerin bir kısmının eğitim, çalışma hayatı ve kariyer konusunda geleneksel bir tutum içinde oldukları ve kadınların toplumsal hayat içindeki yerlerinin aile, ev içi roller ve annelikle sınırlandırdıkları gözlemlenmiştir. Kadınlar ve erkeklerin eğitim, çalışma ve kariyer gibi bireyin toplumsal hayata katılma ve kendini ifade etme olanakları açısından desteklenmesi ve eşit fırsatlar sunulması konularında

yükseköğretim öğrencilerinde farkındalık geliştirme çalışmaları yürütülmelidir. Bunun için de eğitim kurumlarının eşitlikçi bir topluma ulaşma konusunda önemli olanaklara sahip olduğu düşüncesinden hareket edilebilir.

- Aile içi ilişkiler konusunda katılımcıların yanıtlarından ailelerinin cinsiyetçi bir tutum sergiledikleri tespit edildiği için ailelerin toplumsal cinsiyet ile ilgili bilgilendirici çalışmaların kapsamına alınması önemlidir.
- Toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili katılımcıların bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Öğrenciler toplumsal cinsiyet konusunda bilgilendirilmeli ve toplumsal cinsiyet üniversitelerde ders olarak verilmelidir.
- Yükseköğretim kurumlarının cinsiyet eşitliği konusunu kendi hedefleri arasında görmeleri; bilinçlenme, farkındalık çalışmalarının yanı sıra konuyla ilgili paneller, sempozyumlar özellikle de etkileşimli atölye benzeri çalışmalarla öğrencilerin toplumsal cinsiyet kavramına dikkatlerini çekmeye yönelik sürdürülebilir çalışmalar yapmaları desteklenmelidir.

Gelecekteki araştırmalar için öneriler ise aşağıda sunulmuştur:

- Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik görüşleri incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma süresince elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair görüşlerinde kendileri dışındaki başka etkenlerin de önemli olduğu görülmüştür. Bu kapsamda arkadaş çevresi, okul, öğretmen ve aileleriyle de sürece katkıları açısından görüşmeler yapılabilir.
- Toplumsal cinsiyet rolleri hakkında erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla geleneksel bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bu anlamda erkek öğrencilerin böyle düşünmelerine neden olan etkenlerin araştırılması gelecek araştırmalar için faydalı olacaktır.

Araştırmanın yapıldığı meslek yüksekokulundaki bölümlerin büyük bir çoğunluğunun halk arasında erkek işi olarak algılanan meslekler için ara eleman yetiştiren bölümler olduğu için bu bölümlerdeki idari ve akademik personelin toplumsal cinsiyet konusundaki tutumları daha sonra yapılacak araştırmaların kapsamına alınabilir.

KAYNAKLAR

- [1]. Akın, A. ve Demirel, S. (2003). Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 73-82.
- [2]. Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet (gender) ayrımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(2), 1-9.
- [3]. Aksoy Derya, Uçar, T., Y., Karaaslan, T. ve Akbaş Tunç, Ö. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet davranışları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 26(3), 96-103.
- [4]. Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- [5]. Altuntaş, S., Atlı A. ve Kış, A. (2016). Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyetlerine göre meta analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 88-106.
- [6]. Amman, T. (2012). Toplumsal boyutlarıyla cinsiyet. F. Bayraktar (Der.). *Dini ve toplumsal boyutlarıyla cinsiyet*, içinde (ss 53-62). İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı.
- [7]. Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [8]. Aslanyürek, M., Demirel, C. ve Altay, A. (2019). Meslek yüksekokulları ile ilgili Türkiye’de hazırlanan lisansüstü tezler üzerine genel bir değerlendirme. KLU Açık Erişim Sistemi 2 Eylül 2020 tarihinde <http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.11857/1196> adresinden alınmıştır.
- [9]. Atış, F. (2010). *Ebelik/ Hemşirelik 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- [10]. Avcı, Ö. H, Tozar, M. Z., Hasret, Y., Yiğit, S. ve Özdemir, E. (2019). Toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi ölçeğinin geliştirilmesi- kız öğrenci formu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(45), 252-266.
- [11]. Aydın, M., Özen Bekar, E., Yılmaz Gören, Ş. ve Sungur, M. A. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 223-242.
- [12]. Aydın, M. (2013). Albert bandura’nın sosyal öğrenme kuramı ve eğitime yansımaları. Erişim tarihi 1 kasım 2019 tarihinde <https://www.meralaydin.com.tr/albert-banduranin-sosyal-ogrenme-kurami-ve-egitime-yansimalari/> adresinden alınmıştır.
- [13]. Başçı, B. ve Giray, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. *DergiPark*, 3(4), 117-142.
- [14]. Bayrakçı, M. (2007, Ekim). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulaması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 201-203.
- [15]. Beauvoir, S., D. (2010). *The second sex. Vintage boks a division of random house, inc.* Translated by (c. borde and s. Malovany, Trans.) chevallier. New York.

- [16]. Bhasin K. (2003). *Toplumsal cinsiyet "bize yüklenen roller". Kadınlarla dayanışma vakfı yayınları*. İstanbul: Kuşak Ofset Birinci Basım.
- [17]. Bilgili, G. (2012). *Elit bayan sporcular ile spor yapmayan bayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- [18]. Bora, A. (2008). *Sivil toplum kuruluşları için toplumsal cinsiyet rehberi. Sivil toplum geliştirme merkezi*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- [19]. Budak,H. ve Küçükşen, K. (2018). Türkiye'nin sosyal transformasyon sürecinde Y kuşağının "toplumsal cinsiyet rolü" tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 561-576.
- [20]. Bulut, M.B. (2014). Kadınların yüksek pozisyonlara gelemem nedenleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7), 205-206.
- [21]. Büyükaşahin Çevik, G. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve çatışma çözme stillerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1017-1034.
- [22]. Connell, R., W. (2017). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- [23]. Çavdar, D. (2013). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [24]. Çelik Bekleviç, A. (2013). *Bir üniversite hastanesi araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet rolleri algısının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- [25]. Çetin, D. ve Bilir Güler, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde liderlik kavramını algılama biçimleri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 47-54.
- [26]. Çıtak, A. (2008). *Kadınların çalışmasına yönelik tutum: cinsiyet, cinsiyet rolü ve sosyo ekonomik düzeye göre bir karşılaştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [27]. Çoban, G. (2005). *Örgüt kültürü ve toplumsal cinsiyet analizi: Türk bankacılık sektöründe bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [28]. Demir, A. (2020). Toplumsal cinsiyet algısı ve kariyer kararsızlığı: sinop örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 1-17.
- [29]. Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(511), 12-27.
- [30]. Direk, N. ve Irmak, B. (2017). Dokuz Eylül üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 31(3), 121-128.
- [31]. Dökmen, Z. (2009). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- [32]. Durak, U. (2019). *Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin Tutumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- [33]. Dursun, S. ve İhtar, E. (2014). Kadın çalışanların yaşamış oldukları iş aile yaşamı çatışmasının iş ve yaşam doyumu üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 28(3), 127-130.
- [34]. Dünder, Ö. Z. (2012). Toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon reklamlarına yansımaları. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal bilimlerde diyaloglar*, 5(1), 121-136.
- [35]. Düşmez, İ. (2016, Yaz). Çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının incelenmesi. *The Journal of Academic Social Sciences*, 47, 489-509.
- [36]. Ersöz, A., G. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Ankara:Anı yayıncılık.
- [37]. Esen, E., Siyez, D., Soylu, Y. ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırma Dergisi*, 8(1), 46-63.
- [38]. Giddens, A. (2015). *Sosyoloji*. İstanbul, Say Yayınları.
- [39]. Giddens, A. (2015). Cinsiyet ve cinsiyet eşitsizlikleri üzerine açıklamalar. J. Pilcher (Eds.). (Çev. G. Altaylar). *Sosyoloji Başlangıç Okumaları- içinde*. İstanbul: Say Yayınları.
- [40]. Gökçen, M ve Büyükgöze- Kavas, A. (2018). Meslek seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 48-67.
- [41]. Göksel Oflas, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin toplumsal cinsiyet rollerine, kültürlerarası duyarlılığa ve risk faktörlerine göre yordanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- [42]. Görmüş, A. Aydın, S. ve Ergin, G. (2013). İşletme bölümü öğrencilerinin iletişim becerilerinin cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 109-128.
- [43]. Gül, H., Maksüdünov, A., Yamaltdinova, A. ve Abdildaev, M. (2019). Öğrencilerin demografik özelliklerinin kariyer uyumluluğu ve iyimserliği ile ilişkisi: Kırgızistan örneği. *KMÜ Sosyal ve ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21(36), 34-46.
- [44]. Güneş, A. ve Güneş, F. (2017). Bilişsel gelişim dönemleri ve çocuk kütüphaneleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15(60), 25-49.
- [45]. Günay, G ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153), 157-171.
- [46]. Gündoğdu, Y.B. (2016). Psikanalitik kişilik kuramlarına göre gelişim ve değişimin imkanı. *Turkish studies international periodical for the languages. Literature and history of Turkish or turkic*, 11(17), 401.
- [47]. Güzel, A. (2016). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet roller tutumları ve ilişkili faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 1-11.
- [48]. İnandı, Y., Özkan, S., Peker, S. ve Atik, Ü. (2009). Kadın öğretmenlerin kariyer geliştirme engelleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 77-96.

- [49]. Karasu, F., Göllüce, A., Güvenç, E. ve Çelik, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi/Online First 1*.
- [50]. Kaya, A ve Hacıoğlu, E. (2007). Matbaacılık eğitiminde meslek yüksekokullarının rolü. *İstanbul Üniversitesi II: Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu*, 335-358.
- [51]. Kaylı, D., Ş. (2018). Toplumsal cinsiyet bakış açısından mekanın gör dedikleri. Yeşim Kubar, Handan Karakaya (Eds.). *Toplumsal Cinsiyet Algısına Ekonomik Ve Sosyolojik Bir bakış içinde*. Ankara: Gazi kitabevi.
- [52]. Kaypakoglu, S. (2003). *Toplumsal cinsiyet ve iletişim*. İstanbul: Naos yayınları.
- [53]. Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 1-21.
- [54]. Köse, E. (2013). Cinsiyet/toplumsal cinsiyet ikiciliği üzerine eleştirel yaklaşımlar ya da doğa “doğal mıdır?”. *Doğu Batı Yayınları*, 2(64), 37-53.
- [55]. Kul Uçtu, A. ve Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, Toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2882-2905.
- [56]. Kuzgun, Y. (2003). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [57]. Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- [58]. Mert, A., Deniz, A. ve Taştan, U. (2019). Çalışma yaşamında kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığının analizi. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(52), 7211-7599.
- [59]. Mora, N. (2005). Kitle iletişim araçlarında yeniden üretilen cinsiyetçilik ve toplumda yansımaları. *Uluslararası İnsani Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1303-5134.
- [60]. Oğuz, A. (2019). *Feminizm, postkolonyal feminizm ve toplumsal cinsiyet “Buchi Emecheta’nın The Bride Price adlı romanı”*. İstanbul:Çizgi kitabevi.
- [61]. Önder, Ö., Yalçın, A. ve Göktaş, B. (2013). Sağlık kurumları yöneticiliği bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1) 55-78.
- [62]. Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2), 1-18.
- [63]. Özbay, Y. Terzi, Ş., Erkan, S. ve Çihangir Çankaya, Z. (2011). Üniversite öğrencilerinin Profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71.
- [64]. Özçatal, E.Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.
- [65]. Özdemir, Y. (2006). *Erkek Teknik Orta Öğretim Okullarındaki Kız Öğrencilerin Okul Yaşantıları(Mersin ili merkezi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

- [66]. Özkazanç, A., Sayılan, F. ve Akşit, E. (2018). Toplumsal cinsiyet ve mesleki eğitim: Mesleki teknik lise kız öğrencileri üzerine bir araştırma. *Fe Dergisi*, 10(2), 150-164.
- [67]. Öztan, E. (2004). Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve olumlu ayrımcılık. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 59(1), 203-235.
- [68]. Öztan, E. ve Doğan, S. (2015). Akademik cinsiyeti: Yıldız teknik üniversitesi örneği üzerinden üniversite ve toplumsal cinsiyet. *Çalışma ve Toplum*, 3(46), 191-221.
- [69]. Öztürk, M. (2012). Kur'an-ı kerim çerçevesinde toplumsal cinsiyet meselelerine ilişkin çözüm önerileri. M. F. Bayraktar (eds.). *Dini ve toplumsal boyutlarıyla cinsiyet 2 içinde*. İstanbul: İslami ilimler araştırma vakfı.
- [70]. Özvarış, S. (2006). Toplumsal cinsiyet-sağlık ilişkisi ve türkiye'deki durum. 1 kadın Sağlığı kongre "kadına yönelik şiddet". 20-22 Mart.
- [71]. Özvarış, S.B. (2015). Toplumsal cinsiyet, çalışma yaşamı ve kadın sağlığı. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (MSG)*, 15(56), 37-44.
- [72]. Pınar, G., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2008). Başkent üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1), 47-57.
- [73]. Ritchie, J. ve Lewis, J. (2003). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London: Sage Publications.
- [74]. Sancar, S. (2013). *Erkeklik: İmkansız iktidar: Ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis yayınları.
- [75]. Scott, J.W. (2013). *Feminist tarihin peşinde*. İstanbul: bgst Yayınları.
- [76]. Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 2446-2458.
- [77]. Şahin, İ. ve Fındık, T. (2008). Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitim: Mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 65-86.
- [78]. Taner, Ş. (2018). Toplumsal cinsiyet açısından sosyal politikalar. (eds. A. Akın, S. Özpinar). *Toplumsal cinsiyet ve kadın sağlığı içinde*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- [79]. Turkaya, A. (2013). *Ülkemizde sektörel gereksinimler ekseninde meslek yüksekokulları grafik tasarımı programları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun.
- [80]. Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikanaliz kuram ve özellikleri. *M. K. Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 275-285
- [81]. Türkmenoğlu, D. (2018). *Hemşirelik öğrenimi gören birinci ve son sınıf üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [82]. Unutkan, A., Güçlü, S., Elem, E. ve Yılmaz, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin feminizme ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(3), 317-325.

- [83]. Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 93-103.
- [84]. Ünal, F., Tarhan, S. ve Köksal, E. (2017). Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227-236.
- [85]. Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir LiteratürTaraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 497-521.
- [86]. Varol, Z., Çiçeklioğlu, M. ve Taner, Ş. (2016). Bir tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algı düzeyi ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 55(3), 122-128.
- [87]. Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56
- [88]. Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14(2), 26-38.
- [89]. Vefikuluçay Yılmaz, D., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.
- [90]. Yaşar, B. (2011). *Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının kadın sağlığı hemşireliği açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [91]. Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik meskeği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: Kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 33-46.
- [92]. Yazıcı, T. (2016, Mart-Nisan). Müzik öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 833-852.
- [93]. Yenihan, B., Balcı, B. ve Vardar, Ç. (2018). Cinsiyet farklılığının kadın çalışanların kariyer planlarına ve kariyer hedeflerine etkileri: Havayolu şirketlerinde çalışan kabin memurları üzerine nitel bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 176-192.
- [94]. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2007). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Güncelleştirilmiş 6. bs.). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- [95]. Yıldız, E. ve Keçeci, O. (2016). Ege üniversitesi spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 986-998.
- [96]. Yılmaz, S. (2018). Türkiye’de kadınların çalışma hayatındaki yeri ve sosyal güvenlik hukuku düzenlemeleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 63-80.
- [97]. Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algıları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

[98]. Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 409-420.

[99]. TDK (2018). 18 Haziran 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b683f332a9870.06575752 adresinden alınmıştır.

EKLER

Ek 1. Görüşme Soruları

Değerli Arkadaşlar;

Bu görüşme Mersin Üniversitesi Kadın Araştırmaları Yüksek Lisans programı kapsamında yapmakta olduğum tez çalışmamda veri elde etmeye yöneliktir. Çalışmayı Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim görmekte olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapmaktayım. Görüşme boyunca vereceğiniz bilgiler ve sorulara vereceğiniz cevaplar saklı tutulacaktır. Bu bilgiler sadece bu araştırmakapsamında kullanılmak üzere toplanmaktadır. Araştırma gönüllülük esasına dayandığı için katılmama ya da görüşmenin herhangi bir anında ayrılma hakkınız vardır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın niteliği açısından önem taşımaktadır. Veri kaybı olmaması için görüşmeyi izninizle kaydetmek istiyorum. Araştırmama gönüllü olarak katılım sağladığınız için şimdiden teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Kaçyaşındasınız?
2. Bölümünüz?
3. Cinsiyetiniz?
4. Eğitimdurumunuz?
5. Medenidurumunuz?
6. Yaşamınızın çoğunu nasıl bir yerde geçti?
() köy () ilçe () şehir () büyük şehir
7. a) Annenizin eğitim düzeyi nedir?
() okur yazar değil () lise ve dengi mezunu
() okur yazar () yüksekokul mezunu
() ilkokul mezunu () lisans ve üstü mezunu
() orta okul mezunu
- b) Babanızın eğitim düzeyi nedir?
() okur yazar değil () lise ve dengi mezunu
() okur yazar () yüksekokul mezunu
() ilkokul mezunu () lisans ve üstü mezunu
() orta okul mezunu
8. Kaçkardeşsiniz?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Anne vebabanızın size ve kardeşinize(farklıcinsiyetteolan) davranışları nasıldır, farklılık olduğunu düşünüyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?
2. Toplumsal cinsiyet kavramı hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 2.a. Kadın / erkek olarak toplumun sizden beklentileri nelerdir?
3. Cinsiyetinizden dolayı gündelik yaşamda sıkıntı yaşadığınız durumlar nelerdir?
- 3.a.Yüceltildiğiniz zamanlaroldu mu? Açıklayabilir misiniz?
4. Ailenin ekonomik durumunun eğitim görececek çocuğun cinsiyetinde bir etken olup olmadığı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
5. Sizce evlilik kadının iş yaşamındaki yerini etkiler mi? Açıklayabilir misiniz?
6. Sizce evişleri cinsiyete göre belirlenebilir mi? Açıklayabilir misiniz?
7. Sizce ailede kimin kariyeri daha önemlidir? Açıklayabilir misiniz?
8. Meslek seçiminde cinsiyetin önemi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
9. Yasalarda geçen kadın-erkekeşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
10. Siyasette kadın-erkek temsiliyeti hakkında ne düşünüyorsunuz?
11. Çalışma yaşamında yönetici pozisyonlarında hangi cinsiyetteki bireylerin olmasını istersiniz? Nedenlerini açıklayabilir misiniz?
12. Sizce kadınların çalışmasını gerektiren ve gerektirmeyen sebepler nelerdir?
13. Ailede alınan kararlarda eşlerin söz hakkı konusunda neler düşünüyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?
14. Evliliklerde çocuk sahibi olma veçocuk sayısı konusunda ki kararlar nasıl alınmalıdır?
15. Boşanmadan sonra eşler arasındaki mal varlığı paylaşımı hakkında ne düşünüyorsunuz?
16. Ailede yüksek gelirli işlerde kimin çalışmasını uygun görüyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?
17. Kız ve erkek çocukların giysilerinde seçilen renklerin bir önemi olduğunu düşünüyor musunuz?
18. Bir ilişkide evlilik teklifini kim yapmalıdır? Açıklayabilir misiniz?
19. Bir birey olarak toplumdan cinsiyet eşitliği ile ilgili beklentilerinizi öğrenebilirmiyiz?
20. Tüm konuşulanlar üzerine eklemek istediğiniz ya da özellikle altını çizmek istediğiniz noktalar nelerdir?

Katkılarınız için tekrar teşekkür ederim.

Ek 2. Etik Kurul Onayı

MERSİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU ONAY BELGESİ

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Araştırmaları Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ebru AKGÜÇ'ün "Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Yüksekokulu Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri" adlı çalışma kurumumuz tarafından incelenmiş ve,

Etik yönden uygun bulunmuştur.

Etik yönden geliştirilmesi gerekmektedir.

Etik yönden uygun bulunmamıştır.

Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kararı	
Başvuru Formunun Etik Kurula Ulaştığı Tarih	19/04/2019
Etik Kurul Karar Toplantı Tarihi ve Karar No	25/04/2019 - 021
Yer	Mersin Üniversitesi, Uğur Oral Kültür Merkezi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI VE ÜYELER:

Prof. Dr. Soner Mehmet ÖZDEMİR

Başkan

İMZA

Prof. Dr. Hüseyin Mualla YÜCEOL

Üye

KATILMADI

Prof. Dr. Aslıhan DOĞAN TOPÇU

Üye

Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA

Üye

Prof. Dr. Turhan KORKMAZ

Üye

Prof. Dr. Şerife YORULMAZ

Üye

Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN

Üye

Açıklama:

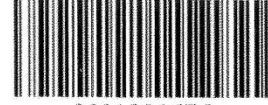
ASLI GÜBİDİR
Av. Tükan UĞUR CAN
Hukuk Müşaviri

Ek 3. Uygulama İzin Formu

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Mersin Üniversitesi - ÖĞRENCİ
İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI
Tarih: 16/04/2019
Sayı: 40752009-605.01-
E.00001021676

0001021676

Sayı : 40752009-605.01
Konu : Ebru AKGÜÇ'ün Araştırma İzin
İsteği.

TEKNİK BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 12.04.2019 tarihli ve
63615246-605.01/00001020129 sayılı yazısı.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Ebru AKGÜÇ'ün, Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA danışmanlığında yürüttüğü "**Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri nelerdir?**" başlıklı tez çalışması kapsamında ekte bulunan anketi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencilerine uygulayabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi hususunda.

Bilgilerinizi rica ederim

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ali KAYA
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ekler:

- 1- Enstitü Üst Yazısı (1 Sayfa)
- 2- Anabilim Dalı Üst Yazısı (1 Sayfa)
- 3- Dilekçe (1 Sayfa)
- 4- Anket (1 Adet, 2 Sayfa)
- 5- Tez Çalışması (1 Adet, 26 Sayfa)

Adres: Mersin Üniversitesi
E-posta:
Telefon: +90 03243610001

Ayrıntılı bilgi için: Mersin Üniversitesi
Fax: +90 03243610648
Elektronik ağ: www.mersin.edu.tr

1 / 1

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Ebru Akgüç
E-Mail : ebruakguc33@gmail.com
Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

EĞİTİM:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sosyoloji	Anadolu Ünivertesi	2008-2013
Tezsiz Yüksek Lisans	Kadın Araştırmaları	Mersin Üniversitesi	2015-2017
Tezli Yüksek Lisans	Kadın Araştırmaları	Mersin Üniversitesi	2017-2020

İŞ DENEYİMLERİ:

2012 - 2020 : Mersin Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Kimya Laboratuvarı
2020 - devam : Mersin Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı